

Vektlegging av ikke-finansiell informasjon i kredittvurdering – en studie av praksis i store norske banker

*Hvordan vektlegger store norske banker ikke-finansiell informasjon i
kredittvurderingsprosessen av små og mellomstore bedrifter?*

ANDREAS AALBERG & HEIDI RØNNEVIG ANDERSEN

VEILEDER

Terje Heskestad

Universitetet i Agder, 2023

Handelshøyskolen ved UiA

Institutt for Økonomi

Master

Forord

Det er med stor glede at vi presenterer denne masterutredningen om norske bankers vektlegging av ikke-finansiell informasjon ved kredittvurdering av bedrifter. Dette forskningsarbeidet representerer en spennende og lærerik reise gjennom et viktig og komplekst tema innen finansfeltet. Masterutredningen er utarbeidet som den avsluttende delen av vårt masterstudium i regnskap og revisjon ved Handelshøyskolen, Universitetet i Agder. Oppgaven er et resultat av flere måneders dedikert arbeid, og vi håper den kan være til nytte for alle interesserte som ønsker å forstå og forbedre bankens kredittvurderingsprosess.

Problemstillingen er av høy relevans og samfunnsmessig betydning. Norske bankers kredittvurdering av bedrifter har stor innvirkning på økonomien og næringslivet. *Vår interesse* har vært å utforske effekten av bankens praksis på bedrifters muligheter til å få lån og drive virksomhet. *Vårt mål* har vært å lære hvordan banken håndterer risiko tilknyttet ikke-finansiell informasjon. *Vår hensikt* har vært å utforske regulatoriske rammer og krav som påvirker bankens vurderingspraksis. *Vår motivasjon* har vært å forstå hvordan banken utøver sin viktige rolle som finansinstitusjon og ansvarlig samfunnsaktør. Arbeidet vårt bygger på en tidligere masteroppgave skrevet av Bjørkbom & Hjortland-Gundersen i 2022.

En spesiell takk rettes til bankenes representanter som har tatt seg tid til å delta i vår forskningsstudie. Deres erfaringer, kompetanse og tanker har gjort denne studien mulig å gjennomføre. Vi takker vår veileder, Terje Heskestad, for gode råd, innspill, kompetanse og konstruktive tilbakemeldinger. Vi vil også takke vår medveileder, Ann-Cathrin Hoffmann, for inspirasjon som har løftet oppgavens kvalitet. Avslutningsvis retter vi en oppmerksomhet til våre medstudenter: takk for innholdsrike år og verdifulle stunder med deling av kunnskap, erfaringer, opplevelser og latter. Vi avslutter denne masteren med ny innsikt, lærdom og vennskap for livet.

Kristiansand, mai 2023

Preface

We are pleased to present our master's thesis about how Norwegian banks' assess and emphasize non-financial information in their credit assessment of companies. This research represents an exciting and educational journey through an important and complex topic in the field of finance. The thesis represents the end of our master's programme in Accounting and Auditing at Handelshøyskolen, University of Agder. This thesis is a result of several months of dedicated work, and we hope it can be useful to all interested parties seeking to understand and improve the bank's credit assessment process.

The research question is of high relevance and societal significance. Norwegian banks' credit assessment of companies has a significant impact on the economy and the business sector. *Our intention* has been to explore the effect of the bank's practices on companies' ability to obtain loans and conduct business. *Our goal* has been to learn how the bank manages risk associated with non-financial information. *Our purpose* has been to examine the regulatory frameworks and requirements that affect the bank's assessment practices. *Our motivation* has been to understand how the bank fulfills its important role as a financial institution. The study extends the work of a previous master's thesis written by Bjørkbom & Hjortland-Gundersen in 2022.

A special thanks is extended to the banks' representatives who took the time to participate in our research study. Their experiences, expertise, and thoughts have made this study possible. We would like to thank our supervisor, Terje Heskestad, for his valuable advice, insights, expertise, and constructive feedback. Furthermore, we would like to express our gratitude to our co-supervisor, Ann-Cathrin Hoffmann, for her inspiring contributions that have enhanced the quality of the thesis. Lastly, we would like to acknowledge our fellow students: thank you for enriching years and valuable moments of sharing knowledge, experiences, and laughter. We conclude this master's program with new insights, knowledge, and lifelong friendships.

Kristiansand, May 2023

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker problemstillingen: «*Hvordan vektlegger store norske banker ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen av små og mellomstore bedrifter?*». Praksis for innhenting, behandling og bruk av informasjon, samt incentiver og utfordringer i prosessen utforskes for å gi svar på problemstillingen.

Oppgaven bygger på eksisterende sekundærdata innhentet gjennom forskningsartikler, lovverk, lærebøker, tidligere masterutredninger og offentlige publikasjoner. Primærdata er samlet gjennom dybdeintervjuer med representanter fra store norske banker, og ses i sammenheng med sekundærdataen. Hensikten med forskningen er å bidra til bedre en forståelse av bankens praksis, vurderinger og vektlegging av informasjon i kredittvurderingen av små og mellomstore bedrifter.

Våre funn viser at bankene anser finansiell informasjon som viktigere enn ikke-finansiell informasjon, men at sistnevnte stadig blir viktigere. Vi har identifisert og undersøkt tre viktige typer ikke-finansiell informasjon som vurderes av bankene; *bærekraftsinformasjon*, *antihvitvaskingsinformasjon* og *informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked*. Hvilken av disse som vektlegges mest, er noe bankene ikke kan svare konkret på. Dette er fordi noe informasjon er lovpålagt å ta med i vurderingen, og noe ikke. En videre vurdering av ressursbruk og oppfattelse av viktighet ble utført. Det viser seg at informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked anses som den viktigste formen for ikke-finansiell informasjon. Dog vies den mindre tid enn de to øvrige.

Incentiver for å inkludere ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingen er varierende. Innhenting av bærekrafts-, og antihvitvaskingsinformasjon er lovpålagt, og bankene ønsker naturligvis å være lovlydige. Dette henger sammen med ønsket om å opprettholde et godt omdømme. I tillegg er bankenes oppfatning av sin rolle i det grønne skiftet, sett i sammenheng med deres samfunnsansvar, en viktig faktor for å inkludere bærekraftsinformasjon. Informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked gir best indikasjoner på fremtidig inntjening og er følgelig det bankene selv verdsetter høyest. Funnene indikerer at økte lovkrav og økende interesse vedrørende bærekraftshensyn, kan endre hvordan banken vektlegger informasjonen fremover.

Innholdsfortegnelse

Forord	ii
Preface	iii
Sammendrag	iv
Figuroversikt	vii
Tabelloversikt	vii
1. Innledning	1
1.1 Problemstilling.....	2
1.2 Avgrensninger.....	3
1.3 Oppgavens oppbygning.....	4
2. Kredittvurdering	5
2.1 Risikovurdering.....	5
2.2 Bankens kapitalkrav og risikoregulering.....	7
2.2.1 Kapitalkrav for banker.....	7
2.2.2 Internasjonale reguleringer: Basel.....	8
2.3 Kredittrisiko.....	9
2.3.1 Misligholdsrisiko og tapsgrad.....	10
2.3.2 Scoremodeller og rating.....	11
2.3.3 Inkludering av ikke-finansiell informasjon i misligholdsprediksjon.....	11
2.4 Bankens bruk av finansiell informasjon.....	13
2.4.1 Finansiell informasjon.....	13
2.4.2 Bruk av nøkkeltall og covenantskrav.....	14
Avrunding.....	16
3. Ikke-finansiell informasjon	17
3.1 Lovverk om ikke-finansiell informasjon.....	17
3.1.1 Norsk regulering av bærekraftsinformasjon.....	17
3.1.2 Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering.....	19
3.1.3 Lovgivning om krav til eiere, nøkkelpersoner og markedsinformasjon.....	19
3.2 Bærekraft.....	20
3.2.1 Bærekraftsbegrepet.....	20
3.2.2 EUs taksonomi og CSRD.....	21
3.2.3 ESG og bærekraftsrapportering.....	23
3.2.4 Norske bankers bærekraftsarbeid.....	26
3.2.5 Grønnvasking.....	28
3.3 Antihvitvasking, -terrorfinansiering og midlenes opprinnelse.....	29
3.3.1 Bankenes arbeid med hvitvasking.....	29
3.4 Eiere, nøkkelpersoner og markedsinformasjon.....	31
Avrunding.....	32
4. Metode	33
4.1 Metodisk tilnærming og forskningsdesign.....	33
4.2 Datainnsamling.....	34

4.3	Populasjon og utvalg.....	35
4.4	Intervju.....	38
4.5	Validitet og reliabilitet.....	39
4.6	Personvern og etiske vurderinger.....	42
	Avrunding.....	42
5.	Resultater.....	43
5.1	Hvordan definerer bankene SMB og ikke-finansiell informasjon?.....	43
5.2	Finansiell informasjon.....	44
5.3	Ikke-finansiell informasjon.....	46
5.4	Rolle, ansvar og incentiver i det grønne skiftet.....	50
5.5	Vekting av informasjon.....	52
6.	Analyse og diskusjon	55
6.1	Definisjon av SMB og ikke-finansiell informasjon.....	55
6.2	Hvordan brukes finansiell informasjon i kredittvurderingen?	56
6.3	Hvordan vektlegges finansiell informasjon i forhold til ikke-finansiell informasjon?	57
6.4	Hvordan vektlegges de ulike typene ikke-finansiell informasjon?	59
6.5	Hvilke incentiver har banken for å inkludere ikke-finansiell informasjon i vurderingen?	62
7.	Avslutning.....	65
7.1	Konklusjon.....	65
7.2	Kredittvurderingens forbedringspotensial.....	67
7.3	Oppgavens begrensninger	68
7.4	Videre forskning	69
	Litteraturliste	70
	Vedlegg 1: Intervjuguide.....	76
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv.....	78
	Vedlegg 3: Samtykkeerklæring	80
	Vedlegg 4: Godkjent søknad fra NSD	81
	Vedlegg 5: Diskusjonsnotat – Andreas Aalberg	82
	Vedlegg 6: Diskusjonsnotat – Heidi Rønnevig Andersen.....	90

Figuroversikt

Figur 1: Bankens kredittvurderingsprosess	7
Figur 2: Sammenheng mellom direktiver, lover og rammeverk	23
Figur 3: Eksempelfigur - bankens prioritering i kredittvurderingsprosessen	66

Tabelloversikt

Tabell 1: Forklaring av nøkkeltall	14
Tabell 2: ESG - forklaring av nøkkelkomponenter	24
Tabell 3: Informasjon om utvalgsenheter og gjennomføring av intervju	37
Tabell 4: Definisjon av SMB og ikke-finansiell informasjon	43
Tabell 5: Bankenes bruk av nøkkeltall og covenantskrav	44
Tabell 6: Bankenes bruk av modeller for å beregne kredittrisiko	45
Tabell 7: Bankenes innhenting og bruk av informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked	46
Tabell 8: Bankenes innhenting og bruk av informasjon om hvitvask, terrorfinansiering og midlenes opprinnelse	48
Tabell 9: Bankenes innhenting og bruk av bærekraftsinformasjon	49
Tabell 10: Bankenes oppfatning av deres rolle i det grønne skiftet	50
Tabell 11: Bankenes incentiver for å inkludere ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen	51
Tabell 12: Vekting av informasjon i kredittvurderingen	52

1. Innledning

Norske banker har et omfattende arbeid med å vurdere og håndtere ulike typer risiko forbundet med deres virksomhet. Kredittrisiko er bankens risiko for tap dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Dette er den største risikoen tilknyttet utlån til bedriftskunder, og den beregnes med utgangspunkt i kundens nåværende og fremtidige betjeningsevne. For å få et helhetlig bilde av betjeningsevne, tar banken i betraktning både finansiell og ikke-finansiell informasjon. Finansiell informasjon har lenge utgjort den viktigste delen av bankens vurdering (Flakke, 2010; Kinserdal & Plenborg, 2021; Nordeide, 2012). Ikke-finansiell informasjon, spesielt bærekraftsinformasjon, har derimot blitt viet mer oppmerksomhet de senere årene grunnet endring i risikobildet (Hoffmann & Øvrebø, 2023; Revisorforeningen, u.å-a).

Rapportering av ikke-finansiell informasjon har gått fra å være «tilleggsinformasjon» til å bli en del av vesentlig foretaksinformasjon for selskapene (Revisorforeningen, u.å.-a). Gjennom egne vedlegg har selskapene rapportert bærekraftsinformasjon som ikke har hatt en sterk forbindelse til den tradisjonelle finansielle rapporteringen. Samtidig som bærekraft blir viktigere for investorer og andre interessenter, minsker skillet mellom finansiell og ikke-finansiell informasjon. Behovet for å inkludere bærekraft i den finansielle rapporteringen blir derfor mer relevant i årene som kommer (Revisorforeningen, u.å.-a; Thornam & Higham, 2016). Innføringen av EUs taksonomi og CSRD (bærekraftsdirektivet) intensiverer krav om bærekraftsinformasjon fra de største bankene (Asker, 2022; PwC, u.å.-a). Dette medfører at banken må tilpasse kredittvurderingspraksisen.

Små og mellomstore bedrifter (SMB) utgjør 99 prosent av alle bedrifter i Norge, og står for 44 prosent av verdiskapningen (NHO, u.å.-c). SMB er derfor viktig for bankenes kundeportefølje. Små bedrifter har vanskeligere for å hente penger i kapitalmarkedene, enn de store bedriftene, og er dermed i større grad avhengige av banken (Buen et al., 2022).

Per i dag er ikke norske SMB pålagt å rapportere om bærekraftsforhold (Regnskapsloven, 1997; Revisorforeningen, u.å.-a). For bankene er likevel myndighetskravene for vurdering av bærekraftsrisiko hos SMB like strenge som for store selskaper (Buen et al., 2022). Mangel på standardisering av rapportering og innhenting av bærekraftsinformasjon hos både banker og SMB, gjør det utfordrende å imøtekomme kravene.

Banken er med på å styre samfunnsøkonomien gjennom rollen som finansieringsinstitusjon. Dette indikerer en sentral rolle i det grønne skiftet (de Sá, 2022). Samtidig har banken et behov for å være profitabel på lik linje med andre bedrifter. Krav til rapportering av andel utlån som går til grønne prosjekter, fører til økt informasjonsbehov (Asker, 2022).

Kredittvurderingsprosessen skal redusere bankens risiko for tap. Det er naturligvis et behov for å inkludere andre ikke-finansielle variabler enn bærekraft i vurderingen. Informasjon om eier, nøkkelpersoner og marked og antihvitvaskingsinformasjon er viktige typer ikke-finansiell informasjon som banken hensyntar. Prioriteringen av informasjonen som inngår i kredittvurderingsprosessen, og hvilke incentiver som påvirker denne prioriteringen, er dermed interessant å utforske nærmere.

Oppgaven bygger på Bjørkbom & Hjortland-Gundersen sin masterutredning i 2022, med problemstillingen: «*Hvordan kredittvurderer store norske banker SMB basert på ikke-finansiell informasjon?*» (Bjørkbom & Hjortland-Gundersen, 2022).

1.1 Problemstilling

Formålet med oppgaven er å undersøke hvordan bankene vektlegger ikke-finansiell informasjon når de kredittvurderer små og mellomstore bedrifter. Vi vil utforske hva bankenes kredittprosess innebærer, med andre ord praksis for innhenting og bruk av informasjon, incentiver, risikomomenter og utfordringer. Dette leder til problemstillingen:

Hvordan vektlegger store norske banker ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen av små og mellomstore bedrifter?

Bankenes kredittvurdering er kompleks og sammensatt av flere prosesser. Problemstillingen er delt opp i fire forskningsspørsmål, slik at den kan besvares på en systematisk og utfyllende måte. Vi har definert følgende forskningsspørsmål:

1. *Hvordan brukes finansiell informasjon i kredittvurderingen?*
2. *Hvordan vektlegges finansiell informasjon i forhold til ikke-finansiell informasjon?*
3. *Hvordan vektlegges de ulike typene ikke-finansiell informasjon?*
4. *Hvilke incentiver har banken for å inkludere ikke-finansiell informasjon i vurderingen?*

Finansiell informasjon har tradisjonelt sett vært viktigst for bankene (Flakke, 2010; Nordeide, 2012; Kinserdal & Plenborg, 2021). Det er derfor naturlig å undersøke hvordan bankene bruker finansiell informasjon, slik at det kan dannes et sammenligningsgrunnlag for viktigheten av ikke-finansiell informasjon. Hvilken ikke-finansiell informasjon som innhentes og hvordan informasjonstypene vektet i forhold til hverandre er interessant å undersøke for å forstå viktige sammenhenger. Videre vil en forståelse av bankens incentiver for å inkludere ikke-finansiell informasjon være hensiktsmessig for å forklare dagens praksis og utfordringer.

1.2 Avgrensninger

Store norske banker har kommet betydelig lenger i sitt bærekraftsarbeid enn de mindre bankene (Hoffmann & Øvrebø, 2022, s. 6). I tillegg er det kun de største bankene som har blitt underlagt taksonomien, og som senere blir underlagt CSRD. Følgelig vil de få strengere krav til rapportering og måling av bærekraftsinformasjon (PwC, u.å.-a). Dette er utgangspunktet for avgrensningen til store norske banker. Avgrensningen utdypes ytterligere i metodekapittelet.

Etttersom **SMB** inngår i problemstillingen, er det relevant å redegjøre for sentrale definisjoner av SMB. Dette tydeliggjør oppgavens avgrensning, og gir kontekst til bruken av begrepet i teoridelen. Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) skiller SMB i tre kategorier (NHO, u.å.-c): *små bedrifter*: 1-20 ansatte, *mellomstore bedrifter*: 21-100 ansatte, og *store bedrifter*: over 100 ansatte. EU definerer små og mellomstore bedrifter som alle selskaper med mindre enn 250 ansatte, og mindre enn €50m i årlig omsetning eller €43m i balansesum (Eurostat, u.å.). Det finnes ingen allmenkjent definisjon av SMB, som gjør at terskelverdiene varierer. Senere i utredningen redegjøres det for hvordan bankene definerer og bruker begrepet SMB.

Ikke-finansiell informasjon er informasjon om hvordan selskaper presterer ved bruk av målinger som ikke er knyttet til selskapenes finansielle data. Det finnes mange ulike tolkninger og definisjoner av hva ikke-finansiell informasjon er. Higham & Thornham forklarer at «ikke-finansiell informasjon er ofte brukt med tanke på miljø og samfunnspåvirkning, men dekker i realiteten et mye større område». Videre påpeker de at ikke-finansiell informasjon kan regnes som all informasjon utover det finansielle regnskapet (Higham & Thornham, 2016, s. 359). Dette innebærer informasjon om miljø og klima, sosiale forhold og styringsmessige faktorer, såkalte ESG-forhold. Environmental, Social og Governance (ESG)-kriterier utgjør et tredelt fokus på ikke-finansielle hensyn, som investorer og andre interessenter bruker for å vurdere og

rangere selskapets evne til å ivareta klima/miljø, sosiale forhold og rettigheter, og ansvarlig og etisk forretningsstyring (PwC, n.d.-b).

I litteraturen er det ingen konsensus rundt definisjonen av ikke-finansiell informasjon, og begrepene «bærekraft», «ESG» og «ikke-finansiell informasjon» brukes mye om hverandre. For bankene er målet med innhenting av ikke-finansiell informasjon å avdekke tilleggsrisiko i selskapene som kan være avgjørende for kredittvurderingen. Vi har identifisert tre typer ikke-finansiell informasjon som representerer tilleggsrisiko for banken:

- Bærekraftsinformasjon
- Informasjon om antihvitvasking, terrorfinansiering og midlenes opprinnelse
- Informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked

Kapittel 3 om ikke-finansiell informasjon diskuterer og utdyper dette nærmere.

1.3 Oppgavens oppbygning

Kapittel 1 har presentert motivasjon og formål med oppgaven. Kapittel 2 og 3 tar for seg relevant teori ved gjennomgang av forskningsartikler, lovverk, lærebøker, tidligere masterstudier og offentlige publikasjoner. I kapittel 4 redegjøres det for oppgavens metodiske tilnærming. Kapittel 5 presenterer resultater og funn fra intervjuene. Avslutningsvis, i kapittel 6 og 7, analyseres, diskuteres og konkluderes oppgavens forskningsspørsmål og problemstilling.

2. Kredittvurdering

I dette kapittelet redegjøres det for hvilke vurderinger banken gjør av bedriftskunder før det etableres et kundeforhold. Det gis et overblikk over bankens eksponering overfor ulike typer risiko. Videre avklares det hvordan banken evaluerer egne krav til kapitaldekning og forholder seg til regulatoriske krav. Vurdering av låntakers betjeningsevne utdypes, samt hva beregning av kredittrisiko innebærer. I denne forbindelse presenteres relevant forskning på området. Til slutt gjennomgås bankens bruk av finansiell informasjon.

2.1 Risikovurdering

Norske banker gjennomfører grundige kredittvurderinger av bedriftskunder før de inngår i et kundeforhold og gir ut lån. Kredittvurderingen skal gi banken en tilstrekkelig forståelse av risikoen som følger med å låne ut penger. Prosessen innebærer blant annet en vurdering av låntakers evne og vilje til å betjene gjeld, forventninger om fremtidig inntjening, evaluering av eier og ledelse, vurdering av sikkerheter, og en kartlegging av nåværende situasjon samt markedsforhold (Flakke, 2010).

Banker er utsatt for en rekke ulike risikoer som må vurderes og håndteres, blant annet:

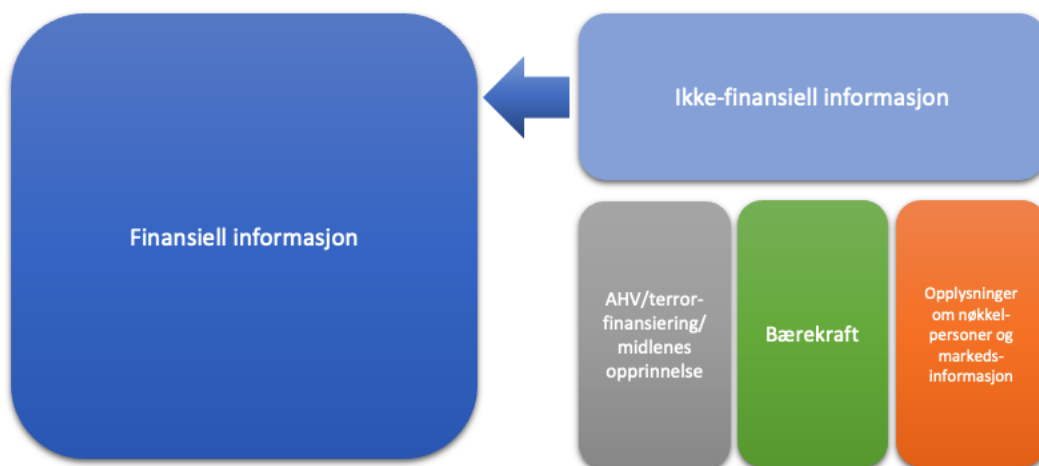
- *Kredittrisiko*, som er risikoen for at låntaker ikke klarer å overholde sine betalingsforpliktelser.
- *Markedsrisiko*, som omhandler risikoen for tap som følge av eksterne endringer i markedsforhold, og oppstår gjennom handelsaktiviteter i rente-, valuta- og egenkapitalmarkedet.
- *Operasjonell risiko*, som inkluderer bankens eksponering og tap i forbindelse med eksterne uventede hendelser, stadige endringer innen teknologi, intern systemsvikt eller menneskelige feil.
- *Likviditetsrisiko*, som refererer til bankens likvider og dens evne til å imøtekomme sine forpliktelser på en effektiv måte.
- *Eksponeringsrisiko*, som oppstår i form av høy eller overveiende eksponering i én bransje eller et geografisk område.
(Finanstilsynet, 2022a).

Banken er også eksponert for risiko tilknyttet miljø-, sosiale og styringsmessige forhold, også kalt ESG-risiko, hvilket hensyntas i deres risikovurdering av utlån i bedriftsmarkedet (Hoffmann & Øvrebø, 2023, s. 11). Risiko relatert til klima- og miljøendringer kan potensielt utgjøre en trussel for finansiell stabilitet:

- *Fysisk klimarisiko* er risiko som oppstår som følge av klimaendringer, for eksempel ekstremværhendelser, endret nedbørmønster, temperaturforandringer og havnivåstigning. Konsekvenser kan være skade på eiendom, verdiforringelse på eiendeler og knapphet på ressurser.
- *Overgangsrisiko* er den finansielle risikoen som oppstår som følge av overgangen til en mer klimavennlig økonomi. Overgangen innebærer regulatoriske, teknologiske, politiske og økonomiske endringer. Konsekvenser kan være økonomiske tap, verdiforringelse og operasjonelle kostnadsøkninger (Caldecott et al., 2016, s. 8).

Alle nevnte risikotyper gjør bankens vurderingsprosess kompleks, utfordrende og tidkrevende. En grundig risikovurdering er avgjørende for å redusere bankens tap og sikre at banken overholder regulatoriske krav og interne retningslinjer. Kredittrisiko er imidlertid den største risikoen forbundet med bankens utlån til bedriftskunder, og vil redegjøres nærmere for i delkapittel 2.3.

Informasjonsinnhenting er en sentral del av kredittvurderingsprosessen. Banken tar i betraktning både finansiell og ikke-finansiell informasjon for å vurdere kundens betjeningsevne. Typiske informasjonskilder er regnskapsdata, årsrapporter, bransjeopplysninger, eier- og ledelsesuttalelser og offentlig informasjon. Basert på informasjonen beregnes kredittrisiko tilknyttet den enkelte kunde. Risikoen vil sette utgangspunktet for en kredittscore, som skal representere en helhetlig vurdering av kundens kredittverdighet, og som videre vil kunne påvirke lånevilkår (Eklund, 2005; Nordeide, 2012). Figur 1 illustrerer bankens kredittvurderingsprosess, med utgangspunkt i informasjonen som vektlegges av banken.

Figur 1: Bankens kredittvurderingsprosess

2.2 Bankens kapitalkrav og risikoregulering

Banker bruker ulike analysemetoder og tilnærminger for å vurdere risiko til potensielle kunder. Praxisen avhenger av bankens størrelse, kompleksitet og regulatoriske krav. De fleste norske banker bruker en modell som predikerer sannsynlighet for mislighold. Modellen kan være standardisert eller egenutviklet internt i banken. Ut ifra risikoberegning på kunden, bestemmes det hvor mye kapital som må holdes av banken (Finanstilsynet, 2021). Delkapittelet tar kort for seg lover og reguleringer som banken må forholde seg til.

2.2.1 Kapitalkrav for banker

Lovens minimumskrav til kapital er fastsatt i Finansforetaksloven kapittel 14, og deles i ren kjernekapital, kjernekapital og ansvarlig kapital. Ren kjernekapital består av aksjekapital og annen innskutt kapital. Kjernekapital inkluderer ren kjernekapital, og andre typer kapital som kan trekkes tilbake ved behov. Ansvarlig kapital består av kjernekapital og en tilleggskapital som sikrer en viss grad av fleksibilitet. Tilleggskapitalen kan trekkes tilbake eller konverteres ved økonomiske utfordringer (Finanstilsynet, 2017).

Minimumskravet til ansvarlig kapital er i utgangspunktet åtte prosent av et samlet beregningsgrunnlag som skal tilsvare summen av beregningsgrunnlagene for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko, jf. §§14-1 jf. 14-2. Det fremkommer av §14-2 (2), at beregningsgrunnlaget for kredittrisiko skal fastsettes etter standardmetoden fastsatt i forskrift, eller med utgangspunkt i interne målemetoder. Banken trenger tillatelse av Finanstilsynet for å bruke interne målemetoder for beregning av kredittrisiko, jf. femte ledd (Finansforetaksloven, 2015, §§14-1 og 14-2).

Kapitaldekningskravet til banken har en indirekte sammenheng med kredittprosessen. Banken må opprettholde en viss mengde kapital for å kunne tåle potensielle tap fra risikable utlån. For å tilfredsstille egne kapitalkrav, stiller banken krav til sine kunder som skal gi sikkerhet om at samtlige er i stand til å betjene sine lån. Dette kan for eksempel være krav til egenkapital. Denne sammenhengen mellom bankens kapitalkrav og krav stilt til lånekunder er viktig, slik at ansvarlig kapital alltid vil være i samsvar med bankens risikoeksponering (Finansforetaksloven, 2015; Finanstilsynet, 2017).

2.2.2 Internasjonale reguleringer: Basel

Basel-rammeverket består av internasjonale standarder for bankregulering, og norske banker er underlagt reguleringen gjennom EØS-avtalen og EUs medlemskap i Baselkomiteen for banktilsyn (Bank for International Settlements, 2022). Komiteen kommuniserer en rekke anbefalinger gjennom standardene, og åpner for en felles regulering av finansmarkeder. Det gis føringer for hvordan banken skal beregne og håndtere risiko, som kan gjøres ved bruk av standardmetode eller interne målemetoder (IRB). Standardmetode bruker standardiserte risikovekter i beregningene, og ble introdusert gjennom den første publikasjonen Basel I. Etter kritikk grunnet for grove risikoberegninger, ble det i Basel II åpnet for at banken kunne søke om tillatelse til å bruke interne modeller for beregning av kapitalkrav (Norges Bank, 2022).

Basel II ble innført i Norge i 2007, og skal sikre at norske banker har tilstrekkelig med kapital til å håndtere risikoen de tar på seg gjennom blant annet utlån. Ved bruk av IRB-modeller, beregnes kapitalkrav med utgangspunkt i den faktiske risikoen i utlånene, hvilket gir et mer nøyaktig bilde av bankens risikoeksponering (Norges Bank, 2022, Vedlegg 2). Standarden sier at banken skal beregne kapitalkrav ved å vekte sine eiendeler etter risikoen de representerer, herunder; kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Basel II gir banken mer

fleksibilitet enn Basel I. Kapitalkravene tilpasses bankens egen risikoprofil, hvilket anses som spesielt gunstig for de større bankene (Bank for International Settlements, 2005). Dette kan gi uttelling i form av lavere kapitalkostnad og en mer effektiv bruk av egenkapitalen (Hoff & Storli, 2005, s. 63).

Bruk av IRB-metode krever mye ressurser og høy kompetanse, som gjør metoden egnet for store og komplekse banker med avanserte risikostyringssystemer. Estimaterne på risikoparameterne må være forsvarlige og tilstrekkelige ut ifra risikoen til kunden. I tillegg stilles det svært strenge krav til dokumentasjon og transparens, samtidig som bruken blir nøye overvåket og regulert av ansvarlige myndigheter (Finanstilsynet, 2021b). Det er vist at IRB-metode har bidratt til å redusere norske bankers kapitalkrav, og gjennomsnittlige risikovekter for bedriftslån er nesten halvert siden 2006 (Andersen et al., 2020, s. 4). Flere av de større norske bankene i Norge fikk IRB-tillatelse i 2007. Enkelte andre norske banker arbeider imidlertid mot å få en tillatelse (Finanstilsynet, 2018).

2.3 Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for at tap oppstår som følge av at låntaker ikke klarer å overholde sine betalingsforpliktelser. Risikoen knyttes til bedriftens betalingsevne og -vilje. *Evne* handler om bedriften er i stand til å betjene lånet, basert på analyser av fremtidig utvikling, kontantstrøm og likviditet. *Vilje* omhandler bedriftens villighet, vaner og betalingsmoral som strekker seg ut over evne. Begrepene er sterkt knyttet sammen, men det er i utgangspunktet betalingsevnen som utgjør kjernen til bankens vurdering (Kinserdal & Plenborg, 2021).

Kredittrisiko er en funksjon av misligholdsrisiko og tapsgrad. Misligholdsrisiko er sannsynligheten for at låntaker ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser, og tapsgrad sier noe om størrelsen på tap gitt mislighold (Kinserdal & Plenborg, 2021). Litteraturen viser at begrepet mislighold kan tolkes noe varierende. Nordeide (2012) likestiller mislighold med konkurs for et foretak. Kinserdal og Plenborg (2021) understreker at mislighold ikke er det samme som konkurs – det er en manglende evne til å betjene gjeldsforpliktelser. Risikomodeller for prediksjon av både mislighold og konkurs baserer seg på mange av de samme variablene, hvilket kan forklare en varierende tolkning av begrepet (Kinserdal & Plenborg, 2021; Nordeide, 2012).

Misligholdsprediksjonsmodeller søker å kartlegge sannsynligheten for at låntaker misligholder sine betalingsforpliktelser, mens konkursprediksjonsmodeller prøver å anslå sannsynligheten for at en bedrift går konkurs. Konkursprediksjon skiller seg fra misligholdsprediksjon ved at fokuset ligger på bedriftens overlevelse fremfor generell tilbakebetalingsevne. Begge modellene tar likevel utgangspunkt i mange felles faktorer (Kinserdal & Plenborg, 2021; Nordeide, 2012).

2.3.1 Misligholdsrisiko og tapsgrad

Sannsynlighet for mislighold, også kjent som probability of default (PD), beregnes med utgangspunkt i to faktorer: forretningsrisiko og bedriftens økonomiske stilling. Forretningsrisiko er risiko knyttet til foretaket, bransjen og ledelsen. Hensikten er å identifisere risiko som potensielt kan ha en negativ påvirkning på fremtidige kontantstrømmer, og dermed svekke betalingsevne. Enkelte bransjer har en større iboende risiko som ikke kan reduseres eller fjernes, men som må hensyntas. Vurderingen av bedriftens økonomiske stilling innebærer som regel en analyse av historisk finansiell data, kombinert med en beregning av forventet fremtidig fri kontantstrøm (Kinserdal & Plenborg, 2021, s. 381-383).

Tapsgrad, også kalt loss given default (LGD), er størrelsen på potensielt tap gitt mislighold. LGD kan være noe mer utfordrende å beregne, men avhenger hovedsakelig av to faktorer: utestående gjeld på tidspunktet for mislighold, også kalt exposure at default (EAD), fratrukket verdien på frie salgbare eiendeler og andre objekter stilt til sikkerhet (ultimate recovery value). EAD er en beregning av hvor mye av en kreditors utestående saldo som er eksponert på tidspunktet for mislighold, med andre ord det maksimale tapet banken kan utsettes for. Ultimate recovery er verdien av eiendeler og annen sikkerhet på tidspunktet for likvidering, justert for kreditorers likvideringsutbytte. Misligholdsrisiko multiplisert med tapsgrad gir investeringens forventede tap, som fratrekkes bankens avkastning (Kinserdal & Plenborg, 2021, s. 375-376).

2.3.2 Scoremodeller og rating

Kreditscore og rating er velkjente verktøy som brukes av banker for å avgjøre hvorvidt en kunde er kredittverdig eller ikke. Scoren tildeles ved bruk av standardiserte og automatiserte modeller, slik diskutert ovenfor, og tilpasses gjerne bankens egne modeller og kundegrupper. Kundene deles inn i risikoklasser ut fra variabler som påvirker sannsynlighet for mislighold, og scoren vil videre sette utgangspunktet for en rating av kunden (Nordeide, 2012).

Bruk av tradisjonelle kredittvurderingsverktøy styrkes ved å ta i betraktning annen tilgjengelig offentlig informasjon. Dette kan innebære en omfattende undersøkelse av kundens historikk; tidligere mislighold, betalingshistorikk og omsetningshistorikk. Alle disse gir en indikasjon på fremtidig atferd. Banken burde også hensynta annen informasjon, som for eksempel nyheter og medieomtaler. Slik informasjon kan være av betraktelig betydning for en bedrifts kredittverdighet, og bidra til å avdekke den faktiske risikoen ved kredittgivning. Her ligger det derimot en utfordring vedrørende store mengder data og informasjon, og hvordan håndtere dette (Nordeide, 2012).

2.3.3 Inkludering av ikke-finansiell informasjon i misligholdsprediksjon

Flere studier argumenterer for at inkludering av ikke-finansiell informasjon i kredittvurdering kan øke forklaringskraften til misligholdsprediksjonsmodeller (Altman et al., 2008; Ciampi et al., 2021; Grunert et al., 2002). Altman et al. (2008) understreker i sin forskning viktigheten av slik informasjon i risikostyring av SMB. Særlig viktig er betydningen av hendelsesdata, det vil si informasjon om tidligere mislighold, betalingsatferd, betalingshistorikk og -mønstre, og om bedriften overholder tidsfrister ved levering av årsrapport, resultatregnskap og balanse. Studien viser at inkludering av slik informasjon, øker evnen til å forutsi mislighold for SMB. Altman et al. påpeker at dette samsvarer med funn for store selskaper. Dog understrekes det at funnene trolig er mer verdifulle for SMB, der tilgangen på finansiell informasjon naturligvis er mer begrenset. Det er heller ingen selvfølge at ikke-finansiell informasjon er tilgjengelig for SMB, men når den er det, har den en signifikant påvirkning (Altman et al., 2008).

Grunert et al. (2002) sine funn viser at en kombinert bruk av finansielle og ikke-finansielle faktorer fører til en mer nøyaktig misligholdsprediksjon, enn bruken av dem separat. Det er imidlertid kun de gunstige fordelene ved inkludering av ikke-finansiell informasjon som er tatt i betraktning i denne undersøkelsen. Kostnader til behandling og innhenting av den ikke-finansielle informasjonen er ekskludert, hvilket representerer en vesentlig svakhet. Det er sannsynlig, men likevel ikke gitt at resultatet viser en netto positiv effekt (Grunert et al., 2002).

Höck et al. (2020) har undersøkt effekten av miljø- og bærekraftsrelaterte forhold på prising av kredittrisiko for europeiske selskaper, og om kredittverdigheten til en bedrift har en modererende effekt på forholdet mellom bærekraft og kredittrisiko. Funnene viser at de mer bærekraftige, herunder miljøbevisste, selskapene hadde en lavere risikopremie hvis de også hadde høy kredittverdighet (Höck et al., 2020).

Kim & Li (2021) har utført en studie som ser på sammenhengen mellom miljømessige, sosiale og styringsmessige faktorer (ESG), og økonomisk prestasjon til bedrifter. Med andre ord, risikofaktorer som i denne oppgaven går inn under ikke-finansiell informasjon. Det ble funnet en generell positiv sammenheng, der styringsmessige forhold viste å ha størst påvirkning på økonomisk prestasjon. Inkludering av ESG-informasjon har også en total positiv påvirkning på kredittrating av bedrifter, hvorav sosiale variabler viste å veie tyngst. Miljø- og klimarelaterte faktorer hadde her en overraskende negativ effekt på kredittrating (Kim & Li, 2021).

En masterutredning fra 2022 undersøkte hvordan store norske banker kredittvurderer SMB basert på ikke-finansiell informasjon. Datainnsamlingen tok utgangspunkt i dybdeintervjuer med fire ulike banker. Funnene viste at klima og miljø generelt ble vektlagt mer enn sosiale- og styringsmessige forhold, og at årsakene til dette var at klima- og miljøfaktorene var enklere kvantifiserbare. Informantene i studien bestod imidlertid hovedsakelig av bankenes bærekraftsansvarlige, hvorav kun én av fire informanter hadde med seg en kredittsjef (Bjørkbom & Hjortland-Gundersen, 2022, s. 89).

2.4 Bankens bruk av finansiell informasjon

Bankens innhenting, behandling og bruk av informasjon utgjør de innledende handlingene i en kredittvurdering. Dette innebærer å utføre både en kvantitativ finansiell analyse, og en kvalitativ ikke-finansiell vurdering. Det er viktig at vurderingen ikke alene baseres på bedrifters nåværende kredittverdighet, men at det gjøres en helhetlig og uavhengig vurdering av bedriftens posisjon i dag samt dens fremtidsutsikter (Flakke, 2010, s. 82).

Den finansielle analysen av regnskapet er i utgangspunktet enkel å utføre, lite tidkrevende, og har tradisjonelt utgjort en vesentlig del av bankers kredittvurderingsprosess. I den grad risikovurderingen kan være automatisert, vil dette bestå av den finansielle analysen. Den ikke-finansielle analysen, spesielt fokus på bærekraftsinformasjon, har derimot blitt viet noe mer oppmerksomhet de siste årene da den har medført en endring i risikobildet (BDO, 2023). Dette delkapittelet tar for seg bankens innhenting og bruk av finansiell informasjon. Ikke-finansiell informasjon utdypes og diskuteres nærmere i [kapittel 3](#).

2.4.1 Finansiell informasjon

Finansiell informasjon baserer seg på såkalte «harde» fakta, og er informasjon som bankene henter direkte fra kundens finansielle rapportering. Informasjonen analyseres for å kartlegge bedriftens økonomiske situasjon, samt sette et utgangspunkt for kredittverdigheten. Flakke (2010) belyser tre sentrale elementer banker bruker for å vurdere kunder: tilbakebetalingsevne, finansiell fleksibilitet og behov for sikkerheter (Flakke, 2010, s. 83). Formålet er å danne et bilde av lønnsomhet ut ifra resultatregnskapet, en vurdering av soliditet ut ifra balansen, samt en evaluering av likviditet ut ifra kontantstrømoppstillingen (Flakke, 2010, s. 85).

Tilbakebetalingsevnen vurderes med utgangspunkt i inntekter, kostnader, gjeld, betalingshistorikk og kontantstrøm. Det undersøkes hvor sannsynlig det er at kunden kan betjene sine forpliktelser basert på egengenerert kontantstrøm. Den finansielle fleksibiliteten omhandler bedriftens evne til å tilpasse seg endringer i bransje og marked, og til å håndtere uforutsette utgifter eller gripe uventede investeringsmuligheter. Banken undersøker også kundens tilgang på alternative finansielle kilder, og evnen til å omgjøre eiendeler til kontanter ved behov, uten at det går ut over tilbakebetalingsevnen. I tillegg vurderes det om

risikoreduksjon i form av sikkerhetsstillelse i eiendeler er nødvendig, og bedriftens evne til å dekke sikkerhetens verdi. Behovet for sikkerhetsstillelse avhenger av hvor god tilbakebetalingsevnen er, samt graden av finansiell fleksibilitet (Flakke, 2010, s. 83).

2.4.2 Bruk av nøkkeltall og covenantskrav

Egenkapitalandel, gjeldsgrad, likviditetsgrad og netto resultatgrad er eksempler på nøkkeltall som lenge er blitt vektlagt i bankers kredittvurdering av bedriftskunder (tabell 1). Disse nøkkeltallene er også sentrale forklaringsvariabler i de kjente konkursprediksjonsmodellene til Beaver (1966), Altman (1968) og Ohlson (1980). Det er også gjort forskning på nøkkeltall som bedrer konkursprediksjon, og som hensyntar endring i bruk av regnskapsstandarder og rapporteringsrammeverk, herunder en økt anvendelse av IFRS (*International Financial Reporting Standards*) (Kinserdal, 2018b, s. 312).

Tabell 1: Forklaring av nøkkeltall (Kinserdal, 2018a;2018b).

Nøkkeltall	Forklaring
Egenkapitalandel	Andel egenkapital ift. totalkapitalen
Likviditetsgrad 1	Omløpsmidler/Kortsiktig gjeld
Likviditetsgrad 2	(Omløpsmidler-Varelager)/Kortsiktig gjeld
Gjeldsgrad	Andel gjeld ift. valgt referanseverdi, eks: egenkapital, eiendeler, inntjening
Netto resultatgrad	Netto resultat ift. omsetning
EBIT	Resultat før renter og skatt (driftsresultat)
EBITDA	Driftsresultat før av- og nedskrivninger

Forskningen viser at mange av de tradisjonelle nøkkeltallene ikke lenger er like relevante grunnet endringer i regnskapsregler over tid. Regnskapene som tidligere var mer resultatorientert med hovedvekt på bruk av historisk kost, har nå et større balansefokus og en økt bruk av virkelig verdi, slik IFRS åpner for. Ulike mål på inntjening og egenkapitalandel beholder imidlertid sin hyppige anvendelse hos banker, fordi kunden må evne å produsere overskudd og eksponere seg med en viss andel kapital (Kinserdal, 2018a, 2018b).

Det er derimot viktig å forstå hva egenkapitalen består av. Det vil si hva slags eiendeler bedriften har, og i hvor stor grad disse eiendelene er utsatt for verdifall og nedskrivninger. Her er det store forskjeller på om eiendelene består av kontanter, anleggsmidler, goodwill eller andre immaterielle eiendeler. Likvidasjonsverdien av egenkapitalen ved en konkurs kan være

hensiktsmessig å beregne. Dette forhindrer likevel ikke problematikken rundt nedskrivninger som tas for sent (Kinserdal, 2018a, s. 24-25).

Kinserdal (2018) viser til en marginalt bedret konkursprediksjon ved ekskludering av goodwill fra egenkapitalen. Dersom egenkapitalen skal anses som en buffer til å tåle tap, vil det være ønskelig å ha finansielle eiendeler som kan selges uten å påvirke driften til selskapet. Dermed er forholdet mellom finansielle eiendeler og gjeld et bedre nøkkeltall sammenlignet med total egenkapitalandel (Kinserdal, 2018a, s. 25). Bruk av EBITDA muliggjør sammenligning av finansiell posisjon uten å ta i betraktning skatt og finansielle avgjørelser. Det er også vist at EBITDA bedrer konkursprediksjon, sammenlignet med hva EBIT og nettoresultat gjør (Kinserdal, 2018a, s. 22).

Bruk og valg av nøkkeltall vil naturligvis være bransjeavhengig. Et eksempel er likviditetsgrad; et rent driftsselskap som produserer varer for salg vil ha et større varelager enn et eiendomsselskap som kanskje ikke har varelager i det hele tatt. Samtidig vil eiendomsselskapet ha lite kundefordringer sammenlignet med driftsselskapet. Dette går direkte på beregning av likviditetsgrad, og resulterer i forskjellige gjennomsnittlige likviditetsgrader, hvilket forstyrrer analyseresultater og minimere nytteverdien ved bruk av dette måltallet. På samme måte kan bransjeforskjeller påvirke bruksnyttene av flere nøkkeltall (Kinserdal, 2018b).

Nøkkeltallene som brukes i den kvantitative analysen av regnskapet setter et utgangspunkt for bankens etablering av finansielle covenants. Dette er betingelser om oppfyllelse og/eller vedlikeholdelse av ulike krav tilknyttet låneavtalen. For eksempel krav til egenkapitalandel, rentedekningsgrad, gjeld/EBITDA og netto rentebærende gjeld/EBITDA (Flakke, 2010). Det vises at krav til egenkapital, sammen med gjeld/EBITDA, er de mest brukte lånevilkårene i norske banker (Kinserdal et al., 2021).

Covenantskrav kan også være av bekreftende eller restriktiv type. Hensikten er da å styre låntakers atferd ved å kreve eller forhindre visse handlinger. Eksempler er: opprettholdelse av forsikringer som beskytter verdifulle eiendeler, spesifiserte krav til periodisk finansiell rapportering, utbyttebegrensninger, og begrensninger i forhold til lån, investeringer eller salg (Flakke, 2010; Hayes, 2022). Brudd på covenants kan tolkes av banken som mislighold. I de fleste tilfeller vil det være en naturlig åpning til dialog med kunden, med oppfølging og eventuelle reforhandlinger av betingelser (Kinserdal & Plenborg, 2021, s. 415).

Avrunding

I dette kapitlet er det redegjort for hvilke vurderinger banken gjør av bedriftskunder, før det etableres et kundeforhold. Det er presentert et overblikk over bankens eksponering overfor ulike typer risiko, hvorav kredittrisiko pekes ut som den viktigste tilknyttet bankens utlånsvirksomhet. Kredittrisiko forklares som en funksjon av sannsynlighet for mislighold og størrelsen på tap gitt mislighold. Dette gir banken en indikasjon på kundens betjeningsevne.

Videre har vi sett hvordan banken evaluerer egne krav til kapitaldekning og forholder seg til regulatoriske krav. Banken etterlever krav fastsatt i Foretaksregisterloven, og beregner og håndterer risiko etter føringene i Basel-rammeverket. Det er gjort rede for hvilke modeller som kan anvendes for å beregne et utgangspunkt for kredittrisikoen, herunder standardmodell og interne modeller. Det er nevnt at annen ikke-finansielle informasjon tas i betraktning for å få et helhetlig bilde av kundens nåværende og fremtidige virksomhet og situasjon.

Bankens kapitalkrav reflekteres i kravene som banken stiller til sine kunder. Vi har dermed sett viktigheten av gode risikovurderingsmodeller som gir et best mulig bilde av bankens faktiske risikoeksponering. I denne forbindelse ble det presentert relevant forskning på området som undersøker effekten av å inkludere ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingen.

Avslutningsvis ble bankens bruk av finansiell informasjon gjennomgått. Det ble avklart at innhenting, behandling og bruk av denne informasjonen utgjør kjernen i kredittvurderingen. Bankenes bruk av «harde» fakta fra kundens finansielle rapportering, tegner et nødvendig bilde av dens økonomiske stilling og betjeningsevne. Helt til slutt er bankens praksis rundt bruken av nøkkeltall og coventantskrav forklart.

3. Ikke-finansiell informasjon

Kapittelet er delt i fire delkapitler. Det første redegjør for lovverk som regulerer ikke-finansiell informasjon. Delkapittel 2 omhandler bærekraftsinformasjon og hvordan dette påvirker SMB og norske banker. Videre tar delkapittel 3 for seg bankenes praksis for innhenting av antihvitvaskingsinformasjon. I delkapittel 4 presenteres informasjon om eiere, nøkkelpersoner og markedsforhold, og hvordan dette hensyntas ved kredittvurdering. Bærekraftsvurderinger har i de senere årene blitt viet mer oppmerksomhet, hovedsakelig grunnet økte klima- og miljøhensyn. Bærekraft er komplekst og medfører stadig endringer i lover og praksis (Revisorforeningen, u.å.-a). Delkapittel 2 vil derfor vies noe mer plass enn øvrige delkapitler.

3.1 Lovverk om ikke-finansiell informasjon

Når det gjelder lovverk for rapportering og innhenting av ikke-finansiell informasjon, har både banker og bedrifter mye å forholde seg til. Vedrørende innhenting av antihvitvaskingsinformasjon har lovverket holdt seg nokså uendret de siste årene. På bærekraftsområdet derimot, er det stadige endringer, samtidig som aktører må forholde seg til EU sine krav. Hvilken informasjon som innhentes på de ulike områdene, samt planlagte lovendringer i årene som kommer, vil introduseres i dette delkapittelet.

3.1.1 Norsk regulering av bærekraftsinformasjon

Regnskapsloven (rskl.) §3-3 c) omhandler redegjørelsen om samfunnsansvar og regulerer hvilken ikke-finansiell informasjon store norske foretak må rapportere om. For at et selskap skal kategoriseres som stort, må det oppfylle definisjonskravene i Regnskapsloven §1-5, og i tillegg ikke regnes som lite etter Regnskapsloven §1-6. Dette innebærer å overskride to av tre av følgende terskelverdier (Regnskapsloven, 1998, §§1-5 og 1-6):

1. Salgsinntekt: 70 millioner kroner,
2. Balansesum: 35 millioner kroner,
3. Gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapet: 50 årsverk

Minimumskravene fastsatt i rskl. §3-3 c) (1) sier at «store foretak skal utarbeide en redegjørelse om samfunnsansvar som minst omhandler miljø, sosiale forhold, arbeidsmiljø, likestilling og ikke-diskriminering, overholdelse av menneskerettigheter og bekjempelse av korrupsjon. Opplysningene skal gis i det omfang som er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat, stilling og konsekvenser av foretakets virksomhet» (Regnskapsloven, 1998, §3-3 c)).

Etter §3-3 c) (6), kan «redegjørelse etter denne paragrafen utarbeides i samsvar med et rammeverk for slik rapportering fastsatt nasjonalt, av Den europeiske union eller av annet organ» (Regnskapsloven, 1998, §3-3 c)). Per i dag er Non-Financial Reporting Directive (NFRD) gjeldende rammeverk i EU, og i Norge er NFRD implementert gjennom rskl. §3-3 c). I november 2022 ble de nye reglene for bærekraftsrapportering, Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) (bærekraftsdirektivet), vedtatt i EU. Dette vil føre til mer omfattende rapporteringskrav enn tidligere, samtidig som omfanget av rapporteringspliktige foretak vil øke vesentlig. CSRD vil erstatte NFRD fra og med januar 2024, og det er ventet at Norge vil følge endringen ved å utvide rskl. §3-3 c) i tråd med CSRD (PwC, 2022; European Commission, u.å.-a).

Taksonomiforordningen som klassifiserer bærekraftige aktiviteter, trådte i kraft i norsk rett 1. januar 2023. Den er lovfestet i loven om bærekraftig finans, og selskapene som oppfyller kriteriene er følgelig rapporteringspliktige nå. Dette inkluderer flere store norske banker (Regjeringen, 2023b). Taksonomien gjelder for alle foretak av allmenn interesse, herunder banker, som overskrider følgende terskelverdier:

- Gjennomsnittlig antall på 500 ansatte, **og**
- Omsetning høyere enn €40m, **eller** balanse høyere enn €20m

CSRD trer i kraft i 2024, og vil ha samme terskelverdier som taksonomien (PwC, u.å.-d). Terskelverdiene vil trinnvis bli lavere i årene som kommer etter innføringen, som gjør at omfanget av selskaper som blir rapporteringspliktige vil vokse (Regjeringen, 2023b). Per i dag rapporterer 11 600 selskaper etter NFRD, og med innføringen av CSRD vil omfanget øke til om lag 49 000 (Revisorforeningen, u.å.-a).

3.1.2 Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering

Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvv.) sitt formål er å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering (Hvitvaskingsloven, 2018, §1). I henhold til hvv. §2 skal «tiltakene i loven beskytte det finansielle og økonomiske systemet samt samfunnet som helhet ved å forebygge og avdekke at rapporteringspliktige brukes eller forsøkes brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering» (Hvitvaskingsloven, 2018, §2). Regelverket bygger på internasjonale standarder (Regjeringen, 2020).

Hvv. §4 identifiserer banker som rapporteringspliktige. I henhold til §§6 og 7 skal rapporteringspliktige av denne loven «legge til grunn vurderinger av risiko for hvitvasking og terrorfinansiering» og «identifisere og vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering knyttet til sin virksomhet». Dette innebærer blant annet å ta i betraktning «virksomhetens produkter, tjenester og kunder» og «type kunder og kundegrupper». Tiltakene bankene foretar seg i henhold til loven, skal sørge for at de ikke blir brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering (Hvitvaskingsloven, 2018, §§2, 6 og 7).

Finanstilsynet har utviklet en veileder til hvitvaskingsloven hvor de presenterer sin tolkning og forvaltningspraksis knyttet til hvitvaskingsregelverket (Finanstilsynet, 2022c). En vurdering av iboende risiko og interne kontroller for å avdekke hvitvasking er utgangspunktet for bankens risikobilde av kunden. Kvalitative og kvantitative tiltak for risikovurderingen skal være i tråd med virksomhetens omfang, jf. hvv. §6 (Finanstilsynet, 2022c, s. 13).

3.1.3 Lovgivning om krav til eiere, nøkkelpersoner og markedsinformasjon

Som en vesentlig del av risikoidentifiseringen må bankene undersøke potensielle kunders eierstruktur, styresammensetning, forretningsidé, selskapets omfang, markedspotensial og ESG-hensyn (DNB, 2020, s. 2). Dette er ikke pålagt gjennom noe spesifikt lovverk, men er ansett som nødvendig for å øke nøyaktigheten av bankens risikoevaluering. Bankene vil likevel være indirekte lovpålagt å hente inn en viss informasjon om rettmessige eiere, slik hvitvaskingsloven krever, jf. hvv. §7.

3.2 Bærekraft

Innføringen av taksonomien og den ventede innføringen av CSRD øker norske bankers rapporteringskrav på bærekraftsområdet. Dette betyr i praksis at bankene må øke kompetanse og kapasitet på området, samt hente inn mer informasjon fra sine kunder. Som forklart i delkapittel 2.3.3, taler forskning på området for at misligholdsprediksjoner i tillegg kan være mer nøyaktige når kredittvurderingen inkluderer bærekraftsinformasjon. Samtidig synes deltakelsen i det grønne skiftet å være viktig for bankens opprettholdelse av markedsandeler.

Norske bedrifter har varierende grad av bærekraftsrapportering og -tiltak, noe som skaper utfordringer for bankene når de skal innhente informasjon. Bærekraftsinformasjon blir imidlertid viktigere og viktigere for bankens vurdering, og informasjonstilgangen spiller dermed en viktig rolle. En bedre forståelse av bærekraftsbegrepet og dets materialisering i lovverk og handlingsplaner vil introduseres i de neste delkapitlene.

3.2.1 Bærekraftsbegrepet

I 1987 ble rapporten «Vår Felles Framtid» publisert av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, ledet av daværende statsminister Gro Harlem Brundtland (FN-sambandet, 2021). I rapporten ble begrepet «bærekraftig utvikling» introdusert, og definert som: «en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (Verdenskommisjonen for bærekraftig utvikling, 1987, s. 42). For å oppnå bærekraftig utvikling, slik det er definert her, må verden jobbe på tre områder: miljø og klima, økonomi, og sosiale forhold. Disse henger sammen, og målet er å finne løsninger som muliggjør balansert bruk og fordeling av ressurser, uten å skade miljøet (FN-sambandet, 2021).

Ved millenniumskiftet introduserte de forente nasjoner (FN) «Tusenårsmålene», med formål om å skape en felles strategi for å oppnå bærekraftig utvikling. I 2015 ble det innført 17 mål og 169 delmål, kalt «Bærekraftsmålene». Disse tar for seg årsaker til fattigdom, ulikhet og klimaendringer, og målet er å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene skal fungere som en felles arbeidsplan for å oppnå dette (FN-sambandet, 2015, 2023).

3.2.2 EUs taksonomi og CSRD

EU-kommisjonen la i 2020 frem EUs grønne giv (*The European Green Deal*), en vekststrategi med ambisjon å gjøre Europa til den første klimanøytrale regionen i verden innen 2050 (NHO, u.å.-b). En del av EUs grønne giv er handlingsplanen for bærekraftig finans, som har tre hovedformål: kanalisere kapital til grønne prosjekter, håndtere klimarisiko og øke transparens om bærekraft. For å oppnå dette, er det definert noen nøkkeltiltak. De viktigste er:

- Etablering av et klassifiseringssystem (taksonomi) for bærekraftige aktiviteter
- Økt transparens og økte rapporteringskrav om bærekraft
- Utvikle grønne merkeordninger for finansielle produkter
- Inkludere bærekraftshensyn i finansiell rådgivning
- Integrere bærekraft i soliditetsregelverket for banker og forsikringselskaper (Asker, 2022).

Taksonomien er bærebjelken til EUs bærekraftsarbeid, og knyttes opp mot de andre regelinitiativene. Taksonomien klassifiserer hvilke kriterier som ligger til grunn for at en aktivitet skal anses som bærekraftig. Den skal hjelpe banker og investorer til å skille mellom hvilke investeringer som reelt sett er grønne og hvilke som ikke er det. Dette vil bidra til en bedre beskyttelse mot grønnvasking og dermed økt sikkerhet for investorer og selskaper (Asker, 2022; European Commission, u.å.-b; PwC, u.å.-d).

For at en aktivitet skal anses som bærekraftig i henhold til taksonomien, må den bidra vesentlig til minimum ett av følgende miljømål:

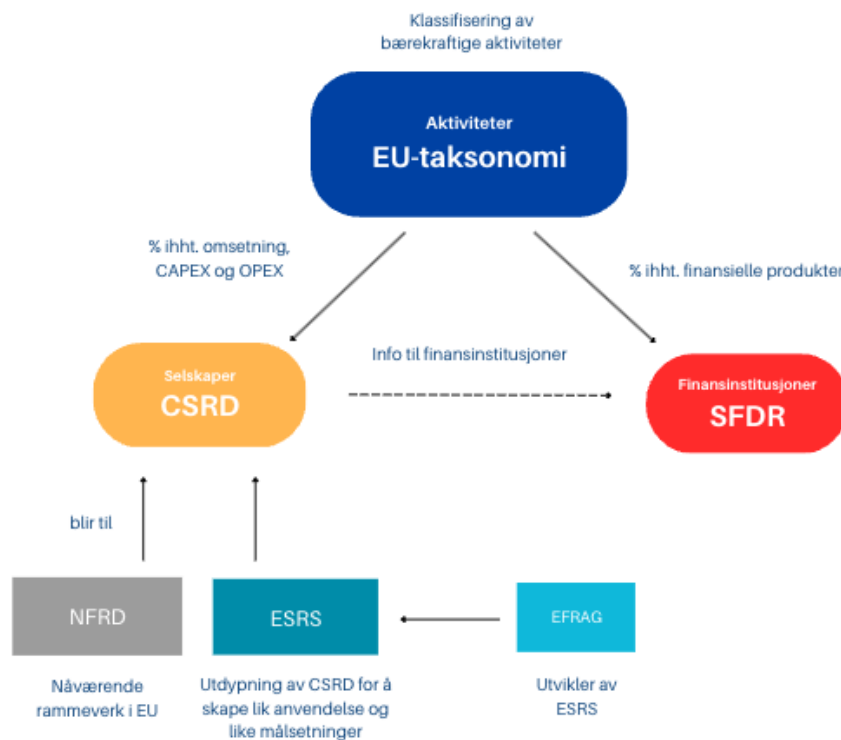
- 1) *begrensning av klimaendringer*
- 2) *klimatilpasning*
- 3) *bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og havressurser*
- 4) *omstilling til en sirkulærøkonomi*
- 5) *forebygging og bekjempelse av forurensing*
- 6) *beskyttelse og gjenopprettelse av biologisk mangfold og økosystemer.*

Samtidig må den ikke være til skade for noen av de nevnte miljømålene, og i tillegg må den oppfylle minimumsvilkår for sosiale rettigheter (European Commission, u.å.-b; NHO, u.å.-b).

CSRD spiller også en viktig rolle i EUs arbeid med det grønne skiftet. Ifølge Revisorforeningen er bakgrunnen for det nye direktivet en konsekvensutredning gjort av EU-kommisjonen. Utredningen poengterer at tidligere rapportert informasjon ikke i stor nok grad har vært troverdig, sammenlignbar og relevant. Dette medfører høy investeringsrisiko i grønne prosjekter. Usikkerhet rundt hva rapporteringen skal inneholde og mangel på standardisering av veiledninger, oppleves derfor av mange selskaper som overveldende (Revisorforeningen, u.å.-a). Innføringen av CSRD skal modernisere og forsterke reglene rundt rapportering av miljø- og sosiale forhold, og redusere rapporteringskostnader på lang sikt ved å koordinere informasjonen som blir gitt på en bedre måte enn tidligere (European Commission, u.å.-b).

Ved bruk av CSRD skal selskaper rapportere mengden aktiviteter som kan klassifiseres som bærekraftige i henhold til taksonomien. Dette skal gjøres i forhold til kapitalkostnader, operasjonelle kostnader og omsetning (Asker, 2022). I tillegg kommer det attestasjonskrav, hvor målet på sikt er at krav til kvalitetssikring av finansiell og ikke-finansiell informasjon skal sidestilles. Dog vil ikke kravene til rapportering gjelde for små og mellomstore bedrifter, hvor argumentasjonen fra EU-kommisjonen er: «SMB vil ofte møte krav om bærekraftsinformasjon fra banker og i forbindelse med anbud» (Revisorforeningen, u.å.-a).

Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) er også innført som et ledd i EUs handlingsplan for bærekraftig finans. SFDR krever at alle finansielle rådgivere i Norge skal publisere en rapport for hvordan de integrerer bærekraft. Finansielle rådgivere anses som finansmarkedsdeltakere, og SFDR gjelder ikke direkte bankers utlån til bedrifter (DNB, u.å.-c; PwC, u.å.-c). European Sustainability Reporting Standards (ESRS) introduseres som et verktøy som utdyper innholdet i CSRD, og dermed tilrettelegger for lik bruk av direktivet. ESRS utvikles av European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG), en organisasjon som rådgir EU-kommisjonen om selskapsrapportering (PwC, u.å.-a; Revisorforeningen, u.å.-a). Sammenhengen mellom direktiver, lover og rammeverk presenteres i figur 2.

Figur 2: Sammenheng mellom direktiver, lover og rammeverk. Inspirert av EY. (Thornham, 2021; Revisorforeningen, u.å.-a; PwC u.å.-a).

Små og mellomstore bedrifter omfattes foreløpig ikke av taksonomien og CSRD. I norsk næringsliv er 99 prosent av alle bedrifter SMB, og de står for 44 prosent av verdiskapningen (NHO, u.å.-c). Det betyr at en betydelig andel av bankenes bedriftskunder er SMB. For banker innebærer rapporteringskravene at de må gi opplysninger om hvor stor andel av deres utlån som går til grønne prosjekter (Asker, 2022). Dermed får de behov for å innhente bærekraftsinformasjon også fra SMB. I neste delkapittel vil praksis for rapportering av bærekraftsinformasjon, med tilhørende utfordringer for SMB presenteres.

3.2.3 ESG og bærekraftsrapportering

ESG står for «Environmental, Social and Governance», som på norsk betyr «miljømessige-, sosiale- og styringsmessige forhold». ESG setter fokus på ikke-finansielle hensyn, og danner et grunnlag for å vurdere hvor godt et selskap klarer å hensynta miljø og klima, sosiale forhold og dets evne til å styre på en etisk og ansvarlig måte (PwC, u.å.-b). Tabell 2 utdyper ESG-forhold og viser eksempler på nøkkelkomponenter i ESG-rapportering.

Tabell 2: ESG - forklaring av nøkkelkomponenter (PwC, u.å.-b).

Klima og miljø (E)	Sosiale forhold (S)	Forretningsstyring (G)
Klimaendringer og -risiko Klimagassutslipp Elektrifisering Energieffektivisering Ressursutarming Avfall og forurensning Biologisk mangfold og tap av natur Sirkulærøkonomi	Lokalsamfunn Rettferdig omstilling HMS Mangfold, inkludering og likestilling Arbeidsmiljø og ansattforhold Opplæring og utdanning	Korrupsjon Anti-hvitvasking Skatt Personvern Styringsmessige forhold: ledelse, styre og markedsinformasjon

I likhet med finansiell rapportering, er formålet med bærekraftsrapportering å øke åpenhet, troverdighet og tillit i næringslivet (Revisorforeningen, u.å.-a). Det finnes mange rapporteringsrammeverk og standarder som kan brukes for frivillig rapportering av ESG-forhold. Global Reporting Initiative (GRI) er det mest brukte, både globalt og i Norge (GRI, 2022; Revisorforeningen, u.å.-b). Målet med GRI er å skape et «felles språk», slik at bedriftene og deres interessenter enklere kan kommunisere og forstå konsekvenser av ESG-forhold. Rammeverket tilrettelegger for sammenlignbarhet på tvers av landegrenser, og sikrer kvalitet på informasjonen som kommuniseres. GRI-standardene er bygd opp av universelle standarder og temaspesifikke standarder. Virksomhetene må rapportere etter de universelle standardene, mens de temaspesifikke velges basert på foretakets påvirkning på ESG-forhold (GRI, 2022).

I oktober 2022 publiserte KPMG sin årlige spørreundersøkelse om bærekraftsrapportering. Rapporten viser at 96 prosent av de 250 største selskapene i verden rapporterer på ESG-forhold, hvorav 4 av 5 anvender GRI (McCalla-Leacy et al., 2022, s. 9 og 24). Samtidig sier GRI at kun 10-15 prosent av de som bruker deres rapporteringsverktøy er SMB. Dette er en konsekvens av mengden ressurser som kreves for å rapportere etter GRI. Mindre selskaper vil slite med å ha kapasitet til å gjøre dette på en tilfredsstillende måte (Val, 2022).

Bærekraftsrapportering og SMB

SMB har blitt ilagt få krav om bærekraftsrapportering så langt. Som nevnt i kapittel 3.2.2, har EU-kommisjonen valgt å utelukke SMB fra kravene til rapportering i forbindelse med CSRD, med mindre de er registrert på en europeisk børs (European Commission, u.å.-a). Per 2021 utgjorde SMB så mye som 60 prosent av utslippene i EU. Dermed argumenteres det for viktigheten av å inkludere SMB i planene, slik at det også skapes åpenhet rundt deres ESG-prestasjoner (Sundalskleiv, 2021).

Det finnes rammeverk som forsøker å tilrettelegge rapportering for mindre selskaper. Et eksempel er Nordic Sustainability Reporting Standard (NSRS), som spesialiserte seg på bærekraftsrapportering for SMB i Norden (NSRS, u.å.). Tilretteleggingen er imidlertid en krevende oppgave. I en masterutredning fra 2022 om bankers bruk av ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingen, kritiserte én av bankene i undersøkelsen NSRS for å være for ressurskrevende og kompleks (Bjørkbom & Hjortland-Gundersen, 2022, s. 73).

EU anerkjenner bærekraftsrapportering som svært ressurskrevende for SMB. Det arbeides med en egen, enklere rapporteringsstandard (forenklet versjon av CSRD) som skal legges frem i 2024. Denne vil være lovpålagt for børsnoterte SMB (EUs definisjon av SMB), og vil kunne brukes frivillig av mindre SMB (European Commission, u.å.-a; NHO, u.å.-a; Revisorforeningen, u.å.-a). EU venter at innføringen av CSRD og taksonomien vil ha en indirekte påvirkning på SMB. Rapporteringspliktige selskaper må hente inn mer informasjon fra egen leverandørkjede, som betyr at mindre selskaper må tilpasse ESG-hensyn og rapportering deretter. Bankene vil i større grad stille krav til hvilke aktiviteter kundene driver med, og innhente mer informasjon om ESG-prestasjoner før de gir lån. Samtidig er det vanskelig å se hvilke bransjer som vil bli mest påvirket og i hvilket omfang dette vil skje (NHO, u.å.-a; Revisorforeningen, u.å.-a).

Ifølge BDO sitt «SMB-barometer» for 2023, har 44 prosent av norske SMB bærekraftstiltak; 25 prosent måler tiltak, og 17 prosent rapporterer på sine tiltak. Mange SMB har mye å tjene på å kartlegge og systematisere sitt bærekraftsarbeid (Hoffmann & Øvrebø, 2023; Martinsen, 2022). Brun et al. underbygger dette: «Foretak med systematisk og god bærekraftsrapportering ligger i forkant av fremtidige lovkrav og reguleringer, og en slik rapportering kan ha positiv betydning for tilgang på kapital og bidra til lavere kapitalkostnader» (Brun et al., 2011, s. 8).

Likevel behøver ikke bærekraftsrapportering å være utelukkende positivt. En studie av Hoffman et al. (2018) peker på at frivillig rapportering kan bære preg av lav kvalitet, mangel på vesentlig informasjon og mangelfull kobling mellom finansiell og ikke-finansiell informasjon (Hoffmann et al., 2018, s. 60). Dette poenget forsterkes av problemet med ressursbegrensninger hos SMB. Samtidig er det indikasjoner på at SMB vil få økt press når det gjelder bærekraftsdata i årene som kommer. For de mindre selskapene er det ikke like tydelig hvilke muligheter bærekraftsrapportering gir, eller hvilke ulemper mangel på rapportering *kan* medføre (NHO, u.å.-a). Bankene kan spille en viktig rolle i arbeidet med å opplyse om hvorfor dette er viktig, og hvilket potensial som ligger i bærekraftig omstilling og rapportering.

3.2.4 Norske bankers bærekraftsarbeid

Når det gjelder norske bankers innhenting og bruk av bærekraftsinformasjon, finnes det få oppdaterte kilder om norsk praksis i dag. BDO presenterte tidligere i år «Bærekraftsundersøkelsen 2023 – Rapport om bærekraftsarbeid blant små og mellomstore banker». Rapporten er basert på svar fra 52 små og mellomstore banker, og undersøker bankenes bærekraftsstatus (Hoffmann & Øvrebø, 2023). Selv om undersøkelsen er gjennomført for små og mellomstore banker, er det rimelig å anta at den til en viss grad reflekterer hvordan ESG fungerer i norsk banksektor på generell basis. De mindre bankene har færre og mildere krav vedrørende ESG, enn de store bankene, hvilket gjør det naturlig å anta at de større bankene har kommet like langt eller lengre i sine ESG-tiltak.

BDO meldte i tilsvarende rapport fra 2022 at «bankene med størst forvaltningskapital har kommet betydelig lenger i sitt bærekraftsarbeid». Videre pekte de på en tendens hvor banker med mer moden organisering av bærekraft ligger foran de resterende bankene, og at størrelsen på banken korrelerer med modenheten (Hoffmann & Øvrebø, 2022, s. 6). Dette er i tråd med argumentasjonen om at ressursbegrensninger er en barriere som selskaper må jobbe seg rundt i deres arbeid med bærekraft.

I undersøkelsen finner de en økning i andelen bærekraftige produkter som tilbys kundene. Det påpekes at bankene identifiserer risikoen som større enn mulighetene når det gjelder klimaendringer. Incentivene for å tilby grønne produkter er for de fleste bankene begrunnet i et samfunnsansvar. Videre trekkes det frem at sterkere kommersialisering av grønne produkter er nødvendig dersom bankene skal bidra til vesentlig omstilling for kundene. Hvis bankene skal nå sine mål om «netto null», må det tas grep i bedriftsmarkedsporteføljen fordi det hovedsakelig er her bankenes klimaavtrykk ligger. Nesten alle bankene i undersøkelsen hensyntar ESG-risiko i kredittvurderingen. Dog vektlegges den på ulik måte og i ulik grad (Hoffmann & Øvrebø, 2023, s. 15). Bankene pekte ut datakvalitet som den største utfordringen ved innhenting av informasjon til rapportering etter CSRD (Hoffmann & Øvrebø, 2023, s. 24).

Organiseringen av bærekraftsarbeidet varierer mye mellom bankene (Hoffmann & Øvrebø, 2023, s. 7). Det er i stor grad subjektive vurderinger som bestemmer hvilken informasjon som hentes inn, hvordan den hentes inn, og hvordan den vektlegges i vurderingen.

Ansvar og incentiver

Banken er først og fremst lovpålagt å innhente bærekraftsinformasjon om sine kunder. Samtidig er banken med på å styre samfunnsøkonomien gjennom rollen som finansieringsinstitusjon. Denne rollen kan indikere et utvidet ansvar i EUs grønne omstilling. Dette understreker Mafalda Sá, som forklarer to viktige måter ESG påvirker bankens aktiviteter på. For det første påvirker det banken selv, dens formål, informasjonen som utgis, risikoer som må håndteres, og generelle tilsynsmessige rutiner. For det andre er det påvirkningskraften av å være utlåsenhet, gjennom presset som utøves på selskapene som finansieres, som potensielt kan føre til endringer i selskapene. På denne måten er bankene spesielt utsatt for ESG-risiko fra deres motparter, samtidig som de har påvirkningskraft både på selskapene og på den ikke-finansielle sektoren i sin helhet. Videre påpeker hun at bankenes relevans med tanke på risikoeksponering og deres viktighet i det grønne skiftet er udiskutabel, men at størrelsesorden av risiko og muligheter fremdeles er åpen for debatt (de Sá, 2022, s. 376).

Buen et al. publiserte i 2022 artikkelen «Hvordan kan banker vurdere ESG-risikoen i lån til små og mellomstore bedrifter?». Her påpekes det at lovkrav til ESG-vurderinger er krevende for bankene og SMB-kundene, på grunn av manglende erfaring og kompetanse for begge parter. Videre understrekes det at bankene ikke burde bruke for mye tid og penger på bærekraftsvurderinger i hvert enkelt SMB-lån, fordi lånene ofte er små og SMB vil oppleve spørsmål om bærekraft som irrelevant. Dette kan føre til en uproporsjonalt høy risiko for bankene, grunnet manglende kompetanse hos SMB. De fastslår at lovkrav til ESG-vurdering kan medføre «ytterligere konsolidering i norsk banksektor, samarbeid på bransjenivå for å utvikle felles retningslinjer, standardisert SMB-inn-rapportering av forenklete bærekraftsdata til norske myndigheter, samt behov for omfattende bruk av digitale verktøy og datafangst i bankers ESG-vurderinger» (Buen et al., 2022).

Banken ser ut til å ha et særskilt behov for å avdekke potensielle tilleggsrisikoer knyttet til ESG. EU er transparente om hvilke lover og direktiver som kommer i god tid før innføring. Norge er også vært tydelige i sine anbefalinger. Finans Norge presenterte i 2018 et veikart for grønn konkurransekraft i finansnæringen, der banker ble anbefalt å måle karbonrelatert kreditteksponering, stille klimakrav til lån til næringsbygg, inkludere klima som en del av kredittprosessen, og gjøre obligasjonsmarkedet «grønnere» (Finans Norge, 2018, s. 7). Banken vet hva som kommer i fremtiden, og kan dermed posisjonere seg strategisk ved å være tidlig ute med å tilpasse praksis. Banken gjør seg selv en tjeneste ved å tilby grønne produkter og

dermed «dytte» sine kunder i en grønnere retning. Dette vil sannsynligvis også bidra til å opprettholde markedsandeler. At bankene viser samfunnsengasjement gjennom sin utlånspraksis, sikrer videre at de unngår tap av omdømme. Det er med andre ord ikke bare lov som gjør at bankene tar i betraktning bærekraft, det er også en tydelig egeninteresse i det.

Bankene må samtidig være nøye i sin innhenting av bærekraftsinformasjon. Mangel på standardisering og store forskjeller mellom bransjer og selskapsstørrelse gjør dette utfordrende. Som nevnt i forrige delkapittel, kan frivillig bærekraftsrapportering i tillegg være misvisende. I noen tilfeller kan den være intensjonelt presentert feil gjennom grønnvasking, som vil redegjøres for i neste delkapittel.

3.2.5 Grønnvasking

Mange banker tilbyr grønne finansielle produkter med bedre betingelser, til kunder som oppfyller visse krav. Dette skaper incentiver til å prestere bedre på bærekraft, men kan også føre til «grønnvasking». Finanstilsynet definerer grønnvasking som «udokumentert og potensielt villedende fremstilling av virksomheter eller produkter som grønne eller bærekraftige» (Finanstilsynet, 2022b). En bedrift kan for eksempel prøve å fremstille seg selv som mer bærekraftig enn det den egentlig er, med hensikt å kvalifisere til grønne og bedre lån.

Chen et al. (2020) argumenterer for at ESG-faktorer er viktige for verdsettelse og risikostyring av selskaper. Grønnvasking kan være en trussel for presis ESG-informasjon, fordi det er informasjon som selskapene med overlegg presenterer feil for egen vinning, på bekostning av samfunnet (Chen et al., 2020, s. 3). Ved hjelp av god selskapsstyring kan selskapene implementere mekanismer som motvirker grønnvasking. Samtidig kan det føre til at selskapene finner bedre måter å skjule grønnvaskingen på, og dermed forsterke den (Chen et al., 2020).

God forståelse av grønnvasking er av økende relevans grunnet større krav til bærekraftsprestasjoner og behov for sikring av mer troverdig ESG-informasjon. Mangel på revisjon av bærekraftsrapportering og mangel på standardisering av regler for beretningen av bærekraft, har vært et problem for sikring av god ESG-informasjon (Chen et al., 2020, s. 16). Kravet om attestasjon gjennom CSRD vil trolig ha innvirkning på dette og har potensial til å motvirke grønnvasking slik EU ønsker.

Innføringen av det nye lovverket er fremdeles ferskt. Grønnvasking er fortsatt et hinder som bankene må navigere seg rundt i deres kredittvurderingsprosess av ikke-finansiell informasjon, og kvalitetssikring av informasjonen som innhentes er viktig.

3.3 Antihvitvasking, -terrorfinansiering og midlenes opprinnelse

Hvitvasking defineres av Økokrim som “handlinger som på ulike måter bidrar til å sikre utbyttet fra straffbare handlinger ved å skjule hvor det blir av eller hvem som har rådigheten over det, eller som tilslører inntekter eller eiendelers ulovlige opphav” (Iversen, 2021). Terrorfinansiering kan på den andre siden være lovlig opptjente midler som brukes på noe ulovlig (PwC, 2023). Banker er attraktive kanaler for å flytte midler i forbindelse med hvitvasking og terrorfinansiering, samtidig som de står i en posisjon der de kan avdekke og rapportere slik økonomisk kriminalitet (Regjeringen, 2020). Dette understreker Politiet i sin rapport *Nasjonal risikovurdering – Hvitvasking og Terrorfinansiering 2022*, hvor de skriver at banksektoren er en av de mest risikoutsatte når det gjelder hvitvasking (Økokrim, 2022, s. 41).

3.3.1 Bankenes arbeid med hvitvasking

For å lykkes med å forebygge hvitvasking og terrorfinansiering, kreves god kompetanse og opplæring. Arbeidet med hvitvasking og terrorfinansiering er preget av samfunnsmessig utvikling og utfordringer, som gjør at banken hele tiden må tilpasse seg for å utføre arbeidet på en suksessfull måte (PwC, 2023).

DNB poengterer at bekjempelse av kriminalitet i utgangspunktet er en myndighetsoppgave, men at alle banker likevel er pålagt å bidra på ulike måter. I praksis betyr dette at bankene må:

- Forstå risikoen i egen virksomhet, og utarbeide risikovurderinger heretter
- «*Know your customer*» (KYC). Hvem er kundene og hvordan skal de bruke banken?
- Undersøke mistenkelig atferd og eventuelt melde dette til Økokrim
- Overvåke transaksjoner og screene internasjonale betalinger mot sanksjonslister (DNB, u.å.; 2022, s. 4).

Konsernretningslinjene danner grunnlag for hvilken antihvitvaskingsinformasjon som innhentes. Dette gjøres med utgangspunkt i kvalitative og kvantitative tiltak som tidligere forklart i kapittel 3.1.2 (Finanstilsynet, 2022c, s. 13).

DNB skriver i sin *Konsernstandard for Antihvitvasking og Terrorfinansiering* at deres innsats på området er forankret i nasjonalt og internasjonalt regelverk og deres rolle som ansvarlig samfunnsaktør. Deres mål er å «underbygge et sunt næringsliv, bidra til reduksjon av økonomisk kriminalitet samt beskytte DNB mot å bli misbrukt i økonomisk kriminalitet». De understreker at «manglende etterlevelse av regelverk kan medføre tap av omdømme, økonomisk tap og forvaltningsreaksjoner som pålegg om retting, administrative sanksjoner og, i ytterste fall, tap av konsesjon. Regelbrudd kan også medføre straffansvar, både for foretak i DNB-konsernet og for ansatte personlig» (DNB, u.å.-b, s. 2).

Bankenes etterlevelse av hvitvaskingsregelverket varierer (Økokrim, 2022). Dette kan ha sammenheng med den finansielle byrden knyttet til regulering av antihvitvasking. Ifølge Ball et al., taler forskning på området for at bankene synes denne kostnaden er høy. Antihvitvaskingsarbeidet gir, ifølge artikkelen, bankene lite å vinne og mye å tape (Ball et al., 2020, s. 3). Myndighetenes sanksjoner har vist seg å være spesielt harde. Et eksempel er Danske Bank, som i 2022 måtte akseptere en bot på 21 milliarder norske kroner fra danske og amerikanske myndigheter i forbindelse med mangelfull etterlevelse av hvitvaskingsregelverket (Knudsen, 2022). Bankene står her i en særegen posisjon, i en slags dobbel agentrolle, hvor de står overfor motstridende interesser fra myndighetene og kundene (Naheem, 2020, s. 27).

Bankene er nødt til å bruke ressurser som ellers kunne blitt brukt til kommersielle formål på kundetiltak. Bankenes incentiver i arbeidet med antihvitvasking virker hovedsakelig å handle om unngåelse av negative konsekvenser. Her handler det ikke om å kvantifisere en tilleggsrisiko, det handler om å identifisere hvem de kan etablere kundeforhold med og ikke. Målet er å unngå sanksjoner fra myndighetene, opprettholde omdømme og forsikre seg mot økonomiske tap (Pettersen & Waino, 2021, s. 80).

3.4 Eiere, nøkkelpersoner og markedsinformasjon

Forholdet mellom materielle og immaterielle verdier i selskapers verdisammensetning har endret seg (Higham & Thornam, 2016, s. 359). Dette vises i verdisammensetningen til aksjeindeksen S&P500, som har gått fra å bestå av 83 prosent materielle eiendeler i 1975, til kun 10 prosent i 2020 (Ocean Tomo, u.å.). Forhold som ledelse, kunderelasjoner og innovasjonsevne spiller en mye viktigere rolle enn tidligere (Higham & Thornam, 2016, s. 359). Selskapers fremtidige inntjening avhenger av innovasjonsevne og tilpasningsdyktighet til markedsendringer. Derfor må banken kjenne eier og ledelse, og deres kompetanse.

Internt evalueres ledelsens kompetanse, tillit, samarbeid, åpenhet og kommunikasjon, samt tidligere erfaringer og oppnådde resultater. Styrefunksjonen i selskapet undersøkes, samt eierens finansielle stilling og hvem de er. Evnen til å legge frem gode drifts- og likviditetsbudsjetter anses som viktig i forbindelse med den økonomiske utviklingen i selskapet (Hanssen, 2013, s. 13-14). Eksterne vurderinger baserer seg på selskapets styrker, svakheter, muligheter og trusler. Sentralt her er å se på hvor stort marked selskapet har for sine produkter, konkurranseforhold, konkurransefortrinn og regulatorisk rammeverk (Hanssen, 2013, s. 14).

Rune W. Hanssen omtaler de interne faktorene som spesielt viktige for SMB. Han peker på et typisk trekk, hvor hovedeier også er daglig leder, og i aksjeselskaper også styreleder, noe som gir avgjørende innflytelse og påvirkning på selskapet. Videre poengterer han at SMB kan ha et svakt styre på grunn av ønsket om å ikke ta i bruk eksterne styremedlemmer med bedre kompetanse, og heller bruke aksjonærer i styret. Eierens økonomi vil i tillegg ofte være tett tilknyttet bedriftens økonomi, fordi investeringen i selskapet ofte utgjør en relativt stor del av formuen til eieren (Hanssen, 2013, s. 11-13).

Bærekraftshensyn er også tett tilknyttet ledelsen. Frederik Nordbø i EY mener at «tone at the top» er avgjørende. «Manglende prioritering hos ledelsen er blant de mest fundamentale utfordringene for ikke-finansiell rapportering som trekkes frem i besvarelsene fra våre norske revisjonsklienter. Dersom bærekraft og ikke-finansielle aspekter ikke er på agendaen til selskapets ledelse, vil dette sende et signal nedover i selskapet og forsterke andre utfordringer som trekkes frem i undersøkelsen, som eksempelvis mangelfulle policyer og retningslinjer, eller utilstrekkelig allokering av ressurser. De rapporterte tallene vil heller ikke se troverdige ut i et selskap hvor rapporteringen ikke er forankret hos ledelsen» (Nordbø, 2018, s. 28).

Avrunding

I dette kapitlet er det gjort rede for tre viktige typer ikke-finansiell informasjon som bankene bruker i kredittvurderingen. Dette danner grunnlag for forståelse av bankenes praksis for innhenting og bruk av ikke-finansiell informasjon og prosessenes omfang og viktighet.

Lovverket rundt bankenes innhenting av denne informasjonen er varierende. Økte krav til rapportering på bærekraft øker bankenes informasjonsbehov. Antihvitvaskingsarbeidet bærer også preg av strenge lovkrav, som gjør at bankene bruker mye ressurser på informasjonsinnhenting. Innhenting av informasjon om eier, nøkkelpersoner og marked omfattes ikke av noen spesifikk lovgivning.

Bærekraftslovgivningens utvikling har stor påvirkning på bankene. Det økte informasjonsbehovet gjør at forståelse av ESG-rapportering, og SMB sin rolle i dette, er viktig. Bærekraftsinformasjon fra SMB er ofte begrenset, noe som kan føre til en ytterligere økning i tidsbruk for bankene i informasjonsinnhenting. Bankens rolle i det grønne skiftet er viktig på grunn av deres posisjon som finansieringsenhet, og gode løsninger for rapportering og bruk av bærekraftsinformasjon er nødvendig.

Banken utøver en viktig rolle på vegne av myndighetene gjennom å delta i kriminalitetsbekjempelse. Antihvitvaskingsarbeidet innebærer innhenting av mye informasjon fra kunder. Teorien tyder på at dette er noe de får lite igjen for, annet enn å unngå sanksjoner.

Bankens arbeid med informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked består av intern og ekstern informasjonsinnhenting og -vurdering. Intern informasjon viser seg å være særlig viktig i SMB fordi det kan være mer utslagsgivende for bedriftens prestasjoner. Det understrekes også at ledelsens holdninger påvirker selskapets tilnærming til både bærekraft og antihvitvasking.

4. Metode

Dette kapitlet tar for seg masteroppgavens metodiske tilnærming, hvordan datainnsamlingsprosessen er gjennomført, samt en beskrivelse av populasjon og utvalg. Videre redegjøres det for undersøkelsens validitet og reliabilitet. Avslutningsvis kommenteres etiske vurderinger, etterfulgt av en kort oppsummering.

4.1 Metodisk tilnærming og forskningsdesign

Problemstillingen i denne oppgaven er: *Hvordan vektlegger store norske banker ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen av små og mellomstore bedrifter?* For å besvare denne problemstillingen har vi utarbeidet et forskningsdesign, som utgjør en plan for hvordan data skal samles inn, måles og analyseres (Bougie & Sekaran, 2016, s. 95).

Det finnes to ulike metodiske tilnærminger ved forskning: induktiv og deduktiv metode. Deduktiv tilnærming tar utgangspunkt i eksisterende teori for å forklare et fenomen eller komme frem til et resultat. Induktiv tilnærming gjør det motsatte; her forsøker man å utarbeide en teori basert på observasjoner om et spesifikt fenomen (Bougie & Sekaran, 2016, s. 26). Denne oppgaven har et deduktivt forskningsdesign, fordi det er god tilgang på relevant teori som trengs for å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene. Vi innhenter informasjon om bankers utlånspraksis og interne rutiner ved å utføre personlige dybdeintervjuer. Det er et mål å forklare observasjonene vi gjør ut ifra eksisterende teori.

Undersøkelser kan videre ha et eksplorativt, deskriptivt eller kausalt design. Et eksplorativt forskningsdesign er fleksibelt og har ofte et bredt fokus fra starten av, for så å få et smalere fokus underveis. Forskningsdesignet krever som regel en kvalitativ tilnærming til datainnsamlingen, som for eksempel ved bruk av intervjuer eller case-studier. Et deskriptivt design baserer seg på innhenting av data for å beskrive et spesifikt tema av interesse. Dataen kan eksempelvis beskrive hva som kjennetegner ulike objekter eller hendelser, og forskningen kan være av både kvalitativ og kvantitativ natur. Kausale forskningsstudier omhandler forholdet mellom variabler, det vil si hvordan endring i en variabel kan påvirke en annen. Denne typen forskning foregår vanligvis kvantitativt (Bougie & Sekaran, 2016, s. 43-44).

Målet med vår masterutredning er ikke å undersøke hvordan variabler direkte påvirker hverandre, da bankenes kredittvurderingsprosess er kompleks og sammensatt av mange ledd. Vi har et tydelig fokus fra starten av, og vet hva vi vil undersøke. Målet er å beskrive bankenes praksis på området gjennom teori, som skal sammenlignes med funn fra dybdeintervjuer. Oppgaven har derfor et deskriptivt design. Fagfeltet vi undersøker er i stadig endring, med innføringer av nye lover og ny praksis, spesielt når det gjelder bærekraft. Teorien må ses i sammenheng med disse endringene, noe som kan være utfordrende.

4.2 Datainnsamling

Dataen som samles inn, kan enten være av kvantitativ eller kvalitativ art. Kvantitativ data er kvantifiserbare verdier som innhentes gjennom strukturerte spørsmål, mens kvalitativ data er data i form av ord, som ikke er kvantifiserbar og må tildeles en abstrakt verdi for å kunne kategoriseres (Bougie & Sekaran, 2016, s. 2).

Problemstillingen gjør at kvantitativ analyse er en vanskelig innfallsvinkel. Bankene har lite standardisert praksis på området, samtidig som innhenting og bruk av ikke-finansiell informasjon er i endring. Å finne gode kvantitative variabler som kan sammenlignes, og dras nytte av, er dermed ikke enkelt. Vårt deskriptive design taler for at innhenting av kvalitativ data, med bankene som primærkilde, er den mest naturlige tilnærmingen (Bougie & Sekaran, 2016, s. 332). Datainnsamlingen vil foregå gjennom dybdeintervjuer.

I teorien ble det avklart at det finnes ulike oppfatninger og definisjoner av SMB og ikke-finansiell informasjon. Å få en inngående forståelse av bankenes tolkning og bruk av begrepene, er viktig for vår oppgave. Kvantitativ datainnsamling ville gjort dette utfordrende, noe som forsterker vårt valg av kvalitative dybdeintervjuer.

Det kan samles inn to ulike typer data: primær- og sekundærdata. Primærdata er data som samles inn direkte for en spesifikk forskningsstudie, mens sekundærdata er allerede tilgjengelig data samlet inn gjennom eksisterende kilder, og produsert med andre formål enn ens eget studie (Bougie & Sekaran, 2016, s. 37-38). Teorikapittelet i vår utredning er basert på sekundærdata, som består av relevante forskningsartikler, lovverk, lærebøker, tidligere masterutredninger og offentlige publikasjoner. Primærdataen vi henter inn gjennom dybdeintervjuer med bankene, skal ses i sammenheng med sekundærdataen. I sin helhet bygger oppgaven på tidligere studier

på samme område, som i utgangspunktet skaper gode sammenligningsgrunnlag. Likevel vil vår metodiske tilnærming, i kombinasjon med dagsaktuelle regulatoriske endringer, gjøre studien interessant.

4.3 Populasjon og utvalg

Populasjonen er hele gruppen av mulige undersøkelsesenheter som er av interesse for forskningen, mens utvalget er en mindre del av populasjonen som blir inkludert i studien (Bougie & Sekaran, 2016, s. 236). For å definere populasjonen, finne passende intervju kandidater og øke dataens forklaringskraft, har vi avgrenset populasjonen til store norske banker. Nærmere bestemt banker som har blitt underlagt EU taksonomien og som opererer i bedriftsmarkedet. Dette skaper homogenitet i populasjonen. Vi brukte Proff.no sitt segmenteringsverktøy for å filtrere ut banker med gjennomsnittlig antall ansatte på 500 eller flere, **og** omsetning høyere enn €40m eller balansesum høyere enn €20m. Dette resulterte i en populasjon på ti banker. Terskelverdiene er i tråd med kravene til EU-taksonomien (se delkapittel 3.1.1). Begrunnelsen for valget av store banker, og ikke små, er nettopp fordi de blir truffet av taksonomien. Vi vil undersøke hvordan bankene imøtekommer økende rapporteringskrav når kundeporteføljen deres består av SMB som ikke møter samme krav. Vi ønsker å se om det oppstår en «smitteeffekt», der bankene krever mer informasjon fra SMB for å oppfylle egne krav til innhenting av bærekraftsdata.

Når utvalgsrammen er fastsatt, bestemmes et utvalg som skal være representativt for hele populasjonen. Utvalget kan bestemmes tilfeldig eller strategisk. I et sannsynlighetsutvalg (tilfeldig utvalg) har alle enheter i populasjonen like stor sjanse til å bli trukket ut. Dette brukes ofte i kvantitativ forskning. I motsetning innebærer et strategisk utvalg å velge informanter som har inngående innsikt og forståelse av fenomenet som studeres, og som kan gi informasjon som er relevant for forskningsspørsmålene (Bougie & Sekaran, 2016, s. 240). I kvalitative dybdeintervjuer er det viktig å snakke med informanter som både har kunnskap og erfaring rundt problemstillingen som undersøkes (Rubin & Rubin, 2012, s. 3). Utvalget er bestemt med fokus på dybdeforståelse og innsikt hos informanten, altså et strategisk utvalg. Det er tre tydelige begrensninger tilknyttet vårt utvalg:

- respons fra bankene vi tok kontakt med
- intervjukandidater med riktig kompetanse
- masterutredningens tidsbegrensning

Det strategiske utvalget kan velges ved bruk av tre metoder. Ved *tilgjengelighetsutvelgelse* velger forskeren ut de deltakerne som er enklest å få tak i og villige til å delta i studien. Ved *dømmekraftutvelgelse* bruker forskeren sin faglige vurdering og dømmekraft til å trekke utvalg. *Kvoteutvelgelse* brukes for å undersøke en spesifikk kategori eller karakteristikk ved å trekke utvalg av populasjonen basert på fastsatte kvoter (Bougie & Sekaran, 2016, s. 247-248). Som nevnt, er intervjukandidatenes kompetanse og deres tilgjengelighet avgjørende i vårt prosjekt. Ved gjennomføring av dybdeintervjuer, er det viktig at informantene er ressurssterke og at de har kompetanse til å diskutere temaet samt informasjon relevant for forskningsspørsmålene (Andersen, 2006, s. 282). Vi har dermed bestemt utvalget ved bruk av dømmekraftutvelgelse. En slik utvelgelse kan i noen tilfeller gå på bekostning av dataens generaliserbarhet (Bougie & Sekaran, 2016, s. 250). Homogeniteten i populasjonen vil til en viss grad veie opp for dette problemet.

Utvalgets størrelse bestemmes med bakgrunn i seks faktorer: forskningens formål, ønsket presisjon, akseptabel risiko for å oppnå ønsket presisjon, variabilitet i selve populasjonen, ressursbegrensninger i form av kostnader og tidsrestriksjoner, og i noen tilfeller størrelsen på populasjonen i seg selv (Bougie & Sekaran, 2016, s. 241). På grunn av masterutredningens kvalitative art, er tidsbruk i forbindelse med dybdeintervjuer og transkribering, samt organisering og analyse av resultater, viktige hensyn å ta.

Av populasjonen på ti banker, valgte vi seks. Dette er begrunnet i en forventning om at alle ti bankene har noenlunde lik kompetanse fordi de er underlagt de samme reglene. Dermed vil seks banker være representativt for hele populasjonen. Av de seks utvalgte stilte fire seg positive til å delta på intervju. Dette grunnet praktiske årsaker som tilgjengelighet og respons. Vårt utvalg består dermed av fire enheter. På grunn av den likeartede populasjonen, vil en utvalgsstørrelse på fire enheter også være representativ. Grunnet populasjonens karakteristikk, forventet vi ikke problemer med utvalgets representativitet på forhånd. Rubin & Rubin (2012) utdyper viktigheten av dybdeintervjuers kvalitet og påpeker at dette *kan* forsvare et utvalg bestående av færre enheter: «*Qualitative researchers need not apologize for not interviewing hundreds of people any more than quantitative researchers need to apologize for not producing in-depth descriptions*» (Rubin & Rubin, 2012, s. 15).

Vi fikk kontakt med bankene via e-post, deres nettsider, telefon og fysisk oppmøte på de lokale kontorene. For å sikre riktig kompetanse hos hver informant, forespurte vi kredittansvarlig for bedriftsmarkedet. Helt i starten av prosjektet vurderte vi nytten av å intervju bankens bærekraftsansvarlige. Etter hvert som vi opparbeidet oss en bredere forståelse av teorien i oppgaven, innså vi at dette valget ikke ville gi oss et helhetlig bilde av hvordan banker vurderer og vektlegger både finansiell og ikke-finansiell informasjon. Valget falt derfor på kredittansvarlig. Vi vurderte valg av informanter i sammenheng med funn fra en lignende masterutredning, som intervjuet bærekraftsansvarlige (Bjørkbom & Hjortland-Gundersen, 2022). Deres funn indikerer at bankene har et større fokus på miljø- og klimafaktorer (E), enn sosiale (S) og styringsmessige (G) faktorer. Dette stemmer ikke overens med vår oppfatning gjennom arbeidet med teorien.

Alle potensielle intervjukandidater fikk tilsendt et informasjonsskriv (vedlegg 2) om prosjektet på forhånd. Skrivet redegjorde for hensikten med studiet, hva vi ønsket fra kandidaten og informasjon om personvern. Tabell 4.1 viser utvalg og informasjon om intervjuene.

Tabell 3: Informasjon om utvalgsenhetene og gjennomføring av intervju

Bank	Stilling	Dato	Tid	Utførelse	Ord transkribert
A	Regionsbanksjef, bedriftsmarked	19.04.23	00:54:44	Fysisk	7914
B	Regionsbanksjef, bedriftsmarked	28.04.23	00:41:50	Fysisk	5502
C	Regionsbanksjef, bedriftsmarked	28.04.23	01:07:16	Fysisk	11379
D	Kredittanalytiker, SMB-marked	28.04.23	00:53:13	Digitalt	8878

Opprinnelig intervju med kredittansvarlig i bank D ble avlyst fordi vedkommende ikke hadde mulighet til å delta som avtalt. Vi ble tilbudt å snakke med bankens kredittanalytiker for SMB-markedet, noe vi vurderte som tilfredsstillende. Dette kan imidlertid ha noe betydning for resultatet og konklusjonene vi trekker. Det kan tenkes at en kredittanalytiker har en noe bedre teknisk forståelse for modeller som banken bruker, variablene som inngår i modellene, og kredittanalysen generelt. På den andre siden vil en kredittanalytiker antakelig ha en dårligere helhetsforståelse for kredittprosessen, enn en banksjef.

4.4 Intervju

Kvalitative intervjuer kan utføres strukturert og ustrukturert. Et strukturert intervju er nøye planlagt, og tar gjerne utgangspunkt i en detaljert intervjuguide utarbeidet på forhånd. Det er en klar plan for hvilken informasjon forskerne ønsker å få ut av informanten (Bougie & Sekaran, 2016, s. 115). Et ustrukturert intervju, også kalt samtalebasert, styres ikke av en streng plan for selve gjennomføringen. Hensikten er å stille åpne spørsmål, og det er i *større* grad kandidatens respons som styrer samtalens retning (Andersen, 2006, s. 283).

Våre intervjuer er preget av en blanding av de to overnevnte; et såkalt semistrukturert intervju. Vi hadde klare tanker om hva vi ville ha svar på, samtidig som informantene skulle ha mulighet til å snakke forholdsvis fritt. På forhånd utarbeidet vi en intervjuguide (vedlegg 1) bestående av alle spørsmålene vi ønsket å få svar på. Noen av spørsmålene krevde tydelige, strukturerte svar, mens andre var mer åpne. Dette er en intervjumetode hvor begge parter engasjeres i en aktiv og unik samhandling, samtidig som forskningsspørsmålene blir besvart (Andersen, 2006, s. 281).

Fordelen med semistrukturerte intervjuer er at informantene kan uttale seg fritt, og at vi får muligheten til å utforske uforventede vinklinger og temaer. Ulempen er derimot at dataen blir vanskeligere å sammenligne på grunn av større variasjoner i svar, som kan gå på bekostning av studiens forklaringskraft. En balanse mellom struktur og åpenhet er viktig for å generere meningsfull data som reflekterer informantens erfaring (Gilberg & Miles, 2005, s. 71-72).

Intervjuguiden ble organisert i seks deler, hvor hver del representerte underkategorier relevant til å besvare problemstillingen. Det ble beregnet 45-60 minutter per intervju, hvilket viste seg å være nok tid til å få utfyllende svar på alle spørsmål, med rom for ytterligere diskusjon. Vi tok et bevisst valg om å ikke utføre intervjuene før vi hadde etablert en tilfredsstillende kompetanse og referanseramme rundt teorien i oppgaven. Dette anså vi som hensiktsmessig, da en viss grad av relevant faglig innsikt kan utgjøre en viktig forutsetning for et godt intervju (Andersen, 2006, s. 286).

Intervjuene ble gjennomført fysisk og digitalt. I utgangspunktet hadde vi et ønske om å utføre alle intervjuene fysisk. Det lot seg imidlertid ikke gjøre, og ett av intervjuene ble utført digitalt. Dette grunnet prioritering av ønsket kompetanse hos intervjukandidaten, samt geografiske utfordringer knyttet til fysisk møte. Vi vurderte muligheten for videointervju som en god

løsning da det lar oss snakke med kandidaten på en tilnærmet vanlig måte, i tillegg til at det kan plukkes opp en viss grad av nonverbal kommunikasjon. Likevel kan videosamtale som intervjuform føre til en noe dårligere dynamikk mellom forsker og informant, samt gi en mer overfladisk interaksjon (Nehls et al., 2015). Vi opplevde videointervjuet som en god løsning, uten tekniske problemer og med god interaksjon med informanten.

Hvert intervju startet med en gjennomgang av formaliteter; hensikten med studiet, personvern og samtykkeskjema. Vi poengterte et ønske om konsise svar for å unngå tidsnød. Båndopptaket ble startet, og vi stilte spørsmål med utgangspunkt i intervjuguiden. I noen av intervjuene svarte kandidatene på flere av spørsmålene før vi rakk å stille dem, og vi tilpasset derfor resten av intervjuet deretter. Ved interessante uttalelser hos informantene tillot vi oss å stille oppfølgende spørsmål utenfor intervjuguiden. Dette gjorde vi for å få bedre dybdeforståelse. Det kan derimot gå på bekostning av resultatenes pålitelighet og sammenlignbarhet. Når det er sagt, var det vi som styrte hvor samtalen skulle gå for å opprettholde en rød tråd gjennom intervjuene, og for å sikre at dataene forble nokså sammenlignbare.

Da intervjuene var ferdige, hadde vi tid til å oppklare eventuelle uklarheter og stille nødvendige oppfølgingsspørsmål. Videre transkriberte vi dataen, som deretter ble satt i system for å kunne sammenlignes med eksisterende teori. Dette presenteres henholdsvis i kapittel 5 Resultater og kapittel 6 Analyse og diskusjon.

4.5 Validitet og reliabilitet

De metodiske valgene vi har tatt, påvirker både validiteten og reliabiliteten i forskningen vår. *Reliabilitet* dreier seg om troverdigheten til dataen og om den kan bekreftes, mens *validitet* handler om korrekt presentasjon av data og dens overførbarhet i forhold til konkrete situasjonsbetingelser eller teoretiske forutsetninger (Andersen, 2006). For å øke kvaliteten på forskningen, må både validitet og reliabilitet vurderes. Vi adresserer mulige svakheter i forskningsdesignet og forklare hvilke grep vi gjør for å redusere disse svakhetene. Dette vil bidra til å øke kvaliteten og påliteligheten til dataene (Bougie & Sekaran, 2016, s. 137). For å adressere slike svakheter, har vi vært nøye med å være transparente om våre metodiske valg.

Validitet er et viktig aspekt i forskning, og kan deles i intern og ekstern validitet. Intern validitet handler om å måle resultatene på en gyldig måte, mens ekstern validitet handler om hvor generaliserbare resultatene er. Her påpekes en viktig sammenheng, hvor høy intern validitet kan resultere i lavere ekstern validitet, og motsatt (Saunders et al., 2019, s. 215-216).

For å øke intern validitet, prioriterte vi intervju kandidater med riktig og rik kompetanse, som kunne forstå og besvare spørsmålene på en tilfredsstillende måte. Under intervjuene var vi lyttende, samtidig som vi tok initiativ uten å overstyre eller lede svar i for stor grad. I samtaler med ressurssterke informanter, vil en mer bevisst og aktiv forsker kunne gi større uttelling i form av analytisk kontroll - og dermed øke validitet og reliabilitet (Andersen, 2006, s. 279).

Det er videre viktig at svarene vi får fra informanten, er svar som kan brukes i forskningen, og som ikke går på bekostning av anonymitet. Hvis dette hadde vært tilfellet, ville intern validitet blitt svekket. Vi var bevisst denne risikoen, og gjorde nødvendige vurderinger ved utforming av spørsmål i intervjuguiden. Slik reduserte vi muligheten for at svarene vi skulle behandle, kunne knyttes til informantens identitet.

Da vi hadde utført det fjerde intervjuet fikk vi i liten grad ny informasjon av informanten annet enn supplement til informasjonen vi allerede hadde. Dette indikerer at datametning er oppnådd, og at tilstrekkelig mengde data er samlet inn for å få en forståelse av fenomenet vi undersøker, hvilket videre kan styrke den interne validiteten (Damyantov, 2023). Dette bekrefter vår forventning om at utvalgsstørrelsen er representativ.

For å oppnå ønsket nivå av ekstern validitet, er det viktig at utvalget er representativt for populasjonen vi vil undersøke, slik at studiets forklaringskraft økes og det kan trekkes slutninger fra resultatene. Ettersom studien er av kvalitativ art, det utføres dybdeintervjuer og utvalget er noe lite, er det utfordrende å gjøre dataen generaliserbar. *“Qualitative work is judged more on its freshness – its ability to discover new themes and new explanations – than on its generalizability”* (Rubin & Rubin, 2012, s. 16). Selv om vi anser vårt utvalg, som utgjør 40 prosent av populasjonen, som representativt, skal vi likevel være noe forsiktige med å trekke sterke konklusjoner basert på et så begrenset utvalg. Vi har tidligere argumentert for at kompetanse er svært viktig i forbindelse med valg av informanter i vår studie. Vi er bevisst på at målet om å sikre høy intern validitet kan ha ført til en svekkelse av ekstern validitet.

Reliabilitet i kvalitativ analyse kan splittes i kategorisk reliabilitet og reliabilitet i forhold til konsistent tolkning av data. Kategorisk reliabilitet omhandler å sikre at datamaterialet som samles inn kan kategoriseres på en nøyaktig og pålitelig måte, slik at det tilrettelegger for en analyse. Hvis kategoriene er for generelle eller dårlig definert, kan det føre til uriktige klassifiseringer og dermed svekke reliabiliteten (Bougie & Sekaran, 2016, s. 348-349). For å unngå dette, utarbeidet vi en intervjuguide med tydelige grupperinger av tema og kategorier, som gjør en tematisk analyse av dataen enklere og mer effektiv.

Tematisk analyse kan imidlertid føre til en overforenkling av data, problemer rundt vurderinger av hva som er de viktigste temaene og partiskhet fra forskeren (Bougie and Sekaran, 2016, s. 351). Vår tematiske analyse følger våre forskningsspørsmål, som vi utarbeidet i *forkant* av intervjuene. I tillegg har vi opptrådt så objektivt som mulig i arbeidet for å belyse de viktigste funnene. Funnene vil presenteres kategorisk, på samme måte som intervjuguiden ble utarbeidet. Vi opplevde at informantene ved flere anledninger ga oss informasjon om ulike temaer før vi hadde rukket å spørre i henhold til intervjuguidens plan. Dette er naturlig da spørsmålene i guiden har en klar overordnet sammenheng, og skal brukes til å besvare den samme problemstillingen. Likevel kan det medføre svekkelse av reliabilitet og forstyrrelse ved overføring av funn i de ulike kategoriene. Vår bevisstgjørelse rundt dette styrker den tematiske analysen.

Vi vurderte videre reliabilitet tilknyttet konsistent tolkning av data. Dersom andre analyserer de samme dataene, burde resultatene forholde seg relativt konsistente, gitt at tolkningen er pålitelig. Likevel er reliabiliteten ansett som noe svak grunnet oppgavens art og tidsbegrensninger. Vi har til en viss grad styrket reliabiliteten ved å være transparente om beslutninger og begrunnelser som er tatt underveis i prosessen. I tillegg ble transkribering, analyse og tolkning av alt datamateriale utført av begge forskerne sammen. På denne måten sikrer vi en noe mer konsistent tolkning av dataen (Bougie & Sekaran, 2016, s. 349).

4.6 Personvern og etiske vurderinger

Det er viktig å sikre god etisk atferd ved innsamling av data. Vi behandler informasjonen fra kandidatene konfidensielt, respekterer deres rett til ikke å delta, og unngår manipulering av dataene. Å hensynta slike etiske vurderinger har en positiv påvirkning på datakvaliteten. Trygge rammer og etterfølgelse av etiske retningslinjer gir videre større sannsynlighet for ærlige og presise svar fra informantene (Bougie & Sekaran, 2016, s. 159).

Vi følger Personvernloven (2018) når det gjelder behandling av sensitive personopplysninger. Vi har fått godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD), som sikrer at vi overholder lover og regler for personvern. Vi understreker at deltakelse er frivillig og at informantene kan trekke seg underveis. Alle intervju kandidater kan når som helst i løpet av prosjektet få innsyn i personopplysninger og datamaterialet knyttet til den enkelte kandidat. Lyddopptak ble tatt ved bruk av godkjent diktafon (kryptert enhet) lånt av Universitetet i Agder. Det ble avklart at lyddopptak og kontaktinformasjon blir slettet ved oppgavens slutt. All informasjon ble kommunisert til informantene gjennom informasjonsskrivet de mottok.

Før intervjuene informerte vi deltakerne om formålet med forskningen og hvordan dataene vil bli brukt. I tillegg sørget vi for at alle deltakerne ga informert samtykke ved å signere et samtykkeskjema. For å sikre konfidensialitet og personvern anonymiserte vi informantene og bankene. Vi avklarte at vi ikke ønsket innsyn i forretningshemmeligheter som vi ikke kunne bruke i forskningen vår, og unngikk dermed forstyrrelser i dataen.

Avrundning

Kapittelet redegjør for oppgavens metode. Forskningsdesignet har en deduktiv tilnærming, og undersøkelsen et deskriptivt design. Det innsamles kvalitativ primærdata gjennom dybdeintervjuer med kredittansvarlige i bankene. Populasjonen består av store norske banker som er underlagt EU-taksonomien og som opererer i bedriftsmarkedet. Dette tilsvarer ti banker. Utvalget er strategisk valgt ved bruk av dømmekraftutvelgelse, der vi har brukt vår faglige vurderingsevne. Utvalget består av fire enheter. Vi utførte semistrukturerte intervjuer med utgangspunkt i en intervjuguide, utformet etter forskningsspørsmålene. Resultatene fra intervjuene skal sammenlignes med den presenterte teorien. Til slutt er det gjort rede for grep som ble gjort for å sikre forskningens validitet og reliabilitet, etterfulgt av etiske vurderinger.

5. Resultater

I dette kapittelet presenteres dataen vi har samlet inn gjennom intervjuene med bankene. Resultatene er strukturert etter oppbygningen av intervjuguiden som tar utgangspunkt i forskningsspørsmålene. Først avklares bankenes definisjon av begrepene «SMB» og «ikke-finansiell informasjon». Videre presenteres deres praksis rundt innhenting og bruk av finansiell og ikke-finansiell informasjon. Deretter beskrives bankenes holdninger til deres rolle og ansvar i det grønne skiftet, samt deres incentiver for å inkludere ulik ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingen. Til slutt presenteres det hvordan bankene vektlegger ulik informasjon som brukes i kredittvurderingen.

5.1 Hvordan definerer bankene SMB og ikke-finansiell informasjon?

Tabell 4: Definisjon av SMB og ikke-finansiell informasjon

Bank	Definisjon SMB	Definisjon ikke-finansiell informasjon
A	Ingen definisjon Skiller kun ut minste (mikroforetak)	Alle faktorer som ikke kan hentes ut av regnskapet
B	Omsetning < 500m eller balanse < 500m Omsetning < 20m anses som mikroforetak	Alt som ikke er finansiell informasjon
C	Omsetning > 20m, Balanse > 5m, og minimum engasjement i banken > 10m	All informasjon som ikke kan hentes ut av offisielle regnskap
D	Noe flytende definert, men omsetning < 1,5 mrd.	Alt som ikke er finansielt, «myk» informasjon

Bank A har ikke et klart skille på hva som er SMB, fordi kundegrunnet i hovedsak består av SMB. Dog skiller de ut de aller minste som mikroforetak. Bank B og D definerer hva som er store kunder – alt under dette anses som SMB. Bank C har et klart skille med tre minimumskriterier som må være oppfylt, dog ingen øvre grense, og påpeker: «*alt er jo SMB*».

Internt i bankene er det generelt lite bruk av begrepet «ikke-finansiell informasjon», men samtlige omtaler det som all informasjon som ikke er av finansiell art. Bankene anser bærekraft, AHV og eier- og markedsforhold som de viktigste formene for ikke-finansiell informasjon. Vi bemerker at dette påpekes av bankene etter at vi har presentert intervjuguidens innhold.

5.2 Finansiell informasjon

Ved spørsmål om hva slags finansiell informasjon som innhentes, svarer alle bankene at de tar utgangspunkt i kundens finansielle rapportering, herunder resultatoppstilling, balanse og kontantstrøm. Nøkkeltall som blir vektlagt, samt bruken av covenantskrav vises i tabell 5.

Tabell 5: Bankenes bruk av nøkkeltall og covenantskrav

Bank	Nøkkeltall	Covenantskrav
A	Egenkapital Resultat EBITDA	Egenkapitalandel Gjeld/EBITDA Eiendom: opprettholdelse av leieinntekter Godkjenning entreprenørkontrakt
B	Egenkapital Rentebetjeningsevne Belåningsgrad	Egenkapitalandel Loan to Value (LTV) Eierskifteklausul Utbyttebegrensninger
C	Egenkapital EBITDA Rentedekningsgrad Likviditetsgrad	Egenkapitalandel Eierskifteklausul Utbyttebegrensninger
D	Egenkapital Netto rentebærende gjeld/EBITDA Rentebetjeningsevne Gjeldsgrad	Mest brukt: netto rentebærende gjeld/EBITDA Egenkapitalandel

Alle nevner egenkapital som viktig, sammen med mål på inntjening (hovedsakelig EBITDA), og evne til å betjene gjeld. Bank A sier at likviditetsgrad ikke er mye vektlagt: «*likviditet evalueres noe med tanke på betjeningsevne, men bruk av nøkkeltall som likviditetsgrad 1 og 2 gjøres lite*». Dette begrunnes med at nøkkeltallene er lite egnet for bruk på tvers av bransjer. Bank B er hovedsakelig opptatt av belåningsgrad og rentebetjeningsevne til kunden, hvilket begrunnes i at banken hovedsakelig opererer innen eiendomsbransjen.

Bank C vektlegger egenkapital, men understreker viktigheten av at denne eventuelt må justeres for goodwill og andre immaterielle eiendeler. Banken bruker i tillegg en egenutviklet måling på likviditet. Bank D er mest opptatt av kontantstrøm, og at denne er høy nok til å betjene avdrag og renter, samt at den er stabil. Egenkapital omtales som «*et konservativt mål, som egentlig er helt ok, men ikke like viktig som kontantstrømmen*». Bransjeforskjeller er avgjørende: «*På eiendomsfinansiering bryr vi oss ikke om bokførte verdier i det hele tatt ... da brukes markedsverdi, som er en helt annen enn den verdien som er avskrevet i balansen*».

Alle bankene forklarer hyppig bruk av covenantskrav, hovedsakelig relatert til egenkapital og gjeldsbetjeningsevne. De er enige om at slike krav er viktig for å forplikte kunden. I tillegg utgjør kravene en naturlig åpning for dialog med kunden. Samtlige understreker at bruken varierer ut ifra bransje. Bank D forklarer at «*egenkapitalkrav brukes en del i praksis mest fordi det er standard*», men også som en indikator på soliditet. Bransjeforskjeller gjør imidlertid at de er mindre opptatt av dette kravet.

Bruken av ikke-finansielle covenantskrav varierer. Bank A og B bruker det mye, mens bank C bruker det noe og understreker at «*dette er viktigere ved vurdering av de store selskapene*». Bank D bruker dette sjeldent da de vil minimere kundens inntrykk av at banken forsøker å styre deres atferd. De legger til, i likhet med bank C, at «*dette er mer aktuelt for de store selskapene*». Bank C sier at de ikke ønsker at kunden skal investere i såkalte «brune» selskaper, og trekker dette frem som et eksempel på et ikke-finansielt covenantskrav.

Bank A forklarer at covenantsbruken ofte tilknyttes milepæler og hvordan kunden skal agere. Det utdypes et tydelig skille mellom eiendoms- og driftsselskap. Ved rene driftsselskap er krav tilknyttet regnskapet enklere, «*men snakker man om næringsseiendom så kan det være krav til en viss andel leieinntekter til enhver tid*». Det eksemplifiseres videre: «*Gjelder det byggeprosjekter, så kan vi stille krav til hvem som skal være entreprenør*».

Tabell 6: Bankenes bruk av modeller for å beregne kredittrisiko

Bank	Modell	Utdypning
A	Standardmodell	Standard PD-modell Er i prosess med å utarbeide interne modeller Dagens PD-modell omtales som utdatert
B	Interne modeller	Hovedvekt på cash flow-modeller som tar utgangspunkt i betjeningsevne i forhold til lån (LTV)
C	Interne modeller	Egenutviklede PD- og LGD-modeller
D	Interne modeller	Egenutviklede PD- og LGD-modeller Modellering av fremtidig kontantstrøm og omsetning. Sensitivitetsanalyser, stress-case og scenarioanalyser (lages for femårs perioder)

Modellene som tar i betraktning finansiell informasjon er automatisert, og utgjør et utgangspunkt for kredittrisikoen. Tre av bankene bruker egenutviklede, interne modeller, mens én bank anvender standardmodell og arbeider for øyeblikket med å utvikle egne og bedre modeller. Modellene omtales som «støtteverktøy» av bank A, og ytterligere risikovurderinger gjøres manuelt av en kundebehandler. Det påpekes: «*modellene tar ikke i betraktning folkene*

bak» og annen ikke-finansiell informasjon. Dette er en del av subjektive helhetsvurderinger hos alle bankene. Bank C påpeker at det gjøres nødvendige justeringer i modellene, for eksempel ved en vesentlig andel goodwill sammenlignet med totalbalansen.

Alle bankene bruker modellene for å sette et utgangspunkt for en kredittscore og en rating av kunden. Det brukes egne scoresystemer og ratingskala innad i bankene. Bank A sier: «*PD-modellen gir en score, og en ytterligere totalvurdering tar i betraktning ikke-finansielle opplysninger*». Bank B forklarer: «*Vi rater alle kunder, basert på både finansiell og ikke-finansiell informasjon*». Bank C bekrefter en liknende praksis: «*Vi har en kredittscoremodell som leser regnskapene, så går scoren inn et saksoppsett der vi analyserer og beskriver selskapet ytterligere med tanke på ikke-finansiell informasjon*». Her hensyntas «*hvilke markeder de er i, hvem er konkurrenter, leverandører, eiere osv.*». Informanten tilfører at det ikke-finansielle utgjør omtrent 30 prosent av scoren.

5.3 Ikke-finansiell informasjon

Tabell 7: Bankenes innhenting og bruk av informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked

Bank	Hvilken informasjon innhentes?	Hvordan hentes den inn?	Hvordan brukes den?
A	Utdypende intern informasjon - Historikken til eier - Eierstruktur - Ledelse, styre og andre nøkkelpersoner Ekstern markedsinformasjon: - Konkurransforhold og -fortrinn, - Inngangsbarrierer - Regulatorisk rammeverk	Kundedialog Alle åpne kilder på internett Tredjeparter: - Innovasjon Norge (for start-ups) - Andre banker	Få helhetsinntrykk: Er kunde sterk/svak? Ekstern markedsinformasjon brukes i SWOT-analyse
B	Eierinformasjon Reelle rettighetshavere Markedsinformasjon	Kundedialog Noter i regnskapet Ser på lokale takster av andre bygg	Samme som bank A Rating som inkluderer ESG-forhold
C	Samme som bank A	Kundedialog Alle åpne kilder på internett Referanser på tidligere erfaring	Samme som bank A
D	Samme som bank A	Kundedialog Alle åpne kilder på internett	Samme som bank A

Gjennomgående har bankene et tydelig fokus på hvem bedriftseierne er, om de kan stoles på, og hvilken kompetanse de har. Ledelse, styre og andre viktige roller er det mer varierte holdninger til. Bank B poengterer blant annet at «*en CFO kan enkelt byttes ut, mens eierforhold er vanskeligere å gjøre noe med*». I tillegg understreker flere av bankene viktigheten av eiernes evne og vilje til å bistå dersom det er nødvendig, noe Bank A påpeker ytterligere med uttalelsen

«hvis kunden, folkene bak, bare synker i jorda når det blir vanskelig, kommer man ikke i mål som bank».

Samtidig er det viktig å ha kjennskap til eier-leder-konstellasjonen i selskapet. Dette øker forståelse av eiernes innflytelse på selskapet. Tre av bankene drar frem at dette er ekstra viktig ved vurderinger av lån til SMB, der eier i enkelte tilfeller også er daglig leder. Bank A sier at det er viktig å vite hva som skjer dersom eieren plutselig faller bort, når eier er såpass sentral for selskapets eksistens. Bank C trekker frem eierens kompetanse som viktig å undersøke: *«ta en rørlegger for eksempel, som kan ha bygd en kjempevirksomhet. Han er først og fremst rørlegger, men i tillegg eier og daglig leder, og mangler kompetanse på økonomistyring».* Bank B poengterer derimot at eier og daglig leder som samme person kan være fordelaktig, fordi eieren har selskapets beste i sin interesse.

Det går igjen hos alle bankene at sammensetning av eierstruktur i selskapet er viktig. Eiersammensetningen skal være enkel å forstå, og ikke være kompleks i form av skallselskaper eller holdingselskaper. Bank B understreker at *«det må være noen store og dominerende eiere. Hvis det er flere enn fire eiere, så er vi skeptiske».* Bank C sier at *«den ultimate eieren må være en person, det skal ikke være holdingselskaper».*

Alle bankene bruker ekstern markedsinformasjon til å vurdere den aktuelle låntakers styrker, svakheter, muligheter og trusler (SWOT-analyse). Dette baseres på selskapets kompleksitet og størrelse, og vurderes mot en overordnet analyse av markedskrefter, eksempelvis Porters fem krefter. Bank D eksemplifiserer: *«det utarbeides en virksomhetsprofil av selskapet, og den vurderes opp mot markedet».*

Intern informasjon om eiere og nøkkelpersoner innhentes gjennom dialog med kunden, og via tilgjengelig offentlig informasjon. Ekstern informasjon hentes fra alle eksisterende informasjonskilder. Noen av bankene automatiserer deler av denne prosessen. Bank D forteller: *«vi har et screening-verktøy som vi bruker, som fanger opp all informasjon: nyheter, eventuelle kontroverser, osv.»*, mens bank A sier at en prototype av et slikt verktøy er under arbeid.

Tabell 8: Bankenes innhenting og bruk av informasjon om antihvitvasking, -terrorfinansiering og midlenes opprinnelse

Bank	Hvilken informasjon innhentes?	Hvordan hentes den inn?	Hvordan brukes den?
A	Hvem er reelle rettighetshavere? Midlenes opprinnelse Politisk eksponering og statsborgerskap	Digitale skjema med sjekkliste Kundedialog	Eliminere tvil ang. midlenes opprinnelse Samsvarer info med finansiell rapportering? Unngå eierne som er på sanksjonsliste → Avgjør om kundeforhold kan innledes
B	Samme som bank A	Samme som bank A	Samme som bank A
C	Samme som bank A	Samme som bank A	Samme som bank A
D	Samme som bank A	Samme som bank A	Samme som bank A

Hvordan og hvilken informasjon som innhentes, samt hvordan den brukes, er standardisert blant bankene. De er tydelige på at all nødvendig informasjon på området *må* hentes inn, for å opptre i tråd med lovbestemmelser, unngå unødvendig risikoeksponering og sørge for at informasjonen samsvarer med det finansielle. Bank A understreker at «antihvitvaskingsområde, det må vi bare ha kontroll på uansett».

Alle nødvendige tiltak for å eliminere tvil rundt midlenes opprinnelse iverksettes. Det justeres for kundens kompleksitet og størrelse. Bank D sier at «standardisert skjema sendes ut av kundeansvarlig, og bearbeides i form av «gravearbeid» av Anti-Money-Laundering (AML)-avdelingen». Bank B påpeker at de får mye informasjon gjennom kundedialog i forbindelse med bankens innhenting av informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked. Informanten forteller videre at «til syvende og sist er det for vår del reelle rettigheter som er viktig». Bank C konstaterer at «de reelle rettighetshavernes forklaring på hvordan de har opptjent sine midler skal være tydelig og troverdig. Dersom de forteller at pengene er opptjent som driftsinntekter, og regnskapet sier noe annet, da lyser varsellampene».

Tabell 9: Bankenes innhenting og bruk av bærekraftsinformasjon

Bank	Hvilken informasjon innhentes?	Hvordan hentes den inn?	Hvordan brukes den?
A	Kunnskaps og kompetansenivå på bærekraft Bærekraftstrategi Informasjon om eiendeler Sertifiseringer - ISO - Miljøfyrtårn, BREEAM, o.l.	Standardiserte skjema Kundedialog Alle åpne kilder på internett	ESG-analyse Brukes som saksnotat i kredittvurderingen Evaluere eventuell overgangsrisiko Evaluere eventuell fysisk risiko
B	Bærekraftstrategi Energiklasse på bygg BREEAM	Gjennom kundedialog Noter i regnskapet Alle åpne kilder på internett	Rating av kunden (inkluderer også eierforhold og markedsanalyse)
C	Hos SMB – egen bærekraftsansvarlig? Bærekraftstrategi og policyer	Gjennom kundedialog Alle åpne kilder på internett	Vurdere eventuelle tilleggsrisikoer
D	Bærekraftstrategi Info om leverandørkjede (ved grønn finansiering)	Gjennom kundedialog Screening-verktøy	ESG-analyse

Innhenting av bærekraftsinformasjon bærer preg av mye lik praksis. Gjennomgående ønsker bankene å vite hvordan kundene jobber med bærekraft gjennom å kjenne deres holdninger til bærekraftig omstilling, og bærekraftstrategi. Videre er de opptatt av hvilken bransje og hvilket marked kunden opererer i, for å unngå initiering av kundeforhold i de «verste bransjene».

Tiden som vies hver enkelt kunde varierer mellom bankene, hvor vektlegging av bransjer, og kundens kompleksitet og størrelse er ulik. Bank D sier: «*det brukes mye tid på ESG-analyse dersom grønt lån er aktuelt, men ikke ellers*». Bank A uttrykker at «*dersom engasjementet er lavere enn 8 millioner kroner, så vier vi det lite tid på dette området*». Likevel er tre av bankene enige om at dersom kunden er stor nok, er informasjonsinnhentingens nokså omfattende. Dette fører til økt tidsbruk i vurderingen, som gjør at kundene må vente lenger på henvendelsesvar.

Bank A peker på at «*det er en manuell jobb med liten grad av automatisering*», hvor mesteparten av informasjonen innhentes gjennom samtaler med kunden, i tillegg til tilgjengelig offentlig informasjon. Vedrørende mengden tilgjengelig offentlig informasjon, hadde alle bankene tilføyelser, i hovedsak med tanke på standardisering av innhenting og rapportering av bærekraftsprestasjoner.

Bank B sier at «*det er lav grad av standardisering, annet enn på energimerking av bygg. De største bruker rapporteringsrammeverk, men de små har ikke kommet så langt*». Bank A forteller: «*de færreste små bedrifter bruker rapporteringsrammeverk*», mens bank C uttrykker at «*de større kundene har bærekraftsrapporter på nettsidene sine, noe SMB ikke har. Når det gjelder SMB er det også store forskjeller på hva som er tilgjengelig også mellom de minste og de større*». Videre etterlyser informanten forenkling av rapporteringsverktøy som kan brukes

for mindre selskaper: «*mange av kundene etterlyser fra banken hvordan de skal kunne rapportere*». Bank D uttaler at «*mange små rapporterer jo også allerede på bærekraft ... men på disse er det mindre nøye kontroll av rapporteringen*», og påpeker et stadig større behov for å få på plass en standardisert rapporteringsform for de mindre, og krav om attestasjon for kvalitetssikring av rapportert informasjon.

Innhentet informasjon brukes av bankene til å gi en form for rangering av selskapets bærekraft, som igjen brukes til å vurdere tilleggsrisiko. Generelt varierer vektlegging av bærekraftsinformasjon i kredittvurderingen mellom bankene. Eksempelvis er bank A opptatt av fysisk risiko og overgangsrisiko, noe de andre bankene ikke uttaler seg om.

5.4 Rolle, ansvar og incentiver i det grønne skiftet

Tabell 10: Bankenes oppfatning av deres rolle i det grønne skiftet

Bank	Viktig rolle?	Kommentar
A	Ja	Påpeker et stort ansvar som kilde til finansiering Særegen posisjon til å påvirke eksterne omgivelser, utover eget klimaavtrykk
B	Ja	Viktig at banken er bevisst på hva de finansierer Finansierer ikke olje- og gassvirksomhet
C	Ja	Ønsker å være en del av det grønne skiftet SMB-enes posisjon i det grønne skiftet
D	Ja	Banken avgjørende for selskapers finansiering Ansvar i å dra SMB i en grønnere retning Finansierer ikke oppstrøms oljeaktivitet

Det er enighet om at banken har en viktig rolle i det grønne skiftet. Alle føler på et ansvar som finansieringsinstitusjon. Samtlige uttrykker at de ønsker å være en del av det grønne skiftet for å holde seg relevant og ikke havne «bakpå» i omstillingen. Bank A forklarer at de som bank er i en særegen stilling til å påvirke eksterne omgivelser gjennom finansieringen som gis: «*det største ansvaret ligger i hva vi finansierer*». Det utdypes at CO₂-utslippet til banken alene er lite og ubetydelig; «*det er i kundeporteføljen potensialet for CO₂ -kutt ligger*». Bank C uttrykker samme tankegang: «*bankens bidrag må hovedsakelig gå via kundene*». Bank B understreker viktigheten av bevissthet rundt hva de velger å finansiere; «*vi var tidlig ute med å ekskludere olje- og gassnæringen fra porteføljen*». Det tilføres at dette er for å være fremoverlente, samt «føre-var» på hva som kommer av lovkrav. De ønsker å fremstå som et godt eksempel. Bank D utdyper «ansvaret» ytterligere: «*Selskapers kilde til finansiering er*

gjennom banker eller obligasjonsmarkedet, og SMB kan typisk kun få fra banker, så vi har en ekstremt viktig oppgave i å gjøre bedrifter grønnere». Informanten tilfører beslutningen deres om å ekskludere oppstrøms oljeaktivitet fra porteføljen (nye prosjekter besluttet etter 2021). Bank C legger til «SMB sin posisjon i det grønne skiftet er ofte på agendaen i kundemøter, og banken ønsker å dytte dem i den retningen».

Tabell 11: Bankenes incentiver for å inkludere ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen

Bank	Eiere, nøkkelpersoner og marked	AHV	Bærekraft
A	Minimere kredittrisiko og omfang av eventuelle tap	Lov Frykten for sanksjoner	Tilpasning til dagens lov Være klar for kommende lovverk Posisjonering i markedet (omdømme) Samfunnsansvar
B	Samme som bank A	Lov Unngå negative sanksjoner. Identitet Renommé	Samme som bank A
C	Samme som bank A	Samme som bank B	Samme som bank A
D	Samme som bank A	Samme som bank A	Inntjening Omdømme Etterlevelse av dagens regelverk Samfunnsansvar

Alle bankene avgir mer eller mindre samme svar ved spørsmål om hvilke incentiver de har for å inkludere informasjon om eiere og markedsforhold i kredittvurderingen. Dette handler hovedsakelig om reduksjon av bankens kredittrisiko og minimering av eventuelle økonomiske tap de må tåle.

Bankene er videre enige om incentivene for å inkludere informasjon om AHV i vurderingen, som først og fremst begrunnes i loven som pålegger dem det. I tillegg er en sentral motivasjon å unngå sanksjoner i form av betydelige bøter fra myndighetene, medfulgt av ugunstig negativ medieomtale. Bank B og C legger til at de tar stolthet i arbeidet, og at det er en del av bankens identitet å ta del i kriminalitetsbekjempelse. Informanten i bank C uttrykker likevel at de bruker svært mye tid og ressurser på dette, og at mengden mistenkelige transaksjoner som rapporteres av banken ikke står i stil med mengden som blir fulgt opp av myndighetene; «alt for ofte blir det ikke tatt tak i». Bank D påpeker også et «heftig informasjonskjør» overfor kunden, og at dette ikke alltid faller i god jord. Informanten skyter imidlertid inn: «jeg tror det er like irriterende i alle banker».

Bankenes incentiver for å inkludere bærekraftsinformasjon i kredittvurderingen er noe delt. Samtlige innleder med at det ikke er noen incentiver, og sikter da til økonomiske incentiver.

Incentivene er, i likhet med antihvitvaskarbeidet, mye preget av lovpålegg. Dette gjelder nåværende lovverk og lovverk som med sikkerhet kommer i fremtiden. Bank A sier: «vi må rigge oss i dag og være i en så god posisjon som vi kan når dette lovverket kommer». Bank B, C og D understreker et behov for å innhente informasjon som skal brukes i bankens egen bærekraftsrapport. Incentivene bunner i tillegg i bankenes renommé og omdømme, noe som poengteres med bank C sin uttalelse: «til en viss grad tenker jeg at det kan være at vi ønsker det renommé-messig». Informanten tilføyer: «jeg tror det er mange som gjør dette mer av kalde nød enn av glød».

Sammenhengen mellom inntjening og samfunnsansvar er viktig for bankene. Bank D forteller: «vi må være med i det grønne skiftet. Det er både viktig for omdømmet vårt og det er viktig for inntjeningen vår. Det viktige er at vi har lyst til å finansiere kunder som er bærekraftige, for dersom de ikke er det, vil de ikke klare å omstille seg fremtidens krav, og inntjeningen deres vil følgelig gå tapt. Det er egentlig det store samfunnsøkonomiske spillet; det er gunstig for alle parter». Bank C vil «dytte» kundene i en grønnere retning, og kaller det «hjelp til selvhjelp», og bank B sier at «vi hjelper oss selv óg – vi bidrar med bærekraftskompetanse hos kundene der vi kan».

5.5 Vekting av informasjon

Tabell 12: Vekting av informasjon i kredittvurderingen

Bank	Finansiell vs. ikke-finansiell	Hvordan vektet ikke-finansiell informasjon?
A	Finansiell informasjon er viktigst Påpeker at begge er viktige	Kan ikke vekte, men rangerer: 1. Eier, nøkkelpersoner og marked 2. Bærekraft 3. AHV
B	Kan ikke svare spesifikt på spørsmål om vekting Påpeker at det finansielle er viktigst	Synes det er vanskelig å vekte da bærekraft og AHV er lovpålagt Indikerer at informasjon om eiere er viktigst
C	Vekter 70-30 i favor finansiell informasjon	1. Eier, nøkkelpersoner og marked (60 prosent) 2. AHV (25 prosent) 3. Bærekraft (15 prosent)
D	Vekter 80-20 i favor finansiell informasjon Å kunne stole på eier er likevel avgjørende	Vektet cirka likt, 1/3 hver Poengterer noe mindre vekt på bærekraft hittil, men at den vil øke

Alle bankene synes det er vanskelig å gi en eksakt vekting av ikke-finansiell informasjon i forhold til finansiell. Vi får likevel ut en omtrentlig beregning av samtlige, hvilket er vist i tabell 12. Det går tydelig frem at alle bankene vurderer den finansielle delen som viktigst. Bank B sier: «det er flytende, men cash-flow er avgjørende». Bank C uttrykker «vi må kalle en spade

for en spade; det er noe annet som betaler lønn til folk og betjener gjeld ... Vi driver med å låne ut penger, og da må de ha det finansielle i orden». Bank D poengterer at det finansielle er viktigst, og uttrykker: «det finansielle er jo fasiten her, men det blir jo viktigere og viktigere med ikke-finansiell informasjon».

Bank A sier at selv om det finansielle er på plass, så kan de velge å si nei basert på helhetsinntrykket av kunden: «Det er klart at både finansiell og ikke-finansiell informasjon er viktig. Hvis alle bare leste inn nøkkeltallene i en modell, ville alle banker operert likt, med like priser osv. ... Jeg vil si at folkene bak er minst halvparten av vurderingen ... Vi er opptatt av å være en relasjonsbank som kjenner våre kunder». Dette understreker også bank D, med utsagnet: «Om vi ikke stoler på eierne så er det en «deal-breaker»». Det legges til: «slike «deal-breakere» vil mest sannsynlig komme for andre ESG-faktorer etter hvert».

Bank A rangerer antihvitvask på en tredjeplass, men sier imidlertid at dette har med tidsbruk, og ikke viktighet å gjøre: «vi bruker minst tid på antihvitvasking fordi det er standardiserte prosesser som ofte gir klare svar ganske fort». Bank B vil ikke svare på spørsmål om vekting: «det går ikke an å vekte dem, fordi bærekraft og antihvitvasking er vi pålagt». Informanten påpeker at de prioriterer å kjenne kunden og markedet. Bank C gir en klar vekting av komponentene, og legger til at bærekraft vil ta mer og mer plass i tiden som kommer. Bank D sier at alle komponentene er like viktig, men tilføyer «kanskje litt mindre på bærekraft hittil».

Ikke-finansiell informasjon som avgjørende faktor for lån

Bankene ble spurt om ikke-finansiell informasjon alene kan være avgjørende for om kunden får lån, og i hvor stor grad det påvirker lånevilkår. Når det gjelder bærekraftsinformasjon svarer bank B og D «ja», og de ekskluderer enkelte kunder som opererer i olje- og gassindustrien. Bank D begrunner: «rent omdømmemessig er dette no-go». Bank C sier at de ikke ønsker å finansiere offshore-bransjen, på tross av dens lønnsomhet. De har bestemt seg for å tre ut av bransjen på sikt, og sier dermed nei til nye prosjekter. Bank A sier: «ESG har en innvirkning på tilgang til kapital og pris på kapital». Informanten forklarer at kunden kan ha god historikk, gode tall og ok eiere som står bak, men hvis de er på helt feil spor når det gjelder ESG, kan dette resultere i dårligere lånevilkår.

Informasjon om eiere og nøkkelpersoner kan hos alle banker være avgjørende for om finansiering gis. Viktigheten av kompetente, stabile og tillitsfulle eiere ble understreket i tabell 7. Hvis det eksisterer tvil rundt eiers intensjon og tillit, kan dette føre til at samtlige banker velger å gi avslag til kunden. Når det gjelder AHV-informasjon, er dette noe som må være på plass for å innlede et kundeforhold, hvilket gjelder for alle bankene.

Det kan også gå den andre veien, hvor positive bærekraftstiltak *kan* kompensere for en noe svak finansiell stilling. Bank A trekker frem et eksempel på en kundecase der det finansielle i utgangspunktet ikke holdt mål. Prosjektet var imidlertid spesielt interessant med tanke på det grønne skiftet, og banken brukte mye tid og energi på å få til en avtale. Det understrekes: «*Hvis du har et veldig bra og grønt produkt, så strekker vi oss*». Bank C bekrefter at kundens kredittscore kan være relativt svak, men dersom eieren er solid og har vist dette over lengre tid, kan det kompensere for en noe lav score. Bank B har en mer firkantet praksis, og er klar på at det finansielle må være på plass uansett, for at en vurdering i det hele tatt skal være aktuelt.

Bank A tilbyr ikke grønne lån til bedriftskunder enda. Det understrekes likevel at bærekraftstiltak hensyntas i kredittvurderingen og har påvirkning på tilgang og pris på kapital, men begrepet «grønne lån» brukes ikke offisielt. Bank B gir en rabatt på grønne lån, men «*du kan ikke bare si at det er grønt, det skal dokumenteres*». Informanten sikter til krav om visse sertifiseringer tilknyttet eiendomsbransjen. Bank C og D tilbyr både grønne lån og «bærekraftslinkede» lån. Grønne lån gis til prosjekter som klassifiseres som grønne, mens bærekraftslinkede lån gis til kunder som enda ikke har grønne eiendeler og prosjekter, men som arbeider mot det. Bank C forklarer at de grønne lånene ikke gir gode marginforbedringer, men for kunden er det ofte viktigst å kunne vise til at de har grønn finansiering.

Holdning til grønnvasking

Vi spurte bankene om de har spesifikke tiltak for å hindre grønnvasking. Det er minimalt med tiltak hos samtlige, og det vies generelt lite tid og oppmerksomhet til grønnvasking. Bank A og B sier at det eneste forhindreende tiltaket som gjøres, skjer gjennom dialog med kunden. Bank B sier: «*vi intervjuer dem og danner oss en egen mening om det*». Bank A påpeker at «*det kan være at vi har blitt lurt noen ganger, men det får vi ta på kontoen for læring*». Alle bankene tror at grønnvasking kan bli et større problem i årene som kommer, med det grønne skiftet som intensiveres mer og mer.

6. Analyse og diskusjon

Dette kapittelet analyserer og diskuterer resultater og funn fra intervjuene, og knytter dette opp mot det teoretiske grunnlaget som ble presentert i kapittel 2 og 3. Innledningsvis vil teoriens definisjon av SMB og ikke-finansiell informasjon, sammenlignes med bankenes. Deretter drøftes teori og empiri med utgangspunkt i forskningsspørsmålene.

6.1 Definisjon av SMB og ikke-finansiell informasjon

Under oppgavens avgrensninger påpekes fraværet av en felles definisjon av SMB (Eurostat, u.å.; NHO, u.å.-c). Dette gjenspeiles i bankenes bruk av begrepet. To av bankene avgrenser tydelig hvilke kunder som anses som SMB, mens de to øvrige har en mer flytende definisjon.

I teorien beskrives ikke-finansiell informasjon som alt som ikke er finansiell informasjon (Higham & Thornham, 2016). Det er samme oppfatning av begrepet blant bankene, hvor samtlige definerer det som alt som ikke er finansielt. Det går frem av litteraturen at begrepene «bærekraft», «ESG» og «ikke-finansiell informasjon» ofte brukes om hverandre. Bankene har en klar forståelse av hva ikke-finansiell informasjon er, men blander tidvis begrepene «miljø og klima» med «bærekraft». Bærekraft omfatter naturligvis miljø og klima, men inkluderer også sosiale og styringsmessige forhold. I intervjuene går det igjen at bankene hovedsakelig bruker begrepet bærekraft om klima- og miljømessige forhold. Dette betyr ikke at sosiale og styringsmessige faktorer ikke hensyntas, det handler kun om begrepsbruken. Styringsmessige faktorer tas i stor grad hensyn til gjennom blant annet vurderingen av selskapets informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked, og antihvitvasking.

Bærekraftsinformasjon, antihvitvaskingsinformasjon og informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked er tre typer ikke-finansiell informasjon som representerer tydelige tilleggstrisikoer for banken. Dette er identifisert gjennom teorien og bekreftet i dybdeintervjuene.

6.2 Hvordan brukes finansiell informasjon i kredittvurderingen?

Bankens rutiner ved risikovurdering tar utgangspunkt i krav og anbefalinger fastsatt av lov. Beregning og håndtering av risiko kan gjøres ved bruk av standardmetode eller interne målemetoder (Finansforetaksloven, 2015, §14-2; Bank for International Settlements, 2005). Resultatene samsvarer med teorien. Tre av bankene bruker interne modeller. To av dem har egenutviklede PD- og LGD-modeller, mens én bruker primært cash flow-modell med utgangspunkt i betjeningsevne (dette fordi banken hovedsakelig opererer i eiendomsbransjen). Én av bankene bruker standardisert metode for beregning av sannsynlighet for mislighold, men arbeider for øyeblikket mot å få tillatelse til å anvende interne, egenutviklede modeller.

Innhenting og behandling av finansiell informasjon er en automatisk prosess, hvor det beregnes en kredittrisiko som setter utgangspunktet for en videre vurdering. Nødvendige endringer justeres for og ytterligere risikovurdering gjøres manuelt. Den endelige beslutningen er et resultat av bankens subjektive helhetsvurdering av kunden. Dette er funn som gjelder alle bankene, og funnene er i samsvar med teorien (Flakke, 2010; Kinserdal & Plenborg, 2021).

Nordeide (2012) omtaler kredittscore og rating som tradisjonelle verktøy for å få en indikasjon på kundens kredittverdighet (Nordeide, 2012). Dette reflekteres i våre funn, hvor samtlige banker gir kunden en score og rating. I likhet med teorien, viser empirien at kredittscoren beregnes automatisk med utgangspunkt i det finansielle, men at en ytterligere helhetsvurdering tar i betraktning annen ikke-finansiell informasjon, som kan endre scoren deretter.

Teorien viser at egenkapital, gjeldsgrad, likviditetsgrad og netto resultatgrad er nøkkeltall som lenge har blitt vektlagt i bankers kredittvurdering av bedriftskunder (Kinserdal, 2018a, 2018b; Kinserdal & Plenborg, 2021). Egenkapital evalueres av alle bankene, og det gjøres nødvendige justeringer basert på hva den består av. Dette samsvarer med teorien (Kinserdal 2018a; 2018b). Det samme gjelder for gjeldsgrad og resultatmål. Likviditetsgrad 1 og 2 er mindre viktig for bankene vi har snakket med. Bank C har en egenutviklet modell for måling av likviditet, men bruker ikke tradisjonell likviditetsgrad 1 og 2. Bank A sier at disse nøkkeltallene ikke vies mye oppmerksomhet, da de er lite egnet på tvers av bransjer; de er godt egnet til driftsselskaper og mindre egnet for eiendomsselskaper som gjerne har minimalt med varelager.

Kinserdal (2018) argumenterer for at banker må vektlegge nye og bedre nøkkeltall i kredittvurderingen, som hensyntar endring i regnskapsregler og en økt bruk av virkelig verdi. Her trekkes EBITDA frem som et godt valg (Kinserdal, 2018a, 2018b). Denne endringen

synliggjøres i våre funn, hvor bank A, C og D sier at dette er et av de viktigste og mest brukte nøkkeltallene. Vedrørende covenantskrav trekkes det frem i teorien at krav til egenkapitalandel og gjeld/EBITDA er de mest brukte lånevilkårene blant norske banker (Kinserdal et al., 2021). Dette samsvarer med funn i oppgaven vår. Alle bruker krav til egenkapitalandel, og to av dem nevner gjeld/EBITDA som hyppig brukt.

Funnene viser at det er variert praksis rundt bruken av ikke-finansielle covenantskrav. Stort sett kommer det frem at dette er mest relevant for de største kundene. Vi får imidlertid bekreftet at covenantskravene utgjør en naturlig åpning til dialog med kunden, med oppfølging og eventuelle reforhandlinger av betingelser. Dette sier alle bankene, og det er i samsvar med teorien (Kinserdal & Plenborg, 2021, s. 415).

Både teori og empiri tyder på at bankenes analyse av finansiell informasjon er forholdsvis lite tidkrevende. Prosessen er stort sett standardisert internt i bankene. Det gjøres nødvendige justeringer basert på bransje og selskapsstørrelse. Funnene indikerer at dette er en effektivisert prosess med relativt høy grad av automatisering. Videre observeres en tendens til endring av fokus når det gjelder mindre vektlegging av likviditetsgrad 1 og 2. Empirien tyder også på at bruken av nøkkeltall i dag er mer tilpasset en kundemasse som har en større andel immaterielle eiendeler enn tidligere, som samsvarer med teorien (Kinserdal 2018a; 2018b). Funnene viser en noe moderat bruk av ikke-finansielle covenantskrav hos bankene. Flere har imidlertid valgt å gå bort ifra eller nedtrappe investeringer i såkalte «brune» næringer. Dette kan i beste fall tolkes som et «bærekraftig» covenantkrav.

6.3 Hvordan vektlegges finansiell informasjon i forhold til ikke-finansiell informasjon?

Empirien viser at den finansielle informasjonen er viktigst for bankene. Det er den som brukes for å sette et utgangspunkt for kundens kredittverdighet, og vi kan se den finansielle informasjonen som selve kjernen i kredittvurderingen. Dette er i samsvar med Kinserdal og Plenborg (2021) sin forklaring av kredittrisiko og vurdering av tilbakebetalingsevne. Bankens risiko er direkte tilknyttet kundens betjeningsevne. Det kommer frem at denne betjeningsevnen kan påvirkes av mange faktorer, også faktorer av ikke-finansiell art. Det er imidlertid harde fakta som er av størst betydning for betjeningsevnen til kunden (Kinserdal & Plenborg, 2021).

Samtlige banker vi har snakket med understreker at det finansielle «må bare være på plass». Dette er en påminnelse om at banken driver business som alle andre bedrifter, og til syvende og sist er spørsmålet om kredittverdighet ganske simpelt; har kunden evne til å generere inntekter og håndtere gjeld? Finansiell informasjon gir bankene et nødvendig bilde av kundens økonomiske stilling. Samtidig er ikke-finansiell informasjon viktig fordi den gir banken et mer helhetlig bilde av kundens virksomhet og risikoeksponering (Altman et al., 2008; Ciampi et al., 2021; Flakke, 2010; Grunert et al., 2002; Kinserdal & Plenborg, 2021; BDO 2023). Empirien bekrefter at dette er en oppfatning alle bankene har, hvor det kommer frem at den ikke-finansielle informasjonen både kan styrke og svekke et finansielt utgangspunkt.

I henhold til Basel-rammeverket skal bankens kapitaldekningskrav gjenspeile den faktiske risikoeksponeringen i kundeporteføljen (Finanstilsynet, 2018). Empirien tyder på at inkludering av den ikke-finansielle informasjonen gir bankene en bedre forståelse av kundens risiko og en mer nøyaktig vurdering. Bankene gir uttrykk for at en økt forståelse av kundens risiko styrker forholdet deres til kunden. Dette kan også tenkes å ha betydning for bankens lønnsomhet, hvor verdien av gode kundeforhold er viktig.

Grunert et al. (2002) argumenterer for at kombinert bruk av finansielle og ikke-finansielle faktorer fører til en mer nøyaktig misligholdsprediksjon, enn bruk av dem separat (Grunert et al., 2002). Videre vil inkluderingen av ikke-finansielle opplysninger kunne avdekke viktige tilleggsrisikoer for banken (Altman et al., 2008; Ciampi et al., 2021; Flakke, 2010; Grunert et al., 2002; Kinserdal & Plenborg, 2021; Nordeide, 2012, BDO 2023). Selv om empirien viser at den finansielle informasjonen er av størst betydning for kundens betjeningsevne, så kommer det tydelig frem at det ligger en stor verdi i den ikke-finansielle informasjonen. Funnene tyder på at bankenes bevissthet rundt disse tilleggsrisikoene øker. Dermed er det enklere å identifisere risikoreduserende tiltak, samt redusere potensielle tap på utlån.

Empirien tyder videre på at banken kan utøve sitt samfunnsansvar og pleie sitt omdømme ved å ta i betraktning ikke-finansiell informasjon som omhandler bærekraft. Dette kan tiltrekke et bredere spekter av kunder og investorer, og dermed øke bankens lønnsomhet. Vi har sett at i enkelte tilfeller kan den ikke-finansielle informasjonen alene være avgjørende for om kunden får lån. Dette understreker viktigheten av denne typen informasjon. Eksempelvis besluttet én av bankene å finansiere et grønt og innovativt prosjekt selv om det finansielle ikke tilfredstilte normale krav. Dog forstod vi det slik at visse grunnleggende minimumskrav til det finansielle likevel var oppfylt, men at banken «strakk seg» ut over vanlig praksis.

6.4 Hvordan vektlegges de ulike typene ikke-finansiell informasjon?

Alle bankene gir uttrykk for at det er vanskelig å vektlegge de ulike typene ikke-finansiell informasjon forhold til hverandre. Dette er i stor grad på grunn av at bærekrafts- og antihvitvaskingsinformasjon er lovfestet, som gir ulike utgangspunkt. Dog kan man gjøre en vurdering basert på bankenes oppfatning av viktigheten til hvert element, sett i sammenheng med ressursbruk.

Bærekraft

Utfordringer med datakvalitet gjør innhenting av bærekraftsinformasjon til en tidkrevende prosess (Hoffmann og Øvrebø, 2023). Dette bekreftes av bankene, hvor det kommer frem at informasjonen stort sett hentes inn gjennom kundedialog. Dog er det stor variasjon i hvilken informasjon som innhentes mellom bankene. I tillegg har størrelsen på kunden mye å si, fordi de største bedriftene har kommet lenger i sitt arbeid med bærekraft og rapportering av bærekraftsprestasjoner (Buen et al., 2022). Av de mindre bedriftene er det noen som rapporterer bærekraftsforhold, men denne informasjonen er ofte vanskelig å ta i bruk på grunn av varierende kvalitet (Hoffman et al., 2018; Bjørkbom & Hjortland-Gundersen, 2022). Dette underbygges av våre funn, som indikerer at dersom kunden er stor nok, er informasjonstilgangen bedre, noe som forenkler informasjonsinnhenting. Bankene bruker lite tid på de mindre bedriftenes frivillige rapportering, og nødvendig informasjon innhentes gjennom dialog. Prosessen med informasjonsinnhenting fra SMB, har lav grad av automatisering.

Bankene seg imellom har store forskjeller i organiseringen av bærekraftsarbeidet (Hoffman & Øvrebø, 2023). Prosessen er i dag preget av mange subjektive vurderinger på grunn av manglende standardisering både på bankenes side og på bedriftenes side. Dette gjelder spesielt SMB-markedet. Bankene i vår undersøkelse etterlyser forenkling og standardisering av bærekraftsrapportering for mindre selskaper. I teorien presenterte vi Buen et al. (2022) sin problematisering av skjerpede ESG-krav, og konsekvensene dette kan skape for bankens utlånspraksis til SMB (Buen et al., 2022). Utfordringen blir en potensiell økning i ressursbruk, som vil skape et misforhold i forhold til bankens inntjening. Dette er paradoksalt i og med at taksonomien og CSRD søker å løse dette problemet (European Commission, u.å.-a; NHO, u.å.-b; Revisorforeningen, u.å.-a). Vårt inntrykk er at prosessen vil bli mer tidkrevende for bankene i tiden som kommer, selv om det vil komme forenklet rapporteringsform for mindre selskaper. Buen et. al. sin konklusjon med forslag til samarbeid på bransjenivå og standardisering av

SMB-inn-rapportering av forenklede bærekraftsdata kan være løsninger for å få fortgang på denne prosessen (Buen et al., 2022).

God forståelse av grønnvasking er også av økende relevans grunnet større krav til bærekraftsprestasjoner og behov for sikring av mer troverdig ESG-data. Mangel på revisjon av bærekraftsrapportering og mangel på standardisering av regler for beretningen av bærekraft, har vært et problem for sikring av god ESG-informasjon (Chen et al., 2020). Gjennom vår undersøkelse kommer det frem at store norske banker ikke har stort fokus på dette per idag. Bankene antyder at det ikke er et veldig stort problem i de små selskapene, fordi de mener mengden grønnvasking på SMB-nivå er ubetydelig. Dette kan indikere at bankene ikke har nok kunnskap om bærekraft generelt, samt fenomenet grønnvasking, til å vite hva de skal se etter. Det kan også tenkes at kapasitetsbegrensninger spiller en rolle, og at banken ikke har tid eller ansatte nok til å gjøre et arbeid på dette feltet. Bankene tror det vil bli økt fokus på dette i årene som kommer, og at arbeidet blir enklere med innføringen av attestasjonskrav.

Antihvitvasking, -terrorfinansiering og midlenes opprinnelse

Bankene er pålagt å ha god kjennskap til sine kunder gjennom hvitvaskingsloven (Hvitvaskingsloven, 2018). Teorien antyder at etterlevelsen av regelverket varierer mellom bankene på grunn av den finansielle byrden knyttet til regulering av antihvitvasking (Ball et al., 2020; Økokrim, 2022). Samtidig er arbeidet viktig for alle bankene, fordi myndighetenes sanksjoner for mangelfull etterlevelse er betydelige (Knudsen, 2022). Våre funn viser at bankenes innhentingspraksis av informasjon er svært lik, og antihvitvasking omtales som et viktig felt for alle. Det gis uttrykk for at dette er noe «de må ha på plass uansett hva», og dermed er det få bransjeforskjeller og skilnader basert på selskapenes størrelse. Bankene legger ned mye ressurser for å sikre at inntekter og eiendeler ikke er av ulovlig opphav (PwC, 2023). Gjennom resultatene kommer det frem at bankene bruker nødvendige kvalitative og kvantitative tiltak for å imøtekomme lovkravene. Teorien stemmer overens med empirien, og bankene bruker mye ressurser på blant annet AML-avdelinger og kundedialog i denne prosessen.

Eiere, nøkkelpersoner og markedsforhold

Det er viktig at banken har god kjennskap til eksterne og interne faktorer hos kunden (Higham & Thornham, 2016; Hanssen, 2013). Bankene melder at de bruker mye tid på innhenting av slik informasjon. Interne faktorer, som for eksempel eierinformasjon, er spesielt viktig i forbindelse med vurdering av lån til SMB. Dette er på grunn av at eieren ofte har avgjørende innflytelse og påvirkningskraft (Hanssen, 2013). Samtidig er bærekraftsinformasjon nært knyttet til eiernes holdninger og prioriteringer (Nordbø, 2018). Dette stemmer overens med våre funn, hvor eiere trekkes frem som den desidert viktigste faktoren. Bankene henter informasjon fra offentlig tilgjengelige kilder, men påpeker at mest tid vies til dialog med kunden. Det ligger et tydelig fokus på å ha god kjennskap til eier(e), herunder å vite at dette er noen som «bidrar dersom driften skulle gå dårlig». Sterk vilje og god kompetanse er sentrale egenskaper bankene ser etter hos eieren. Som regel avgjør bankene relativt raskt om disse forholdene er tilfredsstillende eller ikke.

Ressursbruk og viktighet

Selv om bankene gir uttrykk for at vektning av ikke-finansiell informasjon er vanskelig, kommer det frem at eierinformasjon er viktigst. Mengden ressurser som brukes på de ulike områdene virker ikke å være nært tilknyttet hva banken synes er viktigst med tanke på inntjening. Tiden som brukes på innhenting av bærekraftsinformasjon og ressursene som legges inn i antihvitvaskingsarbeidet synes å gi lite «tilbake» til banken. Informasjon om eiere ser derimot ut til å være høyt verdsatt fordi den gir gode indikasjoner på kundens fremtidige inntjening.

Med innføringen av strengere krav til bankenes innhenting av bærekraftsinformasjon, blir kredittgivningsprosessen mer krevende. Viktigheten av eierinformasjon og antihvitvaskingsarbeid i kombinasjon med ressursbegrensninger, skaper dermed en utfordrende utvikling for bankene. Dette betyr ikke at det brukes mindre tid på de andre komponentene – derimot viser empirien at total tidsbruk øker, hvor bankene sier at kundene må vente lenger enn tidligere med å få svar på sine henvendelser. Taksonomien og CSRD kan bidra til å løse dette på sikt, men det kan ikke utelukkes at prosessen blir mer utfordrende før den blir bedre.

6.5 Hvilke incentiver har banken for å inkludere ikke-finansiell informasjon i vurderingen?

Selv om eierinformasjon synes å være den viktigste formen for ikke-finansiell informasjon, brukes det tilsynelatende mer tid og ressurser på innhenting av bærekraftsinformasjon og arbeid med antihvitvasking. For å finne ut hvorfor ressursbruk og oppfatning av viktighet ikke korrelerer, vil vi se nærmere på bankenes incentiver for å inkludere ikke-finansiell informasjon.

Bærekraft

Gjennom norsk lov og EU-reguleringer er store banker i Norge pålagt å innhente informasjon om bærekraftsforhold fra sine låntakere (European Commission, u.å.-a; u.å.-b; Regnskapsloven, 1997). I tillegg er det ventet at lovverket vil intensiveres i de kommende årene, som gjør at kravene til bærekraftsprestasjoner vil øke (European Commission, u.å.-a; Regjeringen, 2023b). Følgelig svarer bankene at overholdelse av nåværende og fremtidig lovverk er en viktig årsak til at de bruker bærekraftsinformasjon i vurderingen. Jobben med å samle inn informasjon er omfattende, spesielt i forbindelse med utlån til SMB (Buen et al., 2022). Samtidig ser det ut som bankene tenker mye på fremtiden i forbindelse med dette. Det påpekes at de ikke tjener noe ekstra på å tilby grønne produkter, heller tvert imot. Derimot motiveres bankene ved at de kan «dytte kundene i en grønnere retning» og sørge for at de selv har et godt inntjeningsgrunnlag for fremtiden, samtidig som de bidrar til grønnere omstilling.

Bankenes bidrag i det grønne skiftet må skje gjennom kundeporteføljen (Hoffmann og Øvrebø, 2023). På spørsmål om bankene føler ansvar i den grønne omstillingen, svarer samtlige ja. Det påpekes et betydelig ansvar som finansieringsinstitusjon, og flere av bankene melder at de ikke lenger finansierer «brune» aktiviteter på tross av det enorme inntjeningspotensialet. Det er altså ikke bare loven som gir incentiver for bankene, det handler like mye om å holde seg konkurransedyktig. Alle bankene nevner omdømme i forbindelse med spørsmål om incentiver, og indikerer at de vil unngå atferd som er omdømmeskadende. Godt omdømme er dog tett linket til fremtidig inntjening, og utgjør derfor også en naturlig del av bankens egeninteresse.

I teorien ble det trukket frem at inkludering av ESG-faktorer *kan* øke forklaringskraften til misligholdsprediksjonsmodeller (Altman et al., 2008; Ciampi et al., 2021; Grunert et al., 2002). Dette er et klart incentiv - bankene bruker informasjonen til å avdekke tilleggstrisikoer og posisjonere seg for fremtiden. I tillegg peker funnene til Höck et al. (2020) på at miljøbevisste selskaper har lavere risikopremie dersom de også hadde høy kredittverdighet (Höck et al., 2020). Man kan da spørre seg om nødvendigheten for omfattende lovgivning, der omdømme

og bankens egeninteresse av å senke kredittrisikoen er nok. Samtidig skaper loven et betydelig press på bankene, og det er ikke gitt at bankene hadde brukt like mye tid på bærekraft hvis det ikke var for den strenge lovgivningen.

Antihvitvasking, -terrorfinansiering og midlenes opprinnelse

Bankenes arbeid med antihvitvasking handler om å unngå negative konsekvenser, hvor myndighetenes sanksjoner står sentralt. I tillegg er det viktig å opprettholde omdømme og unngå økonomisk tap på kundene (Pettersen & Waino, 2021). Dette samsvarer med vår empiri. Frykten for å ilegges enorme bøter fremstår som en hovedmotivasjon for antihvitvaskingsarbeidet. Slike negative sanksjoner skader bankenes omdømme, noe de er opptatt av å unngå. To banker sier i tillegg at de tar stolthet i å ta del i kriminalitetsbekjempelse, som også kan kobles til ønsket om å opprettholde positivt omdømme.

Bankene havner i en spesiell posisjon i dette arbeidet, fordi de må hensynta kundens interesse samtidig med myndighetenes (Naheem, 2020). Den store informasjonsmengden påpekes av flere som krevende, og kan oppleves som påtrengende av kunder. Én bank sier at det tidvis er en noe demotiverende oppgave. Dette understrekes av ressursbruken fra bankens side. I tillegg rapporteres det flere mistenkelige transaksjoner som altfor sjeldent blir fulgt opp av myndighetene. Dette forsterker argumentet om at det er loven som styrer arbeidsomfanget. Hvis banken selv kunne velge, ville de kanskje ikke opptrådt så «krevende» overfor kundene.

Eiere, nøkkelpersoner og markedsforhold

Incentiver for å kjenne til eier, nøkkelpersoner og markedsforhold er forankret i bankens egeninteresse av å vite hvem de låner penger til. Dette vil naturlig bidra til å redusere risikoen for mislighold. Prosessen med å opparbeide kjennskap til kunden styrker også tilliten i kundeforholdet for begge parter.

I teorien presenterte vi Bjørkbom & Hjortland-Gundersen sitt funn fra 2022, hvor de trekker frem miljø- og klimaforhold som den viktigste ikke-finansielle informasjonen i kredittvurderingen (Bjørkbom & Hjortland-Gundersen, 2022). Våre funn viser at styringsmessige faktorer er viktigere for bankene. Styringsmessige faktorer (spesielt interne styringsforhold) legger grunnlaget for hvilke prioriteringer som gjøres av selskapet, for eksempel holdninger til både antihvitvasking og bærekraft. Et selskap som drives på en dårlig måte, med eiere som ikke agerer når noe går galt, er utslagsgivende for betjeningsevne. Årsaken til at våre funn skiller seg fra deres, kan være ulikt valg av informanter. Som forklart i metoden,

intervjuet vi kredittansvarlige for å få en helhetlig forståelse av kredittgivning. Bjørkbom & Hjortland-Gundersen intervjuet bærekraftsansvarlige, som antakelig har svært god kompetanse på bærekraftsområdet. Dog kan det tenkes at helhetsforståelsen av kredittprosessen ikke er like god som hos våre informanter. Dette gjenspeiles i resultatene.

Vi presenterte også Kim & Li (2021) sin undersøkelse av sammenhengen mellom miljømessige, sosiale og styringsmessige faktorer, og økonomisk prestasjon for bedrifter. Deres funn peker på at styringsmessige forhold har størst påvirkning på økonomisk prestasjon hos bedrifter. Dette stemmer dermed bedre overens med vår oppfatning av bankenes prioritering av ikke-finansiell informasjon (Kim & Li, 2021).

7. Avslutning

I dette kapittelet konkluderes oppgavens problemstilling: *Hvordan vektlegger store norske banker ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen av små og mellomstore bedrifter?* Deretter presenteres refleksjoner rundt kredittprosessens forbedringspotensial. Videre beskrives studiens begrensninger, og hvordan dette har påvirket oppgaven. Avslutningsvis, presenteres forslag til videre forskning.

7.1 Konklusjon

Oppgaven søker en bedre forståelse av store norske bankers kredittvurderingsprosess av SMB. Problemstillingen er interessant på grunn av dagsaktuelle regulatoriske endringer, herunder innføringen av taksonomien og CSRD. Dette fører til at mer ikke-finansiell informasjon må innhentes i vurderingen av utlån til bedriftskunder.

Den finansielle informasjonen utgjør utgangspunktet for kundens kredittverdighet. Deretter tas ikke-finansiell informasjon i betraktning for å identifisere mulige tilleggstrisikoer som kan ha en negativ påvirkning på fremtidige kontantstrømmer, og dermed svekke kundens fremtidige betjeningsevne. Kombinasjonen av finansiell og ikke-finansiell informasjon gir banken et helhetlig bilde av kundens kredittverdighet.

Når det gjelder finansiell informasjon, observeres en svak tendens til endring i hvilke nøkkeltall bankene vektlegger, som er mer tilpasset selskapers verdisammensetning i dag. Dog er bankens praksis stort sett standardisert, og funnene indikerer en effektivisert prosess.

Som teorien indikerer, veier finansiell informasjon tyngst. Deretter er eierinformasjon avgjørende for en videre vurdering. Antihvitvaskingsrutiner må være på plass, og bærekraftsarbeidet byr på store variasjoner og ulike tilnærminger. Ressursbruk og viktighet henger ikke sammen. Bankene bruker mye tid på bærekraft grunnet skjerpede lovkrav, og dette viser seg spesielt ved långivning til SMB. I likhet med bankene, mangler SMB erfaring på området, som gjør det utfordrende å fange opp bærekraftsdata for begge parter. Mye tid vies også AHV-arbeidet, hovedsakelig grunnet lovgivningen som bankene er underlagt.

Både bærekraftsinformasjon og AHV fremstår som mindre verdifullt for bankene. Likevel brukes mye tid og penger på områdene. Det brukes mindre tid på eiere, nøkkelpersoner og markedsforhold, selv om denne typen informasjon fremstilles som klart viktigst etter finansiell informasjon. Dette er noe paradoksalt, fordi inntjeningspotensial og ressursbruk ikke samsvarer. Våre funn indikerer at de ulike informasjonstypene kan fremstilles som barrierer. Figur 3 illustrerer et eksempel på hvordan vurderingsprosessen *kan* se ut.

Figur 3: Eksempelfigur - bankens prioritering i kredittvurderingsprosessen

Til å begynne med må den finansielle barrieren passeres. Deretter må det sikres at informasjon om eiere, nøkkelpersoner og markedsforhold er tilfredsstillende. Antihvitvaskingsinformasjon må være i tråd med minimumskrav, og bærekraftsinformasjon må imøtekomme bankens egne retningslinjer. Kunden kan i hvert steg diskvalifiseres som låntaker. Vurderingsrekkefølgen på steg 2, 3 og 4 kan variere basert på kundestørrelse og bransje.

Selv om finansiell informasjon er og forblir viktigst, trekker våre resultater i retning av at ikke-finansiell informasjon blir viktigere og viktigere. Incentiver spiller en avgjørende rolle for hva som vektlegges. Det er en mye sterkere økonomisk egeninteresse i vurderingen av eierinformasjon. Erfaringsmessig vet bankene hva de er ute etter, og arbeidet er dermed tidseffektivt. På antihvitvaskingsområdet er bankene godt organisert, og virker å ha lite rom for ytterligere effektivisering. Når det gjelder bærekraftsarbeidet er det indikasjoner på at bankene ikke alltid vet hva de leter etter, som medfører ineffektiv tidsbruk. Følgelig er det i hovedsak her forbedringspotensialet i kredittvurderingsprosessen ligger. Det kan tenkes at

bankene vil bruke betraktelig mindre tid på innhenting av informasjon om noen år, når standarder og lovverk har fått bedre fotfeste. Trolig vil dette forenkle arbeidet.

Miljø- og klimahensyn er mye av årsaken til at fokuset på ikke-finansiell informasjon har økt. Skjerpede lovkrav og økende interesse for bærekraft blant interessenter, kan føre til en endring i hvordan banken vektlegger informasjonen. Bankene vil fremover være avhengig av å tilpasse seg disse endringene for å sikre inntjening og lønnsomhet.

7.2 Kredittvurderingens forbedringspotensial

Basert på funnene i vår forskningsstudie, har vi reflektert over noen måter kredittvurderingsprosessen for SMB kan forbedres. Forbedringspotensialet ligger hovedsakelig i behandlingen av bærekraftsdata. Noen forslag til tiltak er:

Standardisering av inn-rapportering av bærekraftsdata for SMB. Rapportering gjennom den forenklede versjonen av CSRD kan være en del av løsningen. Dog vil denne være frivillig å bruke, og vil dermed ikke løse problemet. Standardisering burde ideelt sett skje på bransjenivå for å skape felles retningslinjer. Dette vil gjøre det enklere for både bank og kunde (SMB). Prosessen burde være et resultat av et samarbeid. Kunden er kjent med egen bransje, mens banken kjenner egne prosesser og informasjonsbehov. På denne måten kan rapporteringen tilrettelegges på en effektiv måte.

Opplæring og kompetanseutvikling i banken som kan overføres til kunden. Funne viser at dette står på bankenes agenda. Vi understreker viktigheten av et fortsatt fokus på dette.

Bruk av tredjepartsvurderinger som er spesialisert på behandling og analyse av ESG-informasjon. Hvis dette kan gjøres kostnadseffektivt og ikke gå på bekostning av informasjonens kvalitet, kan det forenkle bankens arbeid, og frigjøre tid og ressurser.

Automatisering og digitalisering av prosessen. Investering i verktøy som maskinlæring og kunstig intelligens vil effektivisere bankens arbeid. Dette vil være ressurskrevende i starten, men vil på sikt frigjøre tid og ressurser som kan brukes på kvalitative vurderinger. Empirien tilsier at dette er noe bankene ser viktigheten av og er villige til å investere ytterligere i.

7.3 Oppgavens begrensninger

I etterkant av intervjuene har vi gjort oss noen tanker om ting som kunne vært gjort annerledes. Én av kandidatene ba om å få tilsendt intervjuguiden på forhånd, slik at vedkommende fikk forberedt seg før intervjuet. Dette er noe vi burde gjort likt for alle kandidatene, for å skape et likere og bedre informasjonsgrunnlag i dataen vi hentet inn.

Det kan argumenteres for at det ville ha vært en fordel å ha to representanter fra hver bank: én kredittsjef og en kredittanalytiker. Dette for å få et enda bredere kompetansegrunnlag som inkluderer både tekniske detaljer og prosessens helhet. Dog kan dette være en ulempe, fordi informasjonsgrunnlaget hadde blitt mer omfattende enn nødvendig, så det er vanskelig å si hvor god effekten faktisk hadde vært.

Studien omfatter kun fire banker, noe som *kan* begrense dens forklaringskraft. Dog er utvalget godt begrunnet, og begrenses av:

- respons fra bankene vi tok kontakt med
- intervjukandidater med riktig kompetanse
- masterutredningens tidsbegrensning

Vi trakk utvalget ved bruk av dømmekraftsutvelgelse. I denne typen utvalg bruker forskerne egne subjektive vurderinger, hvilket kan gå på bekostning av objektivitet. Dette fører videre til en begrensning av oppgavens generaliserbarhet. Vår vurdering av «intervjukandidater med riktig kompetanse» kunne for eksempel ha blitt gjort annerledes av andre forskere, og gitt andre resultater.

Valget om å bruke semistrukturert intervju kan gå på bekostning av studiens forklaringskraft. Dersom vi hadde valgt en mer strukturert intervjuform, hadde vi kunnet begrense dette problemet. Samtidig kunne dette gitt mindre nyanserte svar fra informantene.

I metoden argumenterte vi for bruken av kvalitative intervjuer som grunnlaget for datainnhenting. En metode som kombinerer kvantitativ og kvalitativ tilnærming *kunne* medført at en større andel av populasjonen ble inkludert, og dermed øke forklaringskraften til oppgaven.

7.4 Videre forskning

Vår oppgave avgrensner til store norske banker og SMB. En liknende oppgave, men med andre avgrensninger, kan gi gode perspektiver til sammenligning med vår problemstilling. Noen eksempler kan være hvordan *små banker* anvender ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen, eller hvordan banker bruker ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen av *store bedrifter*.

Gjennom empirien har vi fått inntrykk av at kundene kan oppleve deler av prosessen som inngripende. Det ville vært interessant å utforske hvordan bedriftene selv opplever bankens informasjonsinnhentingsprosess i forbindelse med utlån. Dette kan gi økt forståelse av kunderelasjoner, identifisere eventuelle gap og misforståelser som påvirker kundetilfredshet, forretningsmuligheter og tillit mellom bank og kunde. Dette kan også bidra til å forme bedre og mer effektive prosesser. SMB sine holdninger og incentiver for deltakelse i det grønne skiftet er en annen vinkling som kan utforskes for å forstå «den andre siden» av kredittprosessen.

I årene som kommer er det mange dimensjoner rundt dette fagfeltet som vil være interessant å utforske. Dette grunnet modning i lovgivningen, og materialisering av endringer. Bruk av automatisering og teknologiske verktøy vil øke, og denne overgangen er et interessant tema for forskning. Nyere teknologi som kunstig intelligens og hvordan dette kan kobles eller brukes i bankens kredittvurdering, hadde vært et interessant utgangspunkt for en problemstilling. Dette vil videre være nyttig å se i relasjon til ulike faktorer som pålitelighet, nøyaktighet og relevant informasjon, og alle utfordringene som følger med.

Litteraturliste

- Altman, E. I., & Sabato, G. (2007). Modelling Credit Risk for SMEs: Evidence from the U.S. Market. *Abacus*, 43(3), 332–357. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1467-6281.2007.00234.x>
- Altman, E. I., Sabato, G., & Wilson, N. (2008). *The Value of Non-Financial Information on SME Risk Management*. 1–40. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1320612>
- Andersen, H., Juelsrud, R. E., & Kostøl, A. (2020). Effekter av IRB-metoden på bankenes utlån til norske foretak. *Staff Memo*, 1, 1–26. <https://www.norges-bank.no/aktuelt/nyheter-og-hendelser/Signerte-publikasjoner/Staff-Memo/2020/sm-1-2020/>
- Andersen, S. S. (2006). Aktiv informantintervjuing. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 22(3), 278–298. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2936-2006-03-03>
- Asker, L. (2022). *EUs grønne reguleringsbølge - en oversikt og status*. <https://www.dnb.no/dnbnyheter/no/samfunn/eu-og-taksonomi>
- Ball, K., Canhoto, A., Daniel, E., Dibb, S., Meadows, M., & Spiller, K. (2020). Organizational tensions arising from mandatory data exchange between the private and public sector: The case of financial services. *Technological Forecasting and Social Change*, 155, 119996. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.119996>
- Bank for International Settlements. (2005). *Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*. <https://www.bis.org/publ/bcbs118.htm>
- Bank for International Settlements. (2022). *Basel Committee membership*. <https://www.bis.org/bcbs/membership.htm>
- BDO. (2023). *ESG-vurderinger i kredittprosesser for bedriftskunder*. https://www.bdo.no/nb-no/bransjer/bank-forsikring-og-finans/baerekraft/baerekraft-i-kreditt?fbclid=IwAR0XzOqmZ8WdXb9_FlPkSgYLgfzX9m7UE9RtmXiBXNL7OBGvy8MDC45oVQ4
- Bjørkbom, L.-K. G., & Hjortland-Gundersen, S. A. (2022). *Hvordan kredittvurderer store norske banker SMBer basert på ikke-finansiell informasjon*. Universitetet i Agder.
- Bougie, R., & Sekaran, U. (2016). *Research Methods for Business* (7th ed.). Wiley.
- Brun, P., Thornham, H., & Vonen, M. (2011). Helhetlig rapportering av finansiell og ikke-finansiell informasjon. *Revisjon Og Regnskap*, 3. <https://www.revregn.no/asset/pdf/2011/3-18-22.pdf>
- Buen, J., Eikseth, M. G., Harper, P., Rekdal, S. B., & Timberlid, K. K. (2022). Hvordan kan banker vurdere ESG-risikoen i lån til små og mellomstore bedrifter? *Magma*, 1. <https://nye.econa.no/faglig-oppdatering/medlemsbladet-magma/1-2022/hvordan-kan-banker-vurdere-esg-risikoen-i-lan-til-sma-og-mellomstore-bedrifter/>
- Caldecott, B., Harnett, E., Cojoianu, T., Kok, I., & Pfeiffer, A. (2016). *Stranded Assets: A Climate Risk Challenge*. <https://www.unclearn.org/resources/library/stranded-assets-a-climate-risk-challenge/>
- Chen, C. H., Luu, B.V., & Yu E.P (2020). Greenwashing in environmental, social and governance disclosures. *Research in International Business and Finance*, 52, 101192. <https://doi.org/10.1016/J.RIBAF.2020.101192>
- Ciampi, F., Giannozzi, A., Marzi, G., & Altman, E. I. (2021). Rethinking SME default prediction: a systematic literature review and future perspectives. *Scientometrics*, 126(3), 2141–2188. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03856-0>

- Damyantov, M. (2023). *Exploring Data Saturation in Qualitative Research*. https://dovetail.com/research/data-saturation/?fbclid=IwAR3b7P-JKJio917qMusO04GtJF8Szb8cgy2TobLM0WHY_qeNkdEjDkwonZA
- de Sá, M. (2022). *ESG and Banks: Towards Sustainable Banking in the European Union BT - The Palgrave Handbook of ESG and Corporate Governance* (P. Câmara & F. Morais, Eds.; pp. 375–398). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-99468-6_19
- DNB. (2020). *Vurderingsverktøy for CSR/ESG-risiko i kredittvirksomheten*. https://www.dnb.no/portalfront/nedlast/no/om-oss/samfunnsansvar/2020/CR_ESG_Vurderingsverktøy_for_Kredittgivning_v_0.2.pdf
- DNB. (2022). *Hvitvasking og terrorfinansiering - Risikovurdering 2022*. https://www.dnb.no/portalfront/nedlast/no/om-oss/dokumenter/DNB_ML-TF_IRA_2022_norsk_Offentlig_REN-versjon.pdf
- DNB. (u.å.-a). *Antihvitvasking, antikorrupsjon og internasjonale sanksjoner*. <https://www.dnb.no/om-oss/barekraft/mal-og-ambisjoner/okonomisk-kriminalitet/anti-hvitvasking-og-bekjempelse-av-terrorfinansiering>
- DNB. (u.å.-b). *Antihvitvasking og antiterrorfinansiering (AML/CFT) - konsernstandard*. https://www.dnb.no/portalfront/nedlast/no/om-oss/samfunnsansvar/2021/Konsernstandard_anti-hvitvasking_og_anti-terrorfinansiering_v_3.1.pdf
- DNB. (u.å.-c). *SFDR - Redegjørelse om integrering av bærekraft*. <https://www.dnb.no/markets/priser-og-vilkar/sfdr>
- Eklund, T. (2005). Kredittisiko på utlån til foretak - hvilken tankegang og logikk bør ligge til grunn for vurderingene? *Praktisk Økonomi & Finans*, 1, 23–30. <https://juridika.no/tidsskrifter/praktisk-okonomi-og-finans/2005/1/artikkel/eklund>
- European Commission. (u.å.-a). *Corporate Sustainability Reporting*. https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en#overview
- European Commission. (u.å.-b). *EU taxonomy for sustainable activities*. <https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities>
- Eurostat. (u.å.). *Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs)*.
- Finans Norge. (2018). *Veikart for grønn konkurransekraft i finansnæringen*. <https://www.finansnorge.no/siteassets/dokumenter/veikart-og-strategier/finans-norges-veikart-for-gronn-konkurransekraft-i-finansnaringen.pdf>
- Finansforetaksloven. (2015). *Lov om finansforetak og finanskonsern*. (LOV-2015-04-10-17). Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2015-04-10-17>
- Finanstilsynet. (2017). *Ansvarlig kapital*. <https://www.finanstilsynet.no/tema/kapitaldekning/ansvarlig-kapital/>
- Finanstilsynet. (2018). *Krav til banker som søker om IRB*. <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2018/krav-til-banker-som-soker-om-a-benytt-irb/>
- Finanstilsynet. (2021). *Krav til IRB-modeller i banker, kredittforetak og finansieringsforetak*. <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/rundskriv/2021/krav-til-irb-modeller-i-banker-kredittforetak-og-finansieringsforetak/>
- Finanstilsynet. (2022a). *Finanstilsynets praksis for vurdering av risiko og kapitalbehov*. <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/rundskriv/2022/finanstilsynets-praksis-for-vurdering-av-risiko-og-kapitalbehov/>

- Finanstilsynet. (2022b). *Informasjonsinnhenting om grønnvasking*. <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2022/informasjonsinnhenting-om-gronnvasking/>
- Finanstilsynet. (2022c). *Veileder til hvitvaskingsloven*. <https://www.finanstilsynet.no/contentassets/7b1a60634567430796fc36ea9b1ae3ac/rundskriv-4-2022-veileder-til-hvitvaskingsloven.pdf>
- Flakke, P. A. (2010). Utviklingen innenfor kredittvurdering og forholdet mellom bank og kunde de siste tiår. *Praktisk Økonomi & Finans*, 26(3), 79–90. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2010-03-10>
- FN-sambandet. (2015). *Tusenårsmålene og veien videre*. <https://www.fn.no/nyheter/tusenaarsmaalene-og-veien-videre>
- FN-sambandet. (2021). *Bærekraftig utvikling*. <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>
- FN-sambandet. (2023). *FNs bærekraftsmål*. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- Gilbert, P., & Miles, J. (2005). *A handbook of research method for clinical & health psychology*. Oxford. https://books.google.no/books?hl=en&lr=&id=kmZ3Yt5pY0YC&oi=fnd&pg=PA65&dq=semi-structured+interviews&ots=UT6lVxIDBy&sig=esFqDDBwYFGDD6fçqyaaZ6radvg&redir_esc=y#v=onepage&q=semi-structured
- GRI. (2022). *Four-in-five largest global companies report with GRI*. <https://www.globalreporting.org/news/news-center/four-in-five-largest-global-companies-report-with-gri/>
- Grunert, J., Norden, L., & Weber, M. (2002). *The Role of Non-Financial Factors in Internal Credit Ratings*. 1–31. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.302689>
- Hanssen, R. W. (2013). Finansiering og kredittvurdering av SMB/Familiebedrifter. *Praktisk Økonomi & Finans*, 29(3), 11–20. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2013-03-03>
- Hayes, A. (2022). *What Is a Covenant? Definition, Meaning, Types and Examples*. <https://www.investopedia.com/terms/c/covenant.asp>
- Hoff, R. & Storli, I. (2005). Risikostyring i DnB NOR. *Praktisk Økonomi & Finans*, 21(3), 63-71. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-2871-2005-03-08>
- Hoffmann, A.C., & Øvrebø, K. (2022). *Bærekraftsundersøkelsen 2022*. https://issuu.com/konsis/docs/bdo_b_rekraftsunders_kelsen_bank_og_finans_2022
- Hoffmann, A.C., & Øvrebø, K. (2023). *Bærekraftsundersøkelsen 2023*. https://issuu.com/konsis/docs/bdo_b_rekraftsunders_kelsen_2023
- Hoffmann, E., Dietsche, C., & Hobelsberger, C. (2018). Between mandatory and voluntary: non-financial reporting by German companies. *NachhaltigkeitsManagementForum | Sustainability Management Forum*, 26(1), 47–63. <https://doi.org/10.1007/s00550-018-0479-6>
- Hvitvaskingsloven. (2018). *Lov om hvitvasking og terrorfinansiering (LOV-2018-06-01-23)*. Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-01-23>
- Höck, A., Klein, C., Landau, A., & Zwergel, B. (2020). The effect of environmental sustainability on credit risk. *Journal of Asset Management*, 21(2), 85–93. <https://doi.org/10.1057/s41260-020-00155-4>
- Iversen, M. L. (2021). *Hvitvasking*. <https://www.okokrim.no/hvitvasking.422268.no.html#:~:text=Hvitvasking%20er%20handlinger%20som%20p%C3%A5,inntekter%20eller%20eiendeler%20ulovlige%20opphav>
- Kim, S., & Li, Z. (. (2021). Understanding the Impact of ESG Practices in Corporate Finance. In *Sustainability* (Vol. 13, Issue 7). <https://doi.org/10.3390/su13073746>

- Kinserdal, F. (2018a). Nye og bedre nøkkeltall i regnskapsanalysen. *Revisjon Og Regnskap*, 7, 22–27.
- Kinserdal, F. (2018b). På tide å ta i bruk nye nøkkeltall i regnskapsanalysen. *Praktisk Økonomi & Finans*, 34(4), 312–326. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2871-2018-04-06>
- Kinserdal, F., & Plenborg, T. (2021). *Financial Statement Analysis* (2nd ed.). Vigmostad & Bjørke.
- Kinserdal, F., Pelja, I., Sjøvik, H. C., & Tronsmoen, T. N. (2021). Hvilke regnskapsmessige nøkkeltall bruker norske banker som lånevilkår, og hvorfor brukes disse? (F). *Magma*, 7. <https://nye.econa.no/faglig-oppdatering/medlemsbladet-magma/7-2021/hvilke-regnskapsmessige-nokkeltall-bruker-norske-banker-som-lanevilkar-og-hvorfor-brukes-disse/>
- Knudsen, C. (2022, December 13). Danske Bank aksepterer milliardbot for hvitvasking. *E24*. <https://e24.no/naeringsliv/i/Q7rW98/danske-bank-aksepterer-milliardbot-for-hvitvasking>
- Martinsen, K. N. (2022). Nye EU-regler for bærekraftige aktiviteter kan gi mer rapportering for mindre bedrifter. <https://www.bdo.no/nb-no/bloggen/nye-eu-regler-for-barekraftige-aktiviteter-kan-gi-mer-rapportering-for-mindre-bedrifter>
- McCalla-Leacy, J., Shulman, J., & Threlfall, R. (2022). *Big shifts, small steps - Survey of Sustainability Reporting 2022*. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/10/ssr-small-steps-big-shifts.pdf>
- Naheem, M. A. (2020). The agency dilemma in anti-money laundering regulation. *Journal of Money Laundering Control*, 23(1), 26–37. <https://doi.org/10.1108/JMLC-01-2016-0007>
- Nehls, K., Smith, B. D., & Schneider, H. A. (2015). *Video-Conferencing Interviews in Qualitative Research*. IGI Global.
- NHO. (u.å.-a). *Bærekraftsrapportering: Treffer nye krav små og mellomstore bedrifter?* <https://www.nho.no/tema/barekraftig-utvikling/artikler/barekraftsrapportering/>
- NHO. (u.å.-b). *EUs taksonomi og handlingsplan for bærekraftig finans*. <https://www.nho.no/tema/energi-miljo-og-klima/artikler/eus-taksonomi-og-handlingsplan-for-barekraftig-finans/>
- NHO. (u.å.-c). *Fakta om små og mellomstore bedrifter*. <https://www.nho.no/tema/sma-og-mellomstore-bedrifter/artikler/sma-og-mellomstore-bedrifter-smb/#:~:text=De%20sm%C3%A5%20og%20mellomstore%20bedriftene.landet%20%E2%80%93%20n%C3%A6r%20700%20milliarder%20kroner.>
- Nordbø, F. (2018). Manglende kvalitet på ikke-finansiell rapportering. *Revisjon Og Regnskap*, 7, 28–29. <https://www.revregn.no/asset/Utgaver/2018/7-28-9.pdf>
- Nordeide, K. (2012). Kredittvurdering som metode for risikoanalyse av kundeporteføljen. *Praktisk Økonomi & Finans*, 28(2), 47–55. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2012-02-07>
- Norges Bank. (2022). *2022: Det norske finansielle systemet - en oversikt*. <https://www.norges-bank.no/aktuelt/nyheter-og-hendelser/Publikasjoner/det-norske-finansielle-systemet/2022-dnfs/innhold/>
- NSRS. (u.å.). *A standard with the small ones in mind*. <https://www.nsr.eu/the-standard/what-is-nrs>
- Ocean Tomo. (u.å.). *Intangible Asset Market Value Study*. <https://oceantomo.com/intangible-asset-market-value-study/>
- Pettersen, S., & Waino, C. M. (2021). *Anti-hvitvaskingsarbeidet i Norge* [NTNU]. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmllui/bitstream/handle/11250/2780554/no.ntnu%3Ainspera%3A82753627%3A84152530.pdf?sequence=1>

- PwC. (2022). *Bærekraftsdirektivet (CSRD) vedtatt i EU - Hva betyr det for din virksomhet?* <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/enighet-om-baerekraftsdirektivet-csrd.html>
- PwC. (2023). *Antihvitvasking og forebygging av økonomisk kriminalitet: komplett guide.* <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/antihvitvasking-og-forebygging-av-oekonomisk-kriminalitet-komplett-guide.html>
- PwC. (u.å.-a). *EUs bærekraftsdirektiv - CSRD.* <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/baerekraftsrapportering/eus-baerekraftsdirektiv-csrd.html>
- PwC. (u.å.-b). *Hva er ESG?* <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/hva-er-esg.html>
- PwC. (u.å.-c). *Rapportering i finansiell sektor (SFDR).* <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/baerekraftsrapportering/baerekraftsrapportering-finansiell-sektor-sfdr.html>
- PwC. (u.å.-d). *Taksonomien.* <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/baerekraftsrapportering/taksonomien.html>
- Regjeringen. (2020). *Antihvitvasking og -terrorfinansiering.* <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/finansmarkedene/antihvitvasking-og--terrorfinansiering/id2688109/>
- Regjeringen. (2023a). *Taksonomien for bærekraftig økonomisk aktivitet.* <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/finansmarkedene/taksonomien-for-barekraftig-okonomisk-aktivitet/id2924859/?expand=factbox2924970>
- Regjeringen. (2023b). *Utredning om bærekraftsrapportering overleveres i mai.* https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en#overview
- Regnskapsloven. (1998). *Lov om årsregnskap m.v.* (LOV-1998-07-17-56). Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56>
- Revisorforeningen. (u.å.-a). *Bærekraftsrapportering.* <https://www.revisorforeningen.no/fag/barekraft/barekraft-for-revisor---kunnskapsportalen/barekraftsrapportering/>
- Revisorforeningen. (u.å.-b). *Rammeverk for bærekraftsrapportering.* <https://www.revisorforeningen.no/fag/barekraft/barekraft-for-revisor---kunnskapsportalen/barekraftsrapportering/rammeverk-for-barekraftsrapportering/>
- Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2012). *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data* (3rd ed.). SAGE.
- Saunders, M. N. K., Lewis, P., & Thornhill, A. (2019). *Research Methods for Business Students* (8th ed.). Pearson.
- Sundalskleiv, L. N. (2021). *SMEs: Key Drivers of the Green Transition.* <https://www.nsr.eu/post/smes-key-drivers-of-the-green-transition>
- Thornam, H., & Higham, J. (2016). Revisjon av «ikke-finansielle» tall bør være en selvfølge for et fremtidsrettet selskap. *Praktisk Økonomi & Finans*, 32(4), 357–365. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2871-2016-04-05>
- UNEP Finance Initiative. (u.å.). *Creating the Future of Banking.* <https://www.unepfi.org/banking/more-about-the-principles/>
- United Nations Industrial Development Organization. (u.å.). *Corporate Social Responsibility.* <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr>

Val, E. (2022). *Why SMEs can't afford to ignore sustainability reporting and how to get started*.
<https://sustainable-business.guide/2022/01/21/why-smes-cant-afford-to-ignore-sustainability-reporting-and-how-to-get-started/>

Verdenskommisjonen for bærekraftig utvikling. (1987). *Vår felles framtid*.
<https://www.nb.no/items/de713b07a1f88b51eb090b925e61e4e6?page=2&searchText=oaiid:%22oai:nb.bibsys.no:998760155934702202%22>

Økokrim. (2022). *Nasjonal risikovurdering 2022*.
<https://www.okokrim.no/getfile.php/5092547.2528.wsnuzijathtml/Nasjonal+risikovurdering+hvitvasking+og+terrorfinansiering+2022-nett.pdf>

Vedlegg 1: Intervjuguide

Del 1 Introduksjon

Diverse formaliteter

- Forklar hensikten med studiet
- Personvern og gjennomgang av samtykkeskjema

Innledende spørsmål:

- Hva er din stilling og ditt arbeidsområde?
- Hvor lenge har du hatt denne stillingen?
- Hvordan definerer dere i xx små og mellomstore bedrifter (SMB-er)?

Del 2 Kredittvurdering

- Hvilke risikovurderinger gjør dere når dere kredittvurderer bedriftskunder?
- Skiller dere mellom finansiell og ikke-finansiell informasjon? Hvordan?
- I hvor stor grad er prosessen automatisert?
- Hva slags risikomodeller legges til grunn - egenutviklede eller ikke?
- Hvordan påvirker bransjeforskjeller risikovurderingen?
 - Kreves annen eller ekstra informasjon av noen bransjer (evt noen selskaper?)
 - Hvordan påvirker størrelsen på kunden risikovurderingen?

Del 3 Finansiell informasjon

- Hva slags finansiell informasjon henter dere inn om bedriftskunder?
- Spesifikke nøkkeltall? Hvilke?
- Hvordan bruker dere denne informasjonen?
- Finansielle covenants – hvordan bruker dere covenantskrav?

Del 4 Ikke finansiell-informasjon

- Hva legger dere i begrepet *ikke-finansiell informasjon*?
- Hva slags ikke-finansiell informasjon henter dere inn?
- Hvordan vekter dere denne informasjonen i forhold til finansiell informasjon?
 - Er vektingen ulik på tvers av bransjer?
 - Har denne vektingen endret seg i løpet av de siste årene?

Del 4a: Ikke-finansiell informasjon om marked og nøkkelpersoner

- Hva slags ikke-finansiell informasjon om marked og nøkkelpersoner (eiere, ledelse etc.) henter dere inn?
- Hvordan hentes den inn?
- *Hvordan* brukes denne informasjonen?
- Er det forskjell på hva slags informasjon dere henter inn og hvordan dere bruker den *ut ifra bransje*?
- *Hvem* henter inn informasjonen? (egne ansatte, roller etc?)

Del 4b: Ikke-finansiell informasjon om AHV rutiner

- Hva slags ikke-finansiell informasjon om anti-hvitvasking, -terrorfinansiering og midlenes opprinnelse henter dere inn?
- Hvordan hentes den inn?
- *Hvordan brukes denne informasjonen?*
- Er det forskjell på hva slags informasjon dere henter inn og hvordan dere bruker den *ut ifra bransje? (hva med selskapsnivå?)*
- *Hvem henter inn informasjonen?*

Del 4c: Ikke-finansiell informasjon om bærekraft/ESG

- Hva slags ikke-finansiell informasjon om bærekraft/ESG henter dere inn?
- Hvordan hentes den inn? (Er dere kjent med om kunden evt bruker et rapporteringsrammeverk?)
- *Hvordan brukes informasjonen dere henter inn?*
- Er det forskjell på hva slags informasjon dere henter inn og hvordan dere bruker den *ut ifra bransje?*
- *Hvem henter inn informasjonen?*

→ Hvordan vektes disse tre bolkene i forhold til hverandre?
(Er vektingen ulik på tvers av bransjer?)

→ Kan ikke-finansiell informasjon *alene* være avgjørende for om kunden får lån?

→ Kan ikke-finansiell informasjon *alene* være avgjørende for hva slags type lån kunden kan få? (Pris, grønne lån?)

Del 5 Kvalitetssikring av ikke-finansiell informasjon

- Hva gjør dere for å kvalitetssikre den ikke-finansielle informasjonen som innhentes?
- Hva gjør dere for å avdekke potensiell «grønnvasking» eller annen regnskapsmanipulasjon?
- Hvilken rolle spiller ressursbegrensninger i bankens innhenting av ikke-finansiell informasjon?

Del 6 Bankens rolle i det grønne skiftet

- Mener dere at dere som finansinstitusjon har en viktig rolle eller et potensielt ansvar i det grønne skiftet (ut over det som er lovfestet i dag)?
- Hva slags incentiver har banken for å inkludere bærekraftsinformasjon i kredittvurderingen?
- Har dere endret praksis for hvordan dere henter inn informasjon etter dere ble underlagt taksonomien i jan 2023?
- Har dere spesifikke tiltak for å pushe deres bedriftskunder i en grønnere retning, eller forberede dem på at de trolig vil bli underlagt et regelverk i årene som kommer?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Informasjon om forskningsprosjektet: *Hvordan vektlegger norske banker ikke-finansiell informasjon i sin kredittvurderingsprosess av små og mellomstore bedrifter?*

I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for dette forskningsprosjektet og hva prosjektet innebærer for deg.

Formål

Innføring av nye lovverk i EU stiller krav til at foretak av en viss størrelse må rapportere om hvilke deler av deres omsetning som kommer fra bærekraftige aktiviteter, som videre vil ha betydning for selskapenes finansiering. Små og mellomstore bedrifter i Norge omfattes ikke direkte av det nye lovverket - ifølge Revisorforeningen er argumentasjonen bak dette «at små og mellomstore selskaper ofte møter krav om bærekraftsinformasjon fra banker eller i forbindelse med anbud».

99 prosent av bedriftene i Norge er små og mellomstore bedrifter, og de bidrar med nesten halvparten av verdiskapningen fra norske bedrifter.

Vi ønsker å undersøke hva slags risikovurderinger store norske banker gjør ved kredittvurdering av bedriftskunder (SMB-er), med hovedvekt på hva slags ikke-finansiell informasjon som brukes og hvordan denne informasjonen brukes.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Handelshøyskolen ved universitetet i Agder, institutt for økonomi er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor er du inkludert i studien?

Populasjonen i vår studie er store norske banker med kunder innenfor SMB-markedet. Vi utfører et strategisk utvalg bestående av 4-6 utvalgsenheter.

Deres virksomhet oppfyller våre utvalgsriterier, og vi ønsker derfor å ha dere med i undersøkelsen. Vi ønsker å snakke med minst én representant fra kredittgivning (bedriftsmarkedet – små og mellomstore bedrifter).

Hva innebærer prosjektet for deg?

Dersom dere ønsker og har mulighet til å delta i forskningsprosjektet, vil vi ha et intervju med deg/dere. Både Andreas Aalberg og Heidi Rønnevig Andersen vil være med under intervjuet, og det vil ta cirka 45-60 minutter. Det vil gjøres lydopptak underveis. Intervjuet gjøres fysisk eller digitalt, alt etter hva som passer.

Du kan protestere

Du kan når som helst protestere mot at du inkluderes i dette forskningsprosjektet, og du trenger ikke å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du velger å protestere.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

- Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet.
- Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.
- Vi vil bare bruke informasjonen om deg til å besvare våre forskningsspørsmål.

- Vi vil ikke dele din informasjon med andre. Det er kun forskerne som har tilgang til informasjonen.
- Vi passer på at ingen kan få tak i informasjonen som vi samler inn om deg.
- Vi lagrer all informasjon fra intervjuet (opptak) på et kryptert lagringsområdet på Universitetet i Agder sin server, slik at kun Andreas Aalberg og Heidi Rønnevig Andersen har tilgang.
- Personopplysninger og samtykkeskjemaer vil bli oppbevart i papirformat.
- Vi følger loven om personvern. Vi vil anonymisere intervjukandidater og banker i oppgaven. Vi kommer til å erstatte navn på banken og kandidatene slik at de er uidentifiserbare.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Forskningsprosjektet avsluttes 01.06.2023. All informasjon, lydopptak og kontaktinformasjon vil slettes senest på dette tidspunktet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg fordi forskningsprosjektet er vurdert å være i allmennhetens interesse, men du har anledning til å protestere dersom du ikke ønsker å bli inkludert i prosjektet.

På oppdrag fra Handelshøyskolen ved universitetet i Agder, institutt for økonomi, har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandørs personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å protestere
- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer eller å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Handelshøyskolen ved universitetet i Agder, institutt for økonomi, ved Terje Heskestad (veileder) på telefon xx. Andreas Aalberg (student) på telefon xx. Heidi Rønnevig Andersen (student) på telefon xx.

Vårt personvernombud: Trond Hauso på epost xx eller telefon xx.

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen av prosjektet som er gjort av Sikt's personverntjenester, kan du ta kontakt med:

Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon xx.

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjonen om prosjektet Hvordan vektlegger norske banker ikke-finansiell informasjon i sin kredittvurderingsprosess av SMB-er? og jeg har fått muligheten til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju
- At personopplysninger om meg og min arbeidsgiver behandles med anonymitet prosjektet.

Jeg samtykker til at opplysningene mine kan behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Godkjent søknad fra NSD

Vurdering av behandling av personopplysninger

Skriv ut

01.02.2023

Referansenummer

927613

Vurderingstype

Automatisk

Dato

01.02.2023

Prosjekttittel

Norske forretningsbankers bruk av ikke-finansiell informasjon ved kredittvurdering av små og mellomstore bedrifter

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Agder / Handelshøyskolen ved UiA / Institutt for økonomi

Prosjektansvarlig

Terje Heskestad

Student

Andreas Aalberg

Prosjektperiode

01.01.2023 - 01.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 01.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Vedlegg 5: Diskusjonsnotat – Andreas Aalberg

I forbindelse med masteroppgaven stiller Handelshøyskolen UiA krav til at studentene skal utforme et diskusjonsnotat, som skal reflektere hva man har lært gjennom masterprogrammet. Diskusjonsnotatet utarbeides med utgangspunkt i masteroppgavens innhold, og hvordan dette kan relateres til begrepet «ansvarlighet».

Presentasjon av oppgaven

Masteroppgaven tar for seg problemstillingen *«hvordan vektlegger store norske banker ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen av små og mellomstore bedrifter?»*. Utgangspunktet for oppgaven er innføringen av lovverk som skjerper kravene til hvordan bankene vurderer bærekraft i kredittvurderingen (Revisorforeningen, u.å.). Dette gjør at bankene får en økning i tids -og ressursbruk i kredittvurderingsprosessen av bedrifter. Samtidig er det mange andre variabler som skal tas i betraktning i en slik prosess, og det er følgelig interessant å se hvordan effekten av skjerpede lovkrav påvirker prosessen i sin helhet. Særlig interessant er det å se på hvordan kredittvurderingen av små og mellomstore bedrifter (SMB) påvirkes av dette. Både bankene og SMB mangler erfaring på bærekraftsområdet, og mangel på standardisering av innhenting og bruk av bærekraftsdata skaper ytterligere utfordringer (Buen, et al., 2022). Dette kan potensielt være et hinder i EUs ambisiøse planer i det grønne skiftet.

Oppgaven søker å kartlegge hvordan finansiell og ikke-finansiell informasjon vektlegges i kredittvurderingsprosessen. Den ikke-finansielle informasjonens ulike elementer vurderes også opp mot hverandre. Faktorer som incentiver og bankenes potensielle ansvar og rolle i det grønne skiftet, ses i relasjon til vurdering, vektning og viktigheten av finansiell og ikke-finansiell informasjon.

Oppgavens metode

Innhenting og bruk av ikke-finansiell informasjon er et område hvor bankene har en del ulik praksis på grunn av endringer i lovkrav og manglende standardisering. Det er dermed ikke enkelt å finne gode kvantitative variabler som kan sammenlignes på tvers av bankene. I tillegg finnes det ikke noe tydelig konsensus i teorien om begrepene «ikke-finansiell informasjon» og «SMB». Valg av datainnsamlingsmetode falt derfor ved bruk av kvalitativ metode, i form av dybdeintervjuer med bankene.

Funn

For bankene veier finansielle informasjonen tyngst, noe som samsvarer med teorien (Kinserdal & Plenborg, 2021). Våre resultater trekker i retning av at ikke-finansiell informasjon stadig blir viktigere, i likhet med teorien (Revisorforeningen, u. å.). Bankene synes at de ikke-finansielle elementene er vanskelig å vekte opp mot hverandre. Dermed ble det interessant å se på hvordan ressursbruk på de ulike områdene henger sammen med bankenes oppfatning av viktigheten til hvert element.

Finansiell informasjon vurderes først, deretter informasjon om bedriftens eiere, nøkkelpersoner og marked. Videre er det viktig at bankene vurderer midlenes opprinnelse og sannsynlighet for tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering. Til slutt vurderes bærekraftstiltak. Alle de ulike elementene kan føre til at banken velger å diskvalifisere kunden fra å få lån.

Tiden og ressursene som brukes på de ulike elementene henger ikke sammen med bankenes oppfatning av viktighet. Bankene oppfatter eierinformasjon som den viktigste ikke-finansielle informasjonen, men bruker mindre tid på innhenting av slik informasjon enn bærekraft og antihvitvasking. Dette er fordi dette i større grad er i bankens egeninteresse med tanke på risikoreduksjon, mens antihvitvasking og bærekraft er noe bankene er pålagt å innhente informasjon om på grunn av lov.

Ansvarlighet

Ansvarlighet kan knyttes opp til denne oppgaven på mange måter, og denne delen av diskusjonsnotatet vil redegjøre for dette. Først vil bankens ansvar i det grønne skiftet drøftes. Deretter vil attestasjonskrav og grønnvasking undersøkes. I forbindelse med dette vil også revisors rolle dras inn i drøftingen. Antihvitvaskingslovgivningens påvirkning på banken vil så vurderes. Til slutt vil etiske vurderinger rundt arbeidet med oppgaven presenteres.

Rolle i det grønne skiftet

Innføringen av CSRD fører til at antall rapporteringspliktige bedrifter i EU vil øke fra 11 600 til om lag 49 000. Kravene om rapportering vil derimot ikke gjelde for små og mellomstore bedrifter. CSRD begrunner dette i at små og mellomstore bedrifter blant annet møter krav om bærekraftsinformasjon når de søker lån fra bankene (Revisorforeningen, u.å.). Dette indikerer

en holdning fra EU om at banker skal ta en del av ansvaret i omstillingen til en grønnere økonomi.

Små og mellomstore bedrifter er avhengige av å hente kapital fra bankene fordi de ikke har like enkelt for å finansiere seg gjennom kapitalmarkedene. Når bankene får økt informasjonsbehov, vil SMB måtte innrette seg. Både bankene og SMB mangler prosesser som fanger opp bærekraftsinformasjon, som gjør at arbeidet på området antakelig vil bli svært krevende for begge parter (Buen et al., 2022).

Man kan stille spørsmålsteget ved hvorvidt det er rimelig å pålegge bankene dette ansvaret. I likhet med andre bedrifter, har banker et behov for å være profitabel. Med økende krav til rapportering av andelen utlån som går til grønne prosjekter, øker tiden bankene bruker på å vurdere utlån (Asker, 2022). Bankene har like strenge krav ved vurdering av utlån til små bedrifter som til store bedrifter. Små bedrifter låner mindre penger av banken, og dermed gjør vurderingskravene at bankene bruker mye tid på noe de får lite inntjening fra (Buen, et al., 2022). Denne oppfatningen stemmer overens med funn fra masteroppgaven.

Bankene har en sentral rolle i samfunnet, og som finansieringsinstitusjon har de stor påvirkning på samfunnsøkonomien. Bankens viktighet i det grønne skiftet er dermed udiskutabel (De Sá, 2022). Gjennom resultatene fra masteroppgaven, kommer det tydelig frem at alle bankene kjenner på et ansvar i det grønne skiftet. Bankene tilbyr grønne produkter til sine kunder, noe de begrunner i samfunnsansvar (Hoffmann & Øvrebø, s. 15, 2023). I vår undersøkelse får vi samme svar, hvor det poengteres at det ikke ligger noen direkte økonomiske incentiver i å tilby grønne produkter til kundene. Følgelig kan det argumenteres for at samfunnsansvaret bankene kjenner på er med på å veie opp for skjevheten mellom ressursbruk og inntjening.

Det grønne skiftet fører til at mange interessenter også skifter fokus. Dermed er ikke incentivene for å inkludere bærekraftsinformasjon i kredittvurdering *kun* knyttet til et ønske om å imøtekomme lovkrav. Bankene vil åpenbart jobbe for å sikre fremtidig inntjening gjennom å vise omverden at de tar bærekraft på alvor. Dette vises gjennom våre funn, hvor bankene forteller at omdømme er en viktig faktor her.

CSRD og Taksonomien vil antakelig være løsningen på skjevforholdet mellom ressursbruk og inntjening for bankene i forbindelse med utlån til SMB. Likevel er det en lang vei dit enda. Antakeligvis vil det ta noen år før prosessen er godt effektivisert. Kanskje må bankene akseptere en noe lavere inntjening i årene som kommer for å sikre fremtidig inntjening?

Dersom det grønne skiftet skal gjennomføres slik EU ønsker, må alle ta sin del av ansvaret. Bankenes del av ansvaret vil være betydelig og kan i stor grad ligge i deres arbeid med utlån til små og mellomstore bedrifter. På denne måten vil de kunne dytte SMB-markedet i en grønnere retning, slik EU «forventer».

Grønnvasking og attestasjon

Grønnvasking er et problem som oppstår i forbindelse med den grønne omstillingen, og er definert av Finanstilsynet som «udokumentert og potensielt villedende fremstilling av virksomheter eller produkter som grønne eller bærekraftige» (Finanstilsynet, 2022b). Dette er med andre ord en trussel for presis bærekraftsinformasjon (Chen et al., 2018).

Våre funn sier at bankene ikke gjør mye på dette området når det gjelder utlån til SMB. Spørsmålet er om det er naturlig at de skal gjøre det på akkurat dette området. Argumentasjonen fra bankene er at grønnvasking på SMB-nivå skjer i så liten skala at det er ubetydelig. Dersom bankene skulle brukt enda mer ressurser på innhenting av bærekraftsinformasjon for potensielt kunne avdekke noe mer grønnvasking, hadde skjevheten mot inntjeningen blitt enda større. Banken har mange interessenter å ta hensyn til, som heller ønsker at den sikrer inntjening. Dermed kan det argumenteres for at bankenes løsning på dette feltet er den mest ansvarlige, fordi de maksimerer nytten av ressursene sine.

Innføringen av CSRD medfører som nevnt bedre mekanismer for rapportering og innhenting av bærekraftsinformasjon. I tillegg kommer krav til attestasjon av bærekraftsdata for de største selskapene (Revisorforeningen, u.å.). Dette vil sannsynligvis motvirke grønnvasking, og redusere ressursbruk for bankene.

Revisors rolle

Gjennom attestasjonskravet blir blant annet revisorer en svært viktig figur i det grønne skiftet. Det er vanskelig å se eksakt hvordan dette vil utspille seg. Det legges opp til at attestasjonen skal gjøres med moderat sikkerhet, men dette kan endre seg (Revisorforeningen, u.å.). Likevel kan man se for seg en del generelle utfordringer i forbindelse med attestasjon av bærekraftsdata.

ISA 500 sier at revisor må sikre at informasjon er relevant, pålitelig og nøyaktig ved innsamling av revisjonsbevis (ISA 500). Sikring av relevant informasjon er vanskelig fordi man ikke nødvendigvis vet hva som er relevant informasjon i de forskjellige bedriftene. Taksonomien

klassifiserer bærekraftige aktiviteter, noe som gjør dette enklere. Likevel vil det sannsynligvis ta tid før ordentlig gode rutiner på området er opparbeidet. Pålitelighet og nøyaktighet blir utfordrende fordi bærekraftsinformasjon kan være mangfoldig og kompleks. Manglende standarder og systemer for dette på både selskapenes og revisors side er noe som gjør sammenligning av data vanskelig, i likhet med problematikken for bankene.

Det stilles høye krav til profesjonalitet og etisk atferd i rollen som revisor (Revisorloven, 2020). Prosessen med å lære seg attestasjon av slik data vil antakeligvis være tidkrevende og kompleks, og by på mange flere utfordringer enn presentert her. Det er naturligvis svært viktig at revisor opptrer ansvarlig og hensyntar disse utfordringene i arbeidet med attestasjon av bærekraftsdata.

Hvitvasking

Hvitvaskingsloven (2018) §4 identifiserer banker som rapporteringspliktige (hvvl., 2018, §4). Dette innebærer et stort ansvar og mye arbeid for bankene, hvor de må vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering tilknyttet sin virksomhet (hvvl., 2018, §§6 og 7). Bankene må gjøre tiltak som medfører innhenting av mye informasjon fra sine kunder gjennom både kvalitative og kvantitative tiltak (Finanstilsynet 2022a). Ball et al. (2020) sine funn sier at banker synes hvitvaskingsarbeidet har en høy kostnad, noe som følger til variasjoner i etterlevelsen av regelverket (Ball et al., 2020; Økokrim, 2022). I tillegg skaper det enorm informasjonsbyrde overfor kunden, noe kunden ikke alltid er like fornøyd med ifølge våre egne funn.

Myndighetenes sanksjoner for mangelfull etterlevelse av hvitvaskingsloven er harde (Knudsen, 2022). Incentivene for å innhente store mengder informasjon fra kunden for å fjerne tvil om midlenes opprinnelse bunner i stor grad i ønsket om å følge loven og unngå sanksjoner. Dette viser også våre empiriske funn presentert i masteroppgaven.

Her kan det se ut som at balansen mellom sanksjonering og byrden av å innhente informasjon ikke henger godt sammen. Empiri viser at bankene synes det er naturlig at de har dette ansvaret, og at de tar stolthet i jobben med kriminalitetsbekjempelse på vegne av myndighetene. Dog synes de at konsekvensene for «brudd» ikke burde være så harde.

Etiske vurderinger

Når man samler inn data gjennom dybdeintervjuer er det veldig viktig å opptre ansvarlig og med god etisk atferd. Her er det viktig at man ivaretar konfidensialiteten og interessene til informantene som deltar i prosjektet. Alle informanter ble anonymisert og data ble behandlet på en slik måte at den ikke kan spores tilbake til spesifikke deltakere. Deltakerne hadde til enhver tid muligheten til å trekke seg fra prosjektet. Det er også viktig at dataen som innhentes ivaretas på en slik måte at den ikke kan havne på avveie. Dataen ble innhentet ved bruk av en godkjent diktafon (kryptert enhet), utlevert av universitetet, og slettes ved prosjektets slutt, 01.06.23.

Ansvarlighet i bruken av primærdata er sentralt for å sikre en god oppgave. Dette dreier seg om å hele tiden opptre objektivt og å behandle dataen man har samlet på en ærlig måte. Å opprettholde komplett objektivitet til enhver tid er en vanskelig oppgave. Vi har gjennom oppgaven forsøkt, så langt det er mulig, å opptre objektivt. Dette for å sikre en så ærlig fremstilling av problemstillingens løsning som mulig.

Oppsummering

Dette diskusjonsnotatet har tatt for seg hvordan begrepet «ansvarlighet» kan relateres til masteroppgaven. Oppgavens bakgrunn, metode og funn ble presentert innledningsvis. Deretter drøftes begrepet i forhold til ulike viktige faktorer i masteroppgaven.

Bankens rolle i det grønne skiftet er udiskutabelt viktig. Dersom den grønne omstillingen skal gjennomføres slik EU ønsker, vil bankene muligens måtte ta sin del av ansvaret gjennom tap av inntjening. Dette på grunn av økt tidsbruk ved vurdering av bærekraftsinformasjon i utlånsprosessen til bedrifter. Dette gjelder spesielt SMB.

Grønnvasking er et område bankene ikke bruker mye tid på, på SMB-nivå. Dette grunnet ansvarlig prioritering av ressursbruk. Kravet om attestasjon av bærekraftsdata vil antakelig løse dette på sikt, understreker videre viktigheten av revisors rolle i årene som kommer.

Når det gjelder hvitvasking er bankene tydelige på at de gjerne tar dette ansvaret, men at sammenhengen mellom ansvaret og sanksjonsbyrde ikke er korrekt balansert. Avslutningsvis

oppsummeres etiske vurderinger, hvor etisk atferd og ansvarlig opptreden i forskningssammenheng drøftes.

I sum representerer alle disse elementene måter vår masteroppgave kan relateres til begrepet «ansvarlighet».

Referanser:

- Asker, L. (2022, 19. januar). *EUs grønne reguleringsbølge – en oversikt og status*. DNB. <https://www.dnb.no/dnbnyheter/no/samfunn/eu-og-taksonomi>
- Ball, K., Canhoto, A., Daniel, E., Dibb, S., Meadows, M., & Spiller, K. (2020). Organizational tensions arising from mandatory data exchange between the private and public sector: The case of financial services. *Technological Forecasting and Social Change*, 155, 119996. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.119996>
- BDO. (2023). *ESG-vurderinger i kredittprosesser for bedriftskunder*. https://www.bdo.no/nb-no/bransjer/bank-forsikring-og-finans/baerekraft/baerekraft-i-kreditt?fbclid=IwAR0XzOqmZ8WdXb9_FlpkSgYLgfzX9m7UE9RtmXiBXNL7OBGvy8MDC45oVQ4
- Buen, J., Eikseth, M.G., Harper, P., Rekdal, S.B., & Timberlid, K.K. (2022). *Hvordan kan banker vurdere ESG-risikoen i lån til små og mellomstore bedrifter?* Magma. <https://nye.econa.no/faglig-oppdatering/medlemsbladet-magma/1-2022/hvordan-kan-banker-vurdere-esg-risikoen-i-lan-til-sma-og-mellomstore-bedrifter/>
- Chen, C. H., Luu, B. Van, & Yu, E. P. yi (2020). Greenwashing in environmental, social and governance disclosures. *Research in International Business and Finance*, 52, 101192. <https://doi.org/10.1016/J.RIBAF.2020.101192>
- de Sá, M. (2022). *ESG and Banks: Towards Sustainable Banking in the European Union BT - The Palgrave Handbook of ESG and Corporate Governance* (P. Câmara & F. Morais, Eds.; pp. 375–398). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-99468-6_19
- Finanstilsynet. (2022b). *Veileder til hvitvaskingsloven*. <https://www.finanstilsynet.no/contentassets/7b1a60634567430796fc36ea9b1ae3ac/rundskriv-4-2022-veileder-til-hvitvaskingsloven.pdf>
- Finanstilsynet. (2022c). *Informasjonsinnhenting om grønnvasking*. <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2022/informasjonsinnhenting-om-gronnvasking/>
- Hoffmann, A.-C., & Øvrebø, K. (2023). *Bærekraftsundersøkelsen 2023*. https://issuu.com/konsis/docs/bdo_b_rekraftsunders_kelsen_2023
- Hvitvaskingsloven. (2018). *Lov om hvitvasking og terrorfinansiering* (LOV-2018-06-01-23). Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-01-23>

- International Auditing and Assurance Standards Board. *Internasjonal revisjonsstandard 500 (2009)*. Revisorforeningen. <https://www.revisorforeningen.no/globalassets/fag/standarder-og-veiledninger/revisjonsstandardene/pr-20032023/isa-500-0922-20032023.pdf>
- Kinserdal, F., & Plenborg, T. (2021). *Financial Statement Analysis* (2nd ed.). Vigmostad & Bjørke.
- Knudsen, C. (2022, December 13). Danske Bank aksepterer milliardbot for hvitvasking. *E24*. <https://e24.no/naeringsliv/i/Q7rW98/danske-bank-aksepterer-milliardbot-for-hvitvasking>
- Revisorforeningen. (u.å.). *Bærekraftsrapportering*. Revisorforeningen. <https://www.revisorforeningen.no/fag/barekraft/barekraft-for-revisor---kunnskapsportalen/barekraftsrapportering/>
- Revisorloven. (2020). *Lov om revisjon og revisorer (revisorloven) (LOV-2020-11-20-128)*. Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2020-11-20-128>
- Økokrim. (2022). *Nasjonal risikovurdering 2022*. <file:///Users/heidironnevigandersen/Downloads/Nasjonal+risikovurdering+hvitvasking+og+terro+finansiering+2022-nett.pdf>

Vedlegg 6: Diskusjonsnotat – Heidi Rønnevig Andersen

Dette diskusjonsnotatet er utarbeidet i forbindelse med fullføring av mastergrad ved Handelshøyskolen UiA. Innledningsvis presenteres masteroppgavens problemstilling, hovedtemaer og funn, som deretter drøftes opp mot begrepet «ansvarlighet».

Presentasjon av masteroppgaven

Problemstillingen i denne masterutredningen er: *Hvordan vektlegger store norske banker ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingsprosessen av små og mellomstore bedrifter?*

Formålet med oppgaven er å få en bedre forståelse av de vurderinger banker foretar seg før de inngår kundeforhold med bedrifter. Målet er å undersøke hvordan ikke-finansiell informasjon vektlegges i forhold til den finansiell informasjon. Oppgaven drar frem tre typer ikke-finansiell informasjon som representerer tilleggsrisikoer for bankene: 1) informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked, 2) informasjon om antihvitvasking, terrorfinansiering og midlenes opprinnelse, og 3) bærekraftsinformasjon. Disse er identifisert som særlig viktige gjennom det teoretiske grunnlaget, og ble bekreftet ytterligere i dybdeintervjuene.

I oppgaven analyseres kvalitative data innhentet gjennom dybdeintervju med kredittansvarlige i bankene. For å besvare problemstillingen best mulig, tok spørsmålene utgangspunkt i *hva* slags informasjon bankene henter inn, *hvordan* den hentes inn, og *hvordan* den brukes. Deretter er det interessant å se hvordan bankene vektlegger den ikke-finansielle informasjonen i forhold til den finansielle, samt hvordan de ulike typene ikke-finansiell informasjon vektlegges i forhold til hverandre. Oppgaven undersøker videre hvilke incentiver banken har for å inkludere ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingen. I tilknytning til bankens bruk av bærekraftsinformasjon, har vi søkt en forståelse for hvordan bankene anser deres rolle i den bærekraftige omstillingen, og om de som finansieringsinstitusjon føler på et samfunnsansvar.

Funnene våre viser at den finansielle informasjonen er viktigst for bankene i kredittvurderingsprosessen. Denne informasjonen utgjør kjernen for en beregning av kredittrisiko, og gir banken en indikasjon på kundens betjeningsevne. Dette samsvarer med det teoretiske grunnlaget (Kinserdal & Plenborg, 2021; Flakke, 2010). Kundens nåværende og fremtidige betjeningsevne kan imidlertid også påvirkes av ikke-finansiell informasjon. Slike opplysninger kan avdekke potensielle tilleggsrisikoer, og gi banken et mer helhetlig bilde av kundens virksomhet og posisjon (Altman et al., 2008; Ciampi et al., 2021; Flakke, 2010;

Grunert et al., 2002; Kinserdal & Plenborg, 2021; Nordeide, 2012, BDO 2023). Funnene bekrefter denne sammenhengen. Dette viser at ikke-finansiell informasjon er viktig for bankene. Det fremkommer i empirien at denne informasjonen kan påvirke og endre det finansielle utgangspunktet for kredittverdigheten.

Av den ikke-finansielle informasjonen er det eier- og markedsinformasjon som utpeker seg som viktigst. Dette er et interessant funn som understreker viktigheten av at bedriftseierne er kompetente og at banken må ha tillitt til dem. Deretter kommer informasjon om antihvitvask, tett etterfulgt av bærekraftsinformasjon. Det vises videre at ressursbruk og viktighet ikke samsvarer, og at bankene bruker mer tid på både antihvitvasking og bærekraft, enn på eierinformasjon og markedsanalyse. Funnene kan knyttes til bankens incentiver for å inkludere informasjonen. Det tidkrevende arbeidet med antihvitvask og bærekraft begrunnes i stor grad med at det er lovpålagt. I tillegg har vi sett at innhentingsprosessen av bærekraftsinformasjon fra SMB byr på utfordringer (Hoffmann & Øvrebø, 2023; Buen et al., 2022). Empirien indikerer at ikke-finansiell informasjon blir viktigere og viktigere for bankene, men at incentiver spiller en viktig rolle for hvilken informasjon som vektlegges.

Ansvarlighet

Masteroppgavens problemstilling kan knyttes direkte til begrepet «ansvarlighet», i form av hvordan bankene hensyntar ulike risikofaktorer og samfunnsansvar i kredittvurderingen. Når de inkluderer ikke-finansiell informasjon, viser bankene ansvarlighet ved at de hensyntar faktorer som går utover de rent økonomiske.

For eksempel vil deres vurdering av eier- og markedsinformasjon gi økt innsikt i bedriftens ledelse og kompetanse, hvilket er viktig for å vurdere risiko tilknyttet driften og kundens langsiktige stabilitet. Dette viser at bankene tar ansvar for å sikre pålitelige og kompetente bedriftseiere. Ved å inkludere informasjon om antihvitvasking, terrorfinansiering og midlenes opprinnelse, viser bankene ansvarlighet ved at de deltar i bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Dette er med på å sikre og opprettholde et pålitelig og transparent finansmarked. Bankene opptrer videre med ansvarlighet ved at de inkluderer bærekraftsinformasjon i kredittvurderingsprosessen. Dermed hensyntas miljømessige, sosiale og styringsmessige forhold i sin helhet. Dette indikerer at bankene erkjenner sin rolle i den bærekraftige omstillingen, og at de tar ansvar for å tilrettelegge for bedrifter som har en positiv påvirkning på miljøet og samfunnet.

Spørsmålet videre er hva bankenes ansvarlige atferd begrunnes i. Dette knyttes til hvilke incentiver de har for å inkludere den ikke-finansielle informasjonen i kredittvurderingen. Incentivene kan være både lovregulerte og drevet av et eget ønske om å være ansvarlige finansieringsinstitusjoner. Oppgavens funn tyder på at incentivene består i en blanding av lovkrav, egeninteresse i form av redusert kredittrisiko, opprettholdelse av renommé, samt utøvelse av samfunnsansvar.

Lovregulerte incentiver refererer til juridiske krav og retningslinjer bankene må følge. Vi har sett at norske banker er rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven, hvor de er pålagt å undersøke og bekrefte kundens identitet, vurdere risiko for hvitvasking og risiko tilknyttet midlenes opprinnelse, samt bidra til å hindre økonomisk kriminalitet (Hvitvaskingsloven, 2018, §§ 6 og 7). Videre må de forholde seg til retningslinjer for bærekraftsrapportering, og den ventede innføringen av CSRD, som betyr at de må øke omfanget av informasjonsinnhenting fra sine kunder (BDO, 2023, s. 23). Inkludering av informasjon om eiere, nøkkelpersoner og marked er ikke direkte lovpålagt, men kommer delvis som et indirekte krav via hvitvaskingsloven som pålegger innhenting av informasjon om rettmessige eiere og midlenes opprinnelse.

Utover de lovregulerte incentivene kan bankene også ha et eget ønske om å være ansvarlige finansieringsinstitusjoner ved å utøve samfunnsansvar. For eksempel kan ansvarlighet være en del av bankens verdier og dens overordnede strategi. Konseptet *Corporate Sustainable Responsibility* (CSR) refererer til handlinger og initiativer innen næringslivet, der målet er å hensynta miljømessige og sosiale forhold i tillegg til de økonomiske (United Nations Industrial Development Organization, u.å.). For bankene vil dette innebære at de tar hensyn til de økonomiske, sosiale og miljømessige effektene av deres utlånsvirksomhet. Dette inkluderer hvordan de påvirker samfunnet gjennom både finansielle tjenester og investeringer, men også deres forhold til kunder og ansatte (UNEP Finance Initiative, u.å.) Banker kan vise ansvarlighet gjennom å implementere diverse CSR-tiltak. For eksempel kan de sette søkelys på etisk investering og finansiering, hvor kundeporteføljen utformes etter etiske retningslinjer, slik at investering i kontroversielle og skadelige aktiviteter eller drift der det begås brudd på menneskerettigheter, unngås.

Alle bankene i undersøkelsen har forpliktet seg til å følge FNs seks prinsipper for ansvarlig bankdrift. Dette er et annet eksempel på hvordan bankene utøver og erkjenner ansvarlighet. Prinsippene for ansvarlig bankdrift omhandler: tilpasning, påvirkning og målsetting, kunder,

interessenter, forretningsetiske forhold og kultur, og åpenhet og ansvarlighet (UNEP Finance Initiative, u.å.). Funnene våre tyder videre på at bankenes identifisering som en ansvarlig samfunnsaktør, også er viktig for omdømme. Godt omdømme er gunstig for å opprettholde markedsandeler, som videre er viktig for bankens fremtidige inntjening. Dette indikerer empirien i vår forskningsstudie.

Videre kan det tenkes at bankens ansvarlige atferd til en viss grad er drevet av økende forventninger fra interessenter, herunder investorer, kunder og samfunnet generelt. Det kan tenkes at bankene føler på et press for å vise interessenter at de tar ansvar, og at de er aktive i den bærekraftige utviklingen. På et vis har de ikke noe annet valg, hvilket understrekes i empirien som et incentiv i seg selv. Dersom de faller bak i utviklingen, klarer de ikke å holde seg relevant, og kundeporteføljen kan ta skade av dette.

Funnene i oppgaven viser tydelig at alle bankene identifiserer seg som viktige samfunnsaktører i den grønne omstillingen. Samtlige erkjenner følelsen av et stort ansvar og en viktig rolle som finansieringskilde i samfunnet. Det er dog en blanding av lovpåleggelse, vedlikehold av omdømme og sikring av fremtidig inntjening, som utgjør bankenes motivasjon. Det er enstemmighet rundt at bankenes bidrag i den grønne omstillingen må skje gjennom kundeporteføljen, hvilket samsvarer med hva teorien sier (Hoffmann & Øvrebø, 2023). Det er imidlertid her oppgaven adresserer problematikken rundt bankens utfordrende innhentingssprosess av bærekraftsinformasjon hos SMB. Dette fordi det foreløpig ikke foreligger standardiserte rapporteringskrav.

Innføringen av EU-taksonomien og CSRD øker bankenes behov for å innhente bærekraftsdata fra kundene. Samtidig er det stor variasjon i tilgangen på bærekraftsinformasjon basert på bransje og selskapenes størrelse (A.-C. Hoffmann & Øvrebø, 2023). Buen et al. (2022) påpeker at lovkravene som stilles til bærekraftsvurderinger er krevende for både bankene og SMB grunnet manglende erfaring og kompetanse hos begge parter. Videre problematiseres mulige konsekvenser ved innføringen av CSRD. Her trekkes frem en potensiell økning i bruk av ressurser som ikke vil gjenspeiles i bankens inntjening. Lån til SMB utgjør ofte små beløp, og det argumenteres dermed for at banken ikke burde vie for mye tid og ressurser på bærekraftsarbeidet her (Buen et al., 2022).

På den positive siden kan dette bety at bankene står i en særegen posisjon der de har mulighet til å påvirke SMB-kundenes bidrag mot en bærekraftig omstilling. Dette adresseres i teorien,

hvor det påpekes at bankene har muligheten til å utøve press på selskapene som finansieres, og dermed potensielt føre til endringer i bedriftene som gagnar miljø-, sosiale og styringsmessige forhold (de Sá, 2022, s. 376).

Bankene kan for eksempel utnytte denne posisjonen ved å skape incentiver for kundene sine til å investere og operere «grønnere». Hoffmann argumenterer for at en sterkere kommersialisering av grønne produkter er nødvendig dersom bankene skal bidra til kundenes omstilling (Hoffmann & Øvrebø, 2023, s. 15). Dette antyder at det videre kan bidra til å redusere både bankens og kundens overgangsrisiko.

Empirien viser at bankene forstår denne særegne muligheten. Flere har tatt beslutningen om å ikke inngå nye kundeforhold med bedrifter som opererer eller investerer i «brune» næringer. Dette ble løftet frem i analysen vår som et eksempel på et bærekraftig covenantkrav, og det kan tenkes at slike krav tilknyttet bærekraft vil bli mer aktuelt fremover. Flere av bankene tilbyr grønne lån selv om det ikke gagnar dem økonomisk. Bankene imøtekommer også ansvaret sitt ved å bruke tid på å opplyse kunden om bærekraftstiltak ved å sette det på agendaen i kundemøter.

Oppsummering og konklusjon

Diskusjonsnotatet har redegjort for hvordan masterutredningen kan kobles til begrepet «ansvarlighet». Det ble gitt en kort oppsummering av masterutredningens problemstilling og funn, som deretter ble drøftet opp mot hvordan banken utøver ansvarlighet, samt utfordringer tilknyttet dette.

Det er påpekt at den finansielle informasjonen er viktigst for bankene ved vurdering av kredittverdighet. Vi har derimot sett at både teori og empiri indikerer et økt fokus på ikke-finansiell informasjon. Banken viser ansvarlighet ved å hensynta miljømessige, sosiale og styringsmessige faktorer når de inkluderer ikke-finansiell informasjon i kredittvurderingen. Dette bidrar til å skape en mer helhetlig og ansvarlig vurdering av bedrifters økonomiske stilling og risikoprofil.

Vi har drøftet viktigheten av de incentiver som driver bankens atferd. En blanding av Inntjening og samfunnsansvar trekkes frem som viktige incentiver i funnene våre. Bankene påpeker at

arbeidet med bærekraft er gunstig for alle parter. Dersom SMB ikke klarer å omstille seg til fremtidens krav, vil bankens inntjening også gå tapt. Ved å utøve ansvarlighet i form av å hjelpe med bærekraftskompetanse hos kundene, hjelper banken samtidig seg selv.

Bankene står i en særegen posisjon som finansieringsinstitusjon, hvilket naturligvis medfølger et betydelig samfunnsansvar. Vurdering av ikke-finansiell informasjon og praksis rundt bruk og innhenting er i stadig endring, og et økt fokus på bærekraft, det grønne skiftet og innføringen av taksonomien og CSRD, gjør oppgaven høyst relevant.

Referanser

- Altman, E. I., Sabato, G., & Wilson, N. (2008). *The Value of Non-Financial Information on SME Risk Management*. 1–40. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1320612>
- BDO. (2023). *ESG-vurderinger i kredittprosesser for bedriftskunder*. https://www.bdo.no/nb-no/bransjer/bank-forsikring-og-finans/baerekraft/baerekraft-i-kreditt?fbclid=IwAR0XzOqmZ8WdXb9_FlpkSgYLgfzX9m7UE9RtmXiBXNL7OBGvy8MDC45oVQ4
- Buen, J., Eikseth, M. G., Harper, P., Rekdal, S. B., & Timberlid, K. K. (2022). Hvordan kan banker vurdere ESG-risikoen i lån til små og mellomstore bedrifter? *Magma*, 1. <https://nye.econa.no/faglig-oppdatering/medlemsbladet-magma/1-2022/hvordan-kan-banker-vurdere-esg-risikoen-i-lan-til-sma-og-mellomstore-bedrifter/>
- Ciampi, F., Giannozzi, A., Marzi, G., & Altman, E. I. (2021). Rethinking SME default prediction: a systematic literature review and future perspectives. *Scientometrics*, 126(3), 2141–2188. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03856-0>
- de Sá, M. (2022). *ESG and Banks: Towards Sustainable Banking in the European Union BT - The Palgrave Handbook of ESG and Corporate Governance* (P. Câmara & F. Morais, Eds.; pp. 375–398). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-99468-6_19
- Flakke, P. A. (2010). Utviklingen innenfor kredittvurdering og forholdet mellom bank og kunde de siste tiår. *Praktisk Økonomi & Finans*, 26(3), 79–90. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2010-03-10>
- Grunert, J., Norden, L., & Weber, M. (2002). *The Role of Non-Financial Factors in Internal Credit Ratings*. 1–31. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.302689>
- Hoffmann, A.-C., & Øvrebø, K. (2023). *Bærekraftsundersøkelsen 2023*. https://issuu.com/konsis/docs/bdo_b_rekraftsunders_kelsen_2023
- Hvitvaskingsloven. (2018). *Lov om hvitvasking og terrorfinansiering* (LOV-2018-06-01-23). Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-01-23>
- Kinserdal, F., & Plenborg, T. (2021). *Financial Statement Analysis* (2nd ed.). Vigmostad & Bjørke.

Nordeide, K. (2012). Kredittvurdering som metode for risikoanalyse av kundeporteføljen. *Praktisk Økonomi & Finans*, 28(2), 47–55. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2012-02-07>

UNEP Finance Initiative. (u.å.). *Creating the Future of Banking*.
<https://www.unepfi.org/banking/more-about-the-principles/>

United Nations Industrial Development Organization. (u.å.). *Corporate Social Responsibility*.
<https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr>